

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 53.

Torsdagen den 13 juni, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

Armäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 384, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Hans excellens herr statsministern Edén, som tillkännagivit sig vilja vid detta sammanträde besvara herr Roséns interpellation angående uppskov med årets landstormsövningar, erhöll nu ordet och yttrade: Med första kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr Rosén till mig framställt följande fråga:

Ang. uppskov
med årets
landstorms-
övningar.

Kan det förväntas, att regeringen vidtager sådana åtgärder att de landstormsövningar, som äro avsedda att hållas under innevarande år, uppskjutas till lämpligare tid?

Interpellanten framhåller i sin motivering dels att alla krafter böra under nuvarande förhållanden inriktas på en ökad livsmedelsproduktion, och att f. n. från alla håll klagas över bristen på arbetskraft vid jordbruket, vilken brist skulle ökas genom de övningar med landstormen, som nu anbefallts, dels att livsmedelsknappheten på de orter, dit landstormsmännen skulle sammandragas för ifrågavarande övningar, skulle komma att förvärras, dels särskilt att för de inkallade landstormsmännen inom Västerbottens lappmark alldeles särskilda svårigheter skulle uppstå på grund av de långa avstånden mellan dessa landstormsmäns hemorter och samlingsplatserna.

Med anledning härav anhåller jag att först få erinra om de åtgärder, som från Kungl. Maj:ts sida vidtagits för reglering av de militära övningarna med hänsyn till behovet av arbetskraft för produktionen.

I en skrivelse av 15 april till chefen för jordbruksdepartementet anförde den s. k. produktionskommittén bl. a., att »det nuvarande läget på arbetsmarknaden snarast är sådant, att i stort sett kan påräknas god tillgång till arbetskraft», men hemställde dock om vissa

Ang. uppskov
med årets
landstoms-
övningar.
(Forts.)

åtgärder för att begränsa den minskning i sagda tillgång, som kunde förorsakas av de värnpliktigas vapenövningar. Kommittén föreslog i detta syfte dels att under innevarande år utsträckt ledighet skulle beviljas värnpliktige för deltagande i jordbruksarbete, dels att möjlighet skulle beredas att för innevarande år helt inställa de sedan 1917 uppskjutna reservtruppövningarna, samt förutsatte därjämte beträffande 1918 års reservtruppövningar, att Kungl. Maj:t detta år liksom föregående år skulle lämna »anstånd med övningarna i den omfattning, som kan befinnas lämplig».

I samtliga dessa avseenden äro åtgärder redan vidtagna. Den 26 april utfärdades generalorder, enligt vilken värnpliktige för biträde med vårarbete inom jordbruket kunde erhålla tjänstledighet intill 15 dagar. I fråga om de sedan 1917 uppskjutna reservtruppövningarna har Kungl. Maj:t icke endast, på sätt produktionskommittén föreslagit, berett möjlighet för att inställa sådana övningar, utan genom generalorder den 6 dennes anbefallt, att desamma utan undantag skola inställas. De reservtruppövningar för 1918, som kunna uppskjutas, hava samtliga framflyttats till nästa år utom för de båda fotgardesregementena och Vaxholms grenadjärregemente.

Beträffande landstomsövningarna har produktionskommittén icke framställt något som helst yrkande om inställande eller uppskov. Dessa övningar intaga också i flera avseenden en plats för sig: de skola enligt värnpliktslagen endast pågå i fem dagar, och de äro genom landstomsförordningen av den 25 dec. 1915 samt generalorder av 14 april 1916 organiserade efter en viss plan, enligt vilken årligen inom varje arméfördelnings område en fjärdedel av landstormen inkallas på så sätt, att landstomsområdena inom arméfördelningen sammanförts i fyra grupper med, så vitt ske kan, ungefär lika antal landstormsmän i varje. Enligt denna gruppindelning hava landstomsövningar ägt rum 1916 och 1917, och en ändring i den sålunda redan i tillämpning satta planen kan ej utan olägenhet vidtagas. Det bör erinras, att Kungl. Maj:t icke äger rätt att frikalla någon från värnpliktens fullgörande och att ett uppskov med landstomsövningen i år skulle medföra att ett större antal komme att inkallas nästa år. Då härtill kommer, att landstomsövningen omfattar så kort tid som fem dagar och då densamma kan förläggas till den tidpunkt, som för landstormsmännen i allmänhet medför minsta möjliga olägenhet i deras borgerliga näring — enligt landstomsförordningen i regel mellan 1 maj och 31 augusti — har ej heller tillräckligt skäl ansetts föreligga att uppskjuta de övningar, som enligt planen skola ske under 1918. Interpellanten anför visserligen, att bristen på arbetsfolk inom jordbruket skulle göra detta erforderligt. Häremot talar emellertid icke blott vad ovan omförmäls angående produktionskommitténs förslag i förevarande avseende, nämligen att i dessa förslag icke ingår något yrkande om uppskov med landstomsövningarna, utan även det yttrande över produktionskommitténs nyssnämnda skrivelse, som avgivits av statens arbetslöshetskommission och statens odlingskommitté så sent som den 25 sistlidne maj. I detta yttrande

göres gällande, att vad numera är känt rörande utvecklingen å arbetsmarknaden samt utsikterna för den närmaste framtiden synes ägnat att bestyrka riktigheten av produktionskommitténs antagande, att någon egentlig brist på arbetskraft för jordbruksproduktionens behov icke skulle framträda under innevarande sommarsäsong. Det anföres vidare: »Att tillgången å arbetskraft innevarande år ställt sig jämförelsevis god, framgår sålunda av de offentliga arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.» Och vissa siffror, som i skrivelsen återgivas, förklaras giva vid handen, att »i jämförelse med nästföregående år en betydande ökning inträffat i avseende å tillgången på arbetskraft såväl för arbetsmarknaden i dess helhet som för jordbruket».

*Ang. uppskov
med årets
landstörms-
övningar.
(Forts.)*

Vad interpellanten anfört angående livsmedelsknappheten å övningsorterna kan uppenbarligen icke vara av någon större vikt. För utspisningen under fem dagar av de kontingenter det här gäller böra med någon förtänksamhet sådana anstalter kunna träffas, att inga märkbara verkningar på livsmedelstillgången å ifrågakvarande orter behöva förekomma.

Vad angår interpellantens särskilda framhållande av landstörmsövningarnas olägenheter för vissa delar av Västerbotten bör först anmärkas, att inom Västerbottens inskrivningsområde tiden för övningen är bestämd till dagarna 16—22 juni, och att detta har skett i samråd med sakkunnig företrädare för jordbruket i de trakter av länet, från vilka landstörmsmän i år inkallats, med hänsyn just till jordbrukets intressen. För de landstörmsmän i allmänhet, som tillhöra jordbrukarnas klass, torde den sålunda bestämda tiden för övningen vara den lämpligaste möjliga och med hänsyn även till övningens kortvarighet ej vålla något avsevärt avbräck i deras borgerliga arbete. Däremot är det otvivelaktigt, att inkallelsen kan bli betungande för de landstörmsmän, som bo mycket långt från samlingsplatserna och hava dåliga kommunikationer; det kan icke bestridas, att så alldeles särskilt är förhållandet med de landstörmsmän inom Västerbottens lappmark, vilka interpellanten omnämner i sin framställning, och att för en del av dessa resorna till och från samlingsplatserna taga en i förhållande till själva övningen oproportionerligt lång tid. Emellertid äro dessa olägenheter tydligen av den art, att de icke låta sig undanröjas, då det ju icke torde kunna ifrågasättas att från landstörmsövningen befria de avlägset boende. Det enda som i sådant avseende torde kunna ske är att landstörmsmän, som kunna anföra sådana särskilda skäl, som utgöra laglig anledning för uppskov med övningarna, inkomma med vederbörliga ansökningar om sådant uppskov, vilka ansökningar kunna efter prövning av Kungl. Maj:t bifallas.

Herr Rosén: Jag ber att få uttala mitt tack till herr statsministern för att den fråga jag med kammarens medgivande framställt blivit besvarad. Emellertid måste jag beklaga, att de undersökningar, som verkställts i saken, givit vid handen, att årets landstörmsövningar icke kunna uppskjutas.

I den proposition rörande de blivande landstörmsövningarna,

Ang. uppskov
med årets
landstormsovningar.
(Forts.)

som framlades vid 1914 års senare riksdag, uttalades, att landstormsovningarna, »givetvis böra äga rum å sådan tid, att de i minsta möjliga mån inkräktade på landstormsmännens civila sysselsättningar. Med hänsyn till förläggningsmöjligheterna torde de dock i allmänhet böra försiggå under sommaren eller hösten.»

Redan innan man hade någon föreställning om livsmedelssvårigheter, förklarade man sig alltså beredd att taga hänsyn till landstormsmännens civila sysselsättningar, på vilkas utövande denna militära tjänstgöring borde så litet som möjligt inkräkta. Jag har icke ifrågasatt, att man nu av hänsyn till landstormsmännens civila sysselsättningar skulle uppskjuta årets övningar. Det är min uppfattning om angelägenheten av att alla krafter inriktas på vår folkförsörjning, som föranlett min framställning, ty livsmedelsfrågan är enligt min mening en synnerligen viktig försvarsfråga. Herr statsministern uppgav, att enligt produktionskommitténs utredning ingen brist på arbetsfolk förefanns. Det är möjligt, att så är fallet, jag tvivlar visst icke på den uppgiften, men det är icke bara löst arbetsfolk, som undergår landstormsovning utan även jordbrukare. Det gäller dock personer, som äro i åldern 35—39 år, och åtskilliga av dem, kanske inemot halva antalet, äro jordbrukare. Det är sant, att ingen tid förloras för vårarbetet eller för skördearbetet, på det sätt landstormsovningarna förlagts, men statsmakterna hava vidtagit omfattande åtgärder för främjande av nyodlingsarbeten, och det är dessa arbeten jämte flottningsarbetet o. d. som nu komma att i hög grad försummas. Särskilt beträffande Norrland är det bekant, att sommaren är mycket kort, och därför hade det varit synnerligt önskligt, att just den tiden, då landstormsovningarna skulle hållas, kunnat i stället ägnas åt nyodlingsarbete, ett arbete, som enligt min uppfattning också är en mycket betydelsefull försvarsåtgärd. För den militära utbildningens skull kan ju denna landstormsovning på fem dagar icke vara nödvändig, ty dessa landstormsmän hava utan undantag varit mobiliserade under lång tid, en eller flera gånger sedan krigsutbrottet, och därvid genomgått synnerligen omfattande och omsorgsfulla repetitionskurser på olika områden. De övningar, som nu anordnas, skulle således även ur militär synpunkt kunna inställas, ty dessa årsklasser hava undergått mycket mer övning än värnpliktslagen föreskriver.

Herr statsministern nämnde något om svårigheten att ordna förhållandena på ett lämpligare sätt för de personer som bo i de nordligaste länen framför allt i Lappmarken. Det förefaller dock, som om den saken kunde hava ordnats med liten smula förtänksamhet och god vilja. Jag läste häromdagen i en stockholmsstidning, att regeringen på framställning av vederbörande arméfördelningschef bestämt, att officerare under juni månad — tror jag det var — skola hålla övningar i Lappmarken för att lära känna den svåra terrängen man där har att röra sig i. Vad hade då varit lämpligare än att dessa officerare fått litet trupper med sig också för att göra dessa övningar något mera värdefulla? Men i stället skickar man landstormsmännen från Lappmarken ned till kustlandet, där de hava

fullgjort sin värnpliktstjänstgöring och dit de varit inkallade under mobilisering. Nu skola de dit igen den oerhört långa sträckan för att tjänstgöra ytterligare fem dagar. Det hade väl varit lämpligare att låta officerarna hava sina övningar i Lappmarken med dessa lappmarksbor, så att även de kunde hava fått någon kännedom om militärtjänst i den svåra terräng, som finnes flerstädes i Lappland. Det hade sannerligen inneburit en väsentlig lättnad för dessa personer, och inbesparat dem minst en vecka. Såsom dessa officersövningar i Lappmarken nu anordnats, försiggå de utan trupp, men landstormsmännen skickar man från Lappmarken ned till kusten, och det förefaller fördenskull som om hela denna officersövning knapast vore någonting annat än en lustresa.

*Ang. uppskov
med årets
landstormsovningar.
(Forts.)*

Jag kan icke annat än beklaga, att regeringen icke sett sig i stånd att göra någonting, synnerligast för dem, som mer än andra få offra för dessa övningar. Det har upplysts icke minst i denna kammare åtskilliga gånger, att arbetsprisen äro synnerligen höga särskilt i Norrland, man har uppgivit ända till 10 kronor om dagen och däröver. Då en hel del av dessa människor skola offra upp till 24 dagar för dessa övningar, så förstår envar, att det innebär för dem en kännbar förlust. Den lilla slant, som staten betalar till landstormsmännen för fem tjänstgöringsdagar, kan icke utgöra någon ersättning. Jag beklagar för försvarets egen skull, att regeringen icke vidtagit någon åtgärd i den riktning, varom jag uttalat mig.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 24.

Vid föredragning av sammansatta banko- och jordbruksutskottets memorial nr 2, angående ersättning åt sammansatta banko- och jordbruksutskottets sekreterare och vaktmästare, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs lagutskottets memorial:

nr 81, angående arvode åt den, som inom lagutskottet biträtt behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om häradsrätts sammansättning vid handläggning av vissa mål och ärenden m. m., dels ock i anledning därav väckt motion;

nr 82, angående arvode åt den, som inom lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m., dels ock i ärendet väckta motioner; och

nr 83, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till särskild ersättning åt sekreteraren hos lagutskottet.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för skogsvaktarna vid universitetet i Uppsala m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till
tvångsuppfost-
ran åt min-
deråriga man-
liga förbrytare
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anvisande av medel till beredande av tvångsuppfost-
ran åt minderåriga manliga förbrytare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I nu föredragna utlåtande hade utskottet på åberopade skäl hemställt, att riksdagen måtte, med föranledande av Kungl. Maj:ts i nådig proposition nr 338 gjorda framställning och en av herr A. Petré i anledning därav väckt motion samt med avslag å en av herr von Koch i ämnet väckt motion

I. a) medgiva, att vid statens uppfostringsanstalt å Bona finge i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet framlagda, av departementschefen förordade förslag, ej mindre komma till utförande vissa angivna byggnadsarbeten, än även anskaffas inventarier till anstaltens sjukstuga, kolonibyggnaden vid Bockfall, fyra enkelrum i skolhusets vindsvåning samt den nya elevavdelningen, allt för en beräknad kostnad av sammanlagt 750,000 kronor;

b) för påbörjande av omförmälda byggnadsarbeten och inventarieanskaffning anvisa under andra huvudtiteln

ej mindre å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 235,000 kronor

än även å extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 300,000 kronor;

c) godkänna det av departementschefen i ärendet framlagda förslag till förändrad avlöningsstat för statens uppfostringsanstalt å Bona, att tillämpas från och med år 1919;

d) föreskriva, att för åtnjutande av avlöning enligt den sålunda framlagda förändrade avlöningsstaten för nyssnämnda anstalt skulle i tillämpliga avseenden gälla de allmänna villkor och bestämmelser, som stadgats för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den för anstalten nu gällande avlöningsstaten, med tillägg dock, att semester finge årligen, då sådant kunde ske utan hinder för göromålen's behöriga gång, åtnjutas av den i den nya avlöningsstaten upptagna verkmästaren under en månad;

f) från och med år 1919 höja det under andra huvudtiteln å ordinarie stat uppförda bestämda anslaget till statens uppfostringsanstalt å Bona från dess nuvarande belopp 40,300 kronor med 16,600 kronor till 56,900 kronor;

g) från och med år 1919 under andra huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag till statens uppfostringsanstalt å Bona å 175,000 kronor;

II. ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av 200,000 kronor att användas till vidtagande av provisoriska åtgärder i syfte

att avhjälpa den rådande bristen på anstaltsplatser för minderåriga manliga förbrytare.

*Anslag till
tvångsuppfost-
ran åt min-
deråriga man-
liga förbrytare
m. m.
(Forts.)*

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, H. F. Lamm, J. L. Widell* och *A. Pers, greve N. F. Posse* samt herrar *N. Åkesson, A. Andersson* i Skivarp, och *G. Odqvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagens måtte, med avslag å de i ämnet väckta motioner, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning

I. medgiva, att vid statens uppfostringsanstalt å Bona finge i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet framlagda, av departementschefen förordade förslag, ej mindre komma till utförande vissa angivna byggnadsarbeten, än även anskaffas inventarier till anstaltens sjukstuga, kolonibyggnaden vid Bockfall, fyra enkelrum i skolhusets vinds våning samt den nya elevavdelningen, allt för en beräknad kostnad av sammanlagt 750,000 kronor;

II. för påbörjande av omförmälda byggnadsarbeten och inventarieanskaffning anvisa under andra huvudtiteln

a) å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 235,000 kronor,

b) å extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 300,000 kronor;

III. besluta, att statens vårdanstalt för alkoholister, som för närvarande vore förlagd till Venngarn i Stockholms län, skulle från den tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämde, vara tillsvidare förlagd till Salbohed i Västmanlands län samt att, jämväl från tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämde, skulle till Venngarn vara tillsvidare förlagd en statens uppfostringsanstalt för minderåriga manliga förbrytare;

IV. å tilläggsstat för år 1918 bevilja

under andra huvudtiteln till utförande av vissa ändringsarbeten å Venngarn, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona i ärendet framlagt förslag, ett reservationsanslag av 1,500 kronor,

under sjätte huvudtiteln

a) till utförande, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av departementschefen förordat förslag, av vissa ändringsarbeten å kolonibyggnaden vid Salbohed samt till inköp och reparation av en del bostadslägenheter därstädes ävensom till komplettering av inventarierna för Salhohedsanstalten ett reservationsanslag av 20,000 kronor samt

b) till bestridande av inlösen från Föreningen Floda kolonier av denna tillhöriga, vid Salbohed befintliga byggnader samt levande och döda inventarier ävensom av ersättning åt föreningen för vid Salbohed nedlagda förbättringsarbeten ett förslagsanslag, högst 75,000 kronor;

V. godkänna ett av departementschefen i ärendet framlagt för-

Anslag till
tvångsuppfost-
ran åt min-
deråriga man-
liga förbrytare
m. m.
(Forts.)

slag till förändrad avlöningsstat för statens uppfostringsanstalt å Bona, att tillämpas från och med år 1919;

VI. föreskriva, att för åtnjutande av avlöning enligt den sålunda framlagda förändrade avlöningsstaten för nyssnämnda anstalt skulle i tillämpliga avseenden gälla de allmänna villkor och bestämmelser, som stadgats för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den för anstalten nu gällande avlöningsstaten, med tillägg dock, att semester finge årligen, då sådant kunde ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjutas av den i den nya avlöningsstaten upptagna verkmästaren under en månad;

VII. från och med år 1919 höja det under andra huvudtiteln å ordinarie stat uppförda bestämda anslaget till statens uppfostringsanstalt å Bona från dess nuvarande belopp 40,300 kronor med 16,600 kronor till 56,900 kronor;

VIII. från och med år 1919 under andra huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag till statens uppfostringsanstalt å Bona å 175,000 kronor;

IX. bevilja

under andra huvudtiteln

a) till avlöande av tjänstemän vid statens uppfostringsanstalt å Venngarn å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 31,470 kronor,

b) till samma ändamål å 1918 års tilläggsstat ett förslagsanslag, högst 15,735 kronor,

c) till kost och beklädnad åt de i statens uppfostringsanstalt å Venngarn intagna elever m. m. å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag å 98,000 kronor samt

d) till samma ändamål å 1918 års tilläggsstat ett förslagsanslag å 40,000 kronor,

under sjätte huvudtiteln å extra stat för år 1919

a) till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt för alkoholister å Salbohed ett förslagsanslag, högst 17,000 kronor, samt

b) till bidrag för driftkostnaderna i övrigt för samma anstalt ett förslagsanslag av 23,000 kronor;

X. tillåta,

a) att för år 1918 erforderliga avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt för alkoholister å Salbohed finge bestridas från det i 1918 års riksstat under sjätte huvudtiteln uppförda anslaget till avlöningar åt tjänstemän vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister,

b) att driftkostnaderna i övrigt under år 1918 för statens vårdanstalt för alkoholister å Salbohed finge bestridas från det i 1918 års riksstat under sjätte huvudtitel uppförda anslaget till bidrag till driftkostnaderna i övrigt för statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister.

Herr statsrådet Löfgren: Till en början ber jag att få uttala min erkänsla för det tillmötesgående, som statsutskottet visat i fråga om beviljande av det stora anslag, som äskats för nödiga utbyggnader på Bona. Jag erinrar emellertid om att detta anslag rätt nära överensstämmer, i fråga om de arbeten som föreslagits, med vad som påyrkades av den kommitté, som haft frågan rörande ungdomskriminaliteten om hand. Denna kommitté tänkte sig då, att dessa utbyggnader först skulle behövas, när det gällde att sätta i verket den lagstiftning, som antagits av 1917 års riksdag, och varigenom användningen av tvångsuppfostran utsträcktes till sådana fall, då ynglingar dömts till ett års fängelse eller sex månaders straffarbete. Emellertid har denna lag ännu icke satts i verket och har icke kunnat sättas i verket, på den grund att de anstalter, som finnas för att mottaga de unga förbrytarna, äro så långt ifrån att förslå för det ytterligare antal, som skulle komma att dömas efter den nya lagen, att de äro alldeles otillräckliga för det antal, som dömes efter nu gällande lag. De föreslagna och av utskottet tillstyrkta nya byggnaderna äro således absolut nödvändiga för det nuvarande behovet, alldeles oavsett den tyvärr väntade tillväxten i antal fall. Detta förhållande skall med några ord belysas. Den nuvarande Bonaanstalten var från början beräknad för 96 elever. Nu finnes från den 1 maj i år rum för 148 elever, och genom vidtagande av en del i och för sig mycket olämpliga åtgärder såsom provisorisk förläggning i korridorer och förrum har man på senare tiden sammanträngt vid Bonaanstalten ända upp till 230 och stundom än flera elever. Således förekommer nu vid Bona en överbeläggning av mellan 80 och 90 elever. Så gå dessutom en hel del fria i avbidan på plats vid anstalten. I somliga fall har det hänt, att de dömda hållits häktade i avbidan på transport till Bona och att man har fått giva order om deras frigivande; i andra fall har domstol, emedan inga platser funnes, släppt lösa sådana, som dömts till tvångsuppfostran. De ha alla gått och väntat på plats vid Bona. Detta antal har sedan en tid uppgått till ett 20-tal. Enligt meddelande från Bonadirektören är elevantalet för dagen 233, och de som gå och vänta på plats 21, således det exakta behovet 254, och det saknas beräknad plats för 106. Detta är det nuvarande behovet på grund av gällande lagstiftning. Men vad det framtida behovet angår, så uppskattas detta av anstaltens styrelse vid slutet av innevarande år till 300 och under år 1919 i medeltal till 320. Även med bibehållande vid Bona av den synnerligen förkastliga överbeläggningen i samma utsträckning som för närvarande skulle alltså snart nog fordras plats för minst 100 elever. Och dock äro sannolikt de beräkningar, som här ligga till grund, alltför sangviniska. Man kan icke blunda för, att antalet av ungdomsbrottslingar visat sig vara i konstant stegring. Allenast på några år har antalet mer än fördubblats. Jag hänvisar även till uppgifterna i propositionen, som visa i vilken oerhörd proportion antalet av sådana unga förbrytare, som ålagts tvångsuppfostran, har vuxit. Vid utgången av 1910 var det 72 och vid 1917 års slut 226. Alltså är det alldeles klart, att

Anslag till tvångsuppfostran åt minderåriga manliga förbrytare m. m.
(Forts.)

Anslag till
tvångsuppfost-
ran åt min-
deråriga man-
liga förbrytare
m. m.

(Forts.)

någotting måste göras för att omedelbart avhjälpa det skriande behov, som här föreligger, och därvid har det försökts alla möjliga åtgärder. Jag hänvisar även härvidlag till propositionen, som ådaga-lägger, att så snart jag fick med denna sak att göra, noggranna undersökningar vidtagits om möjliga utvägar för att avhjälpa det nuvarande behovet. Jag tror även, att utskottsmajoriteten skall vitsorda, att man härvidlag först i sista rummet, först sedan alla andra möjliga utvägar tyckts uttömda, stannat vid tanken på att för ändamålet använda statens nuvarande centralanstalt för alko-holister vid Venngarn. Bland andra möjligheter har man också haft uppe den, som utskottsmajoriteten anvisar, nämligen att för en del av ungdomsbrottslingarna taga i anspråk den nuvarande en-skilda alkoholistanstalten vid Salbohed. Men mot det förslaget finns en hel del invändningar, som var för sig äro vägande, ja enligt min mening fullständigt avgörande. Först och främst är området vid Salbohed knappt tillräckligt för så stort antal, som man behöver utrymme för, och speciellt äro möjligheterna för jordbruksdrift där otillräckliga och olämpliga. Icke heller är enligt sakkunnigas me-ning belägenheten av själva platsen lämplig. Till sist märkes och synes absolut avgörande, att en förflyttning till Salbohed icke kan ske strax av någon del av antalet och att det efter behövliga änd-ringar endast kan mottaga en bråkdel.

Utskottet har emellertid med knapp majoritet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag därom, att man skulle utrymma Venngarn från där intagna alkoholister och skicka dem till Salbohed och andra alko-holisthem inom landet, och det säger såsom huvudsakligt skäl för sitt avstyrkande:

»Visserligen vill utskottet icke bestrida nödvändigheten av att snara och effektiva åtgärder vidtagas från statens sida för att er-forderligt antal vårdplatser måtte beredas för de till anstaltsvistelse hänvisade minderåriga manliga förbrytarna. Men utskottet har icke kunnat finna det tillrådligt, att den frågan löses på sådant sätt, att en annan från denna sak fristående av staten upprättad och ny-organiserad anstaltsvård för en helt annan kategori omhändertagna skall desorganiseras och förflyttas till en tillfälligt upprättad anstalt i syfte att sistnämnda vårdverksamhets ordinarie anläggning måtte kunna tillfälligtvis tagas i anspråk för de minderåriga förbrytarna. Därigenom komma båda dessa verksamhetsgrenar att bestå under ett provisorium, för vardera helt visst synnerligen ofördelaktigt och förbundet med ineffektivitet och svårigheter i övrigt av olika slag.»

Det är sant, och ingen vill bestrida, allra minst regeringen, att det är mindre tillfredsställande att på detta sätt vidtaga en för-skjutning av ett statsändamål till förmån för ett annat. För att taga ståndpunkt härutinnan, måste man göra klart för sig: först vilketdera behovet, som är det mest trängande, och för det andra vilketdera ändamålet, som i och för sig är det viktigaste. Vad den för-sta frågan beträffar, kan jag icke annat än hänvisa till att, under det att ungdomsbrottsligheten och på den grund nödvändigheten att använda tvångsuppfostran tillväxt i den oerhörda grad, som jag

nyss antytt, har alkoholismen dess bättre avtagit så, att platsbehovet för alkoholister, som behöva vård, är långt mindre än platsutrymmet verkligen är. Jag behöver härvidlag endast hänvisa till uppgifter, som äro lätt tillgängliga, och av vilka framgår, att på statsanstalten Venngarn finns det rum för 100 st. Dessutom finns det på erkända anstalter plats för ytterligare 108 — jag räknar icke dit den lilla anstalten Björknäs med ungefär 11 platser, och icke heller Eolshäll är medräknat. Således finns det platser för minst 208. Vad åter behovet angår, fanns det den 1 juni 1918 på alla dessa anstalter tillsammantagna icke mera än 53 vårdade, därav på Venngarn falla 35—36. Av dessa 35—36 på Venngarn intagna ha emellertid, enligt direktörens uppgift, endast 10 fall ansetts vara av den beskaffenheten, att de behövde vårdas på statsanstalt. Av de 35, som nu vårdas på Venngarn, skulle, i händelse Salbohed ordnas till provisorisk statsanstalt för alkoholister, 25 om man så ville kunna utplanteras på erkända anstalter och endast 10 intagas på Salbohed, där det under nuvarande förhållanden dock finns rum för 35 stycken. Under alla förhållanden torde det icke behövas någon statscentralanstalt under den närmaste tiden för mera än 35, för vilka samtliga finnes rum på Salbohed. Således kan man icke tvivla på att behovet är mera trängande för de unga förbrytarna än för dessa alkoholister.

Så kommer jag till nästa fråga: vilket syfte är det viktigaste att fylla? Är det viktigare att taga hand om de unga än att under dessa tider av restriktioner och alltjämt tilltagande nykterhet taga hand om dem, som vårdas på våra alkoholistanstalter? Jag kan icke bestrida, att båda ändamålen äro behjärtansvärda och nödvändiga att fylla. Men jag undrar om icke företrädet måste givas åt det förra, om icke, med det nödläge, som föreligger, det är nödvändigt att sätta det förra syftet främst. Jag ber därvid särskilt att få hänvisa till, att resultatet av tvångsuppfostran visat sig synnerligen gott. Jag vet icke huru många alkoholister, som blivit slutligt förbättrade genom vård på alkoholisthem, men jag vet, att av de unga, som varit intagna på Bona, kan man räkna på, att 75 å 80 % komma att föra ett samhällsnyttigt och ordentligt liv, sedan de där undergått fostran och vård. Lämpliga anstalter och personal för gossarnas uppfostran finnes också på Venngarn. Detta vitsordas av alla, som yttrat sig i saken. Vid förfrågan hos bland andra direktören vid Venngarn har denne även för sin del förklarat sig anse, att Venngarnsanstalten jämväl i yttre avseenden ägde de allra största förutsättningar för att väl fylla ändamålet.

Om man sålunda kan vara fullt tillfredsställd med de åtgärder, som kunna vidtagas för gossarnas vård å Venngarn, så kan man å andra sidan icke heller säga, att alkoholisterna skulle må alltför illa, i den mån man bleve nödsakad flytta dem till Salbohed, ty det är lätt att även där träffa tillfredsställande anordningar för deras vård. För närvarande finnes på Salbohed ett mindre antal alkoholister — jag vill minnas 8 st. »gubbar», som vid mitt besök här- omdagen gingo omkring där och som vårdas med stor omsorg av en

*Anslag till
tvångsuppfostran
åt minderåriga
manliga förbrytare
m. m.
(Forts.)*

Anslag till
tvångsuppfost-
ran åt min-
deråriga män-
liga förbrytare
m. m.
(Forts.)

betydande personal, och synnerligen vidlyftiga åtgärder äro vidtagna för deras bekvämlighet. Dessa anordningar räcka med all säkerhet till även för ett ytterligare antal. Det är visserligen sant, att det efter ett anstaltsbyte blir något obekvämt för styrelserna att leda de olika anstalterna, om styrelsen på Bona skall få Venn-garn om hand, och Venn-garnsanstaltens styrelse åter övertaga ledningen av Salbhödsanstalten. Men de olägenheterna finnas, vilken väg man än går, vare sig man följer utskottets eller regeringens förslag.

Jag har velat framhålla dessa omständigheter, innan kammaren går att fatta beslut, och jag ber att särskilt få understryka, att brottsligheten är i tilltagande i synnerligen hög grad, och att särskilt ungdomskriminaliteten vuxit, så att särskilda åtgärder snarast möjligt äro påkallade för att söka förminska densamma. Det gäller, synes det mig, att i första hand taga hand om de unga. Det gäller att rädda vad som räddas kan, och de unga kunna räddas, men då måste också effektiva åtgärder för detta ändamål vidtagas.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Herr statsrådet började sitt anförande med en erinran att ifråga om minderåriga förbrytare hade på senare tid en lagändring skett, varigenom formen för omhändertagandet av sådana förbrytare utvidgades på det sätt, att jämväl de, som dömts till ända upp till ett års fängelse eller sex månaders straffarbete, numera skola vara underkastade samma anstaltsvård som förut varit föreskriven vid lindrigare domar, men att denna lag icke kunnat träda i tillämpning i brist på vårdplatser. Jag vill erinra om, att precis detsamma var förhållandet, när interneringslagen trädde i kraft. Då befanns det allmänneligen att denna lag icke kunde träda i tillämpning, förrän staten upprättat en särskild alkoholistanstalt, och det trots att då ett stort antal privata sådana anstalter med mycket större utrymme än för närvarande stod till buds. Statens interneringsanstalt skulle nämligen få till uppgift att omhändertaga själva bottensatsen i den grupp av människor, som här vore i fråga, och speciellt dem, som för sig själva och omgivningen voro farliga. Och det kunde endast ske på anstalter, som för ändamålet voro särskilt anpassade och utrustade. Det förelåg då ett förslag att skapa provisoriska anordningar, för att påskynda den nya interneringslagens trädande i tillämpning, men dåvarande civilministern fann sig icke kunna tillstyrka detta förslag. Han fann varken de då lediga fängelserna kunna tagas i anspråk för uppgiften eller att på annat sätt provisoriska godkännbara anordningar kunde komma till stånd. Det meddelas i statsutskottets motivering för dess då avgivna yttrande, huru bestämt Kungl. Maj:t avvisade varje dylikt provisorium såsom icke tillrädligt, och huru bestämt departementschefen för sin del förordade, att särskilda statsanstalter skulle skapas. Först sedan en dylik anstalt kommit till stånd borde interneringslagen träda i tillämpning. Till denna uppfattning anslöto sig också både statsutskottet och riksdagen så sent som 1915. Då gjordes sålunda gällande, att det på olika sätt ifrågasatta provisoriet icke kunde täcka

det vårdbehov som förelåg. Därför behövdes särskilda statsanstalter. Och i överensstämmelse med denna uppfattning skapades alkoholistanstalten på Venngarn. Huru det skall vara möjligt att på ett tillfredsställande sätt fylla det behov, som interneringslagen förutsätter, därtill har riksdagen för tre år sedan tagit position, och i överensstämmelse med den då sittande regeringen ansett att det tidigare provisorium, som förutsattes, icke kunde på tillfredsställande sätt fylla denna uppgift.

*Anslag till
tvångsuppfost-
ran åt min-
deråriga män-
liga förbrytare
m. m.
(Forts.)*

Nu har emellertid den nuvarande justitieministern med frågan om interneringsanstaltsvården sammanfört frågan om vården av minderåriga förbrytare, och han motiverar projektet genom att uppställa spörsmålet: vilken är den viktigare uppgiften, vilket behov är det mest trängande och betydelsefulla, behovet av vård av alkoholister eller behovet av vård av de unga förbrytarna? För min del kan jag icke se, att frågan kan eller bör ställas på det sättet. Detta är icke två uppgifter, som skola ställas mot varandra, utan det är för mig uppenbart att staten på ett eller annat sätt bör tillgodose dem båda, den ena såväl som den andra. I fråga om vården av alkoholister har det allmänna tagit position, och i fråga om de minderåriga förbrytarna gäller detsamma; nu borde det därför endast bli fråga om att på vardera området tillse, att riksdagens tidigare synpunkter i fortsättningen på ett tillfredsställande sätt följas. Sålunda är synes det mig, en fullständigt oriktig frågeställning: vilket behov skall trängas tillbaka och vilket behov skall fyllas? Båda skola enligt mitt förmenande och enligt riksdagens föregående uttalande tillgodoses så långt som det är möjligt.

Om man emellertid, och det har utskottsmajoriteten icke bestritt, med den starkt tilltagande kriminaliteten, särskilt bland de unga, anser särskilda åtgärder behövas för att tillgodose vårdbehovet, så frågas, om det bör lämpligen ske på sådant sätt, att man förflyttar den till Venngarn förlagda alkoholistvården till en provisorisk anstalt, och låter en grupp av unga förbrytare flytta in på Venngarn. Statsutskottets majoritet har icke kunnat besvara frågan med ja, därför att en sådan anordning enligt utskottsmajoritetens mening för båda dessa grupper skapar ett otillfredsställande provisorium och för båda grupperna slutligen kommer att leda till från statens synpunkt otillfredsställande resultat. I fortsättningen blir en sådan dubbelförflyttning säkert ekonomiskt mera kännbar, än om man enbart ordnar ett provisorium för de unga förbrytarna, till dess man hinner vidtaga mera permanenta åtgärder. När det gäller att använda Venngarn för de unga förbrytarna, visar det sig nämligen, att man måste i det ena avseendet efter det andra eftersätta de anspråk, som måste ställas på en anstalt för vård av unga förbrytare, och frångå de principer, som förut varit avgörande vid anordnandet av dylik vård.

Samtidigt med denna fråga har frågan varit uppe om en väsentlig utvidgning av Bona, och i det avseendet har statsutskottet enhälligt tillstyrkt vad Kungl. Maj:t föreslagit. När det gäller att yttra

*Anslag till
trångsuppfost-
ran åt min-
deråriga män-
liga förbrytare
m. m.
(Forts.)*

sig om, hur utvidgningen skall ske, har det förutsatts, att den skulle ordnas antingen med en större nybyggnad eller med två smärre sådana. Bonastyrelsen förordar därvid en utvidgning med två smärre byggnader och anför såsom skäl, att om man skulle gör en anordning med en tillbyggnad till den nu i bruk varande huvudbyggnaden på sådant sätt, att de fyrtio lediga platserna ökades till dubbla antalet, skulle detta innebära i och för sig en mycket olycklig anordning i avseende å elevernas vård. Styrelsen fortsätter: »under framhållande av de stora olägenheter, ja, obotliga skador för hela uppfostringsverksamheten vid Bona, som kunde uppkomma genom att för många elever sammanfördes i en byggnad, och med tillkännagivande att under senare tid tydliga tecken till disciplinsvårigheter såsom följd av nuvarande överbeläggning visat sig» hade kommitterade ansett sig icke böra föreslå anordningar för utvidgningen inom huvudbyggnaden utan i stället förordat det alternativ med två hus, som det förslaget innehåller. Men hur stämmer det med vad som nu föreslås rörande Venngarn? Vid Venngarn samlar man just i en byggnad ett vida större antal elever än det samtidigt är fråga om på Bona, och förfar sålunda vid Venngarn på ett sätt, som i fråga om förbrytarevården vid Bona framhållits såsom medförande olägenheter och obotlig skada för uppfostringsverksamheten. Mer tydligt kan, såvitt jag förstår, icke tillkännagivas, att det provisorium för vården av unga förbrytare, som skulle åstadkommas vid Venngarn, ingalunda vore ett tillfredsställande sådant utan på väsentliga punkter behäftat med de mest betänkliga olägenheter.

Frågan om skolundervisning för de unga förbrytarna behandlades av riksdagen för något år sedan i sammanhang med ett förslag om, att vid Bona måtte anskaffas nya undervisningslokaler. Därvid betonades starkt, huru nödvändigt det vore, att tillgång fanns på goda lokaler för undervisningsväsendet, och att undervisningsväsendet väl ordnades på en dylik anstalt. Vad är det nu som sker genom provisoriet vid Venngarn? Det anmäles, att de lokaler, som stå till buds, icke i någon mån äro tillräckliga för anordnande av undervisningen. Och trots att utrymmen för skola fullkomligt saknas, så givres varken i den kungl. propositionen eller på något annat sätt anvisning, huru undervisningsväsendets behov skall fyllas. Huru skall man då vid Venngarn skapa ett undervisningsväsende som tidigare på goda skäl förklarats med nödvändighet måste finnas i sammanhang med denna ungdomsuppfostringsverksamhet?

Jag nöjer mig med att peka på dessa två omständigheter som bevis för riktigheten av utskottsmajoritetens uppfattning, att ett provisoriskt ordnande av Venngarn till anstalt för minderåriga förbrytare vore en mycket dålig anordning, som komme att lida av väsentliga olägenheter. Därtill kommer den egendomliga anordningen, att den styrelse, som nu finnes vid Bona, också skulle komma att utöva ledningen av verksamheten vid Venngarn, medan styrelsen vid Venngarn skulle komma att leda verksamheten vid Salbohed. Vida naturligare vore väl under sådana omständigheter, att det provisorium, det nu gäller att åstadkomma för de minderåriga förbrytarna skapades i

närheten av Bona så att man finge det i kommunikationsavseende lättare och billigare, än om filialen vore förlagd till Uppland, under det huvudanstalten låge i Östergötland. Bonas styrelse förutsätter, »att, i händelse Venngarnsanstalten bleve upplåten såsom provisorisk uppföstringsanstalt, ett nära samarbete med Bonaanstalten med dess bättre säkerhetsanordningar och separationsmöjligheter komme till stånd, och hade därför styrelsen icke ansett sig böra med avseende å Venngarn tillsvidare ifrågasätta ytterligare ändringar än som här ovan angivits». Styrelsen utvecklar i annat sammanhang, att en omväxling av eleverna skulle äga rum och de mera svårartade sändes till Bona, under det de bättre skickades till Venngarn. Det bleve sålunda en ständig växelverkan mellan de båda anstalterna. Kan det vara en lämplig eller en rimlig anordning, att man på detta sätt skaffar sig en filial med så livlig förbindelse på ett så stort avstånd från huvudanstalten? Utskottets majoritet har icke funnit det vara en skälig eller lämplig anordning. Det är uppenbart, att den bleve otillfredsställande i olika riktningar, och dessutom ur statssynpunkt synnerligen dyrbar.

Om jag nu övergår till den anstaltsvård, som kunde ifrågasättas bliva förlagd till Salbohed, så anför statsrådet och chefen för justitiedepartementet att, därest man skulle tänka på det som ett provisorium för de minderåriga förbrytarna, åtskilliga skäl kunde riktas mot förläggande till denna plats. Dels vore jordbruket för litet, dels belägenheten för isolerad, och slutligen kunde man under närmaste tiden icke åstadkomma ett så stort antal platser, som erfordrades. Jag vill först anmärka, att utskottsmajoriteten icke velat påstå, att provisoriska anordningar för de minderåriga förbrytarna just borde vidtagas vid Salbohed därför att utskottsmajoriteten icke haft tillfälle att undersöka lämpligheten härav, men det kan erinras i jordbruksavseende, att vid Salbohed finnes 100 tunnland odlad jord jämte ytterligare tillgång av 100 tunnland odlingsbar jord, och att sålunda utrymmet är tillräckligt åtminstone för det jordbruk, som under ett provisorium lämpligen kan skötas med det antal elever, som här är i fråga. Redan nu uppdelas sig dessa elever i fråga om sin verksamhet på Bona ungefär till halva antalet på jordbruket och andra halvan till utförande av andra yrkesgöröml. Om man räknar med samma fördelning vid Salbohed, skulle, såvitt jag förstår, jordbruket där vara tillräckligt i förhållande till det antal unga förbrytare, som det är meningen att provisoriskt förlägga till en ny anstalt, och särskilt när där är tillfälle i så stor utsträckning, som verkligen är fallet, till odlingsmöjligheter. Men som sagt, det är en annan fråga, som man får taga upp till prövning, när det gäller att fastställa detta provisorium.

Herr statsrådet hänvisar till, att propositionen bär vittne om att regeringen tagit i övervägande alla de möjligheter, som erbjudit sig. Därmed förhåller det sig så, att det synes som om hela denna fråga egendomligt nog icke kommit upp till prövning förr än just *innevarande* år. Trots att under en följd av år tendensen, att de unga förbrytarnas antal ökas starkt, har i allt fall förut icke några väsentliga åtgärder vidtagits för att skaffa ökat vårdutrymme. Nu i år,

Anslag till
tvångsuppföstran
åt minderåriga
förbrytare
m. m.
(Forts.)

Anslag till
tvångsuppfost-
ran åt min-
deråriga män-
liga förbrytare
m. m.
(Forts.)

sedan riksdagen sammanträtt, började man fråga sig själv, vad som skulle göras, och man kastade sig därvid på att undersöka, såvitt jag kan förstå de alternativ, som rent tillfälligt erbjöde sig. Men något intryck av, att man vidtagit en allmän undersökning om vilka provisorier, som skulle kunna tänkas, får man icke av den föreliggande propositionen, utan som sagt, man har undersökt de fall, som kommit upp mera tillfälligtvis, och ställt riksdagen inför ett av dessa fall och säger, detta skall riksdagen vara så god och acceptera, ehuru det är bristfälligt och förenat med ytterst stora olägenheter, eller också får riksdagen bära ansvaret för, att de unga förbrytarna icke få anstaltsvård i den omfattning, som är nödvändig. Jag tror icke att, om man ser Kungl. Maj:t som en enhet under en följd af år, man kan säga att denna fråga blivit förberedd på sådant sätt, att man bör från riksdagens sida vitsorda, att man gjort allt som varit möjligt för att *tillfredsställande* lösa denna fråga.

På grund af vad jag anfört, och då det är min bestämda uppfattning, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag icke skulle på ett lyckligt sätt lösa frågan om en provisorisk anordning för minderåriga förbrytare, men desorganisera och i klar strid mot riksdagens tidigare mening åstadkomma en försämring och ett försvårande av anstaltsvården på ett helt annat område, och då jag slutligen har den bestämda övertygelsen, att detta provisorium i fortsättningen kommer att visa sig vara oekonomiskt och ineffektivt, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekelund: Herr greve och talman, mina herrar! Statsrådet och chefen för justitiedepartementet har ju lämnat en så ingående utredning rörande denna frågas läge, så att det är egentligen icke mycket att tillägga, men på grund av åtskilliga uttalanden, som av den siste ärade talaren gjordes, skall jag be att få yttra några ord.

Herr Ekman började med att erinra, att det är ungefär samma förhållande nu rådande beträffande Bonaanstalten, som har till uppgift att bereda vård och uppfostran åt minderåriga manliga förbrytare, som det rådde vid det tillfälle, då den s. k. interneringslagen för alkoholister av riksdagen antogs. Denna lag kunde icke genast sättas i funktion på grund av bristande anstaltsplatser. Det var nödvändigt att först anskaffa sådana, innan alkoholister kunde interneras på behörigt sätt. Nu kan man säga, att det i viss mån råder liknande brist på utrymme för våra minderåriga manliga förbrytare, som blivit av domstol dömda till tvångsuppfostran. Av den av statsrådet lämnade redogörelsen framgår det, att det fattas platser för cirka ett 100-tal. Vad det innebär, att det fattas platser för cirka ett 100-tal säger sig självt. Det medför, att i de fall, då domstol skulle vilja döma till tvångsuppfostran i stället för till straffarbete eller fängelse, men det saknas anstaltsplatser, lagen icke kan träda i funktion, eller också måste domstolen döma på annat sätt d. v. s. tillämpa fängelse- eller straffarbetsstraff i stället för tvångsuppfostran, och det kan man ju säga icke är i överensstämmelse med

den av Kungl. Maj:t och riksdagen antagna lagen om tvångsuppfostran. Man kan ju säga, att vid sådant förhållande befinner sig saken rent av i ett nödläge. På ett eller annat sätt måste felande anstaltsplatser anskaffas. Av propositionen framgår med önskvärd tydlighet, att en hel del undersökningar och utredningsarbeten har för detta ändamål vidtagits. Man har haft åtskilliga förslag uppe, vilka ha blivit undersökta synnerligen grundligt, så vitt jag kan förstå, men resultatet av alla dessa undersökningsarbeten är, att Kungl. Maj:t stannat vid att föreslå riksdagen att till en uppfostningsanstalt provisoriskt anordna den till alkoholistanstalt för internering av alkoholister avsedda Venngarmsanstalten. Det kan icke bestridas, att det är föga tilltalande att bryta utav den verksamhet vid en viss anstalt, för vilken denna anstalt är avsedd och har blivit inrättad. Men å andra sidan kan det ges förhållanden, som berättiga till en sådan åtgärd, och det synes mig verkligen, att sådana förhållanden ha inträtt. Enligt vad statsrådet nämnde, och som jag också från annat håll fått bekräftelse på, förhåller det sig så, att för dagen finns det icke flera än 34 alkoholister internerade vid Venn-garn. Av dessa anser anstaltens föreståndare, att cirka ett 10-tal är i behov av den vård, som en statsanstalt är ägnad att giva, men de övriga, cirka 24 personerna kunde mycket väl vårdas på en s. k. erkänd alkoholistanstalt. Vid det förhållandet att Venngarmsanstalten icke med nödvändighet skulle behöva tagas i anspråk för flera än ett 10-tal alkoholister, synes det väl egendomligt, för att icke säga rent av orimligt, att en anstalt, som är upprättad för mottagande av ett 100-tal patienter skall upprätthållas för ett så litet antal som ett 10-tal, under det denna anstalt kan på ett mycket bättre och fördelaktigare sätt utnyttjas för ett annat statsändamål. Då framställer sig, såvitt jag förstår, den frågan: vilket statsändamål är viktigast att tillgodose av dessa, antingen behovet av anstaltsvård för minderåriga förbrytare till ett 100-tal eller behovet av anstaltsvård för ett 10-tal, visserligen farliga alkoholister. Jag har den uppfattningen, att svaret härvidlag är mycket lätt att giva. Herr statsrådet påpekade själv, och jag instämmer till fullo med honom däri, att omhändertagandet av detta 100-tal minderåriga manliga förbrytare är ett ofantligt mycket större intresse, än det — visserligen också statsintresse, som ligger i omhändertagandet och vårdandet å en statsanstalt av ett 10-tal patienter. De där ungdomarna befinna sig i en ålder mellan 15 och 18 år. och såsom statsrådet påpekade, föreligger det en mycket gynnsam statistik beträffande resultaten av tvångsuppfostran, som kan meddelas dem på Bona. Det är cirka 70—80 % bland dem, som kunna genom uppfostran återförvärfvas till samhället och till samhällsnyttiga medlemmar. Det är väl ett synnerligen viktigt intresse, som här föreligger att tillvarata, under det att jag knappast har den tron, att man lyckas så synnerligen bra med det mål, som man satt sig före med vården av alkoholister, på annat sätt än att man tar dem om hand och förhindrar dem att bringa andra skada. Det synes mig vara den huvudsakligaste och viktigaste uppgiften, ty jag har icke den idealiska uppfattningen, att jag tror, att det verkligen går

Anslag till
tvångsuppfostran
åt minderåriga manliga förbrytare
m. m.
(Forts.)

Anslag till
trängsuppfost-
ran åt min-
deråriga man-
liga förbrytare
m. m.

(Forts.)

att vinna något varaktigt och synnerligen gott resultat i fråga om dem, men å andra sidan, staten har ju erkänt detta som ett statsintresse, och då skall det fullföljas och tillgodoses. Men i detta fall behöver icke detta statsintresse förbises eller lämnas åsido. I propositionen föreslås, att den statsanstalt, som nu är inrymd vid Venn-garn, skulle överflyttas till Salbohed, och enligt den utredning, som är lämnad i propositionen, låter detta sig synnerligen väl göra. Där finnes ju redan en s. k. erkänd anstalt, som är förpliktad att mot-taga även sådana svärhanterliga alkoholister, och det finnes intet hinder att till Salbohed överflytta, åtminstone provisoriskt, det vid Venn-garn inrymda antalet alkoholister, utan detta låter sig mycket väl göra, och det kan låta sig göra för en ytterst billig penning. Då kan jag icke finna annat, än att det är synnerligen viktigt, att man söker ordna denna fråga. Särskilt för åstadkommande av an-staltsplatser för de unga förbrytarna är det av högsta nöd, att vad som skall göras måtte göras genast, för att icke rent ödesdigra för-hållanden skola behöva inträffa.

Ja, det skulle ju kunna vara åtskilligt att tillägga, men jag skall endast fästa mig vid ett par omständigheter, som herr Ekman särskilt påpekat. Herr Ekman framhöll att Venn-garnsanstalten såsom tvångsuppfostningsanstalt skulle komma att lida av en hel del olägenheter. Bland annat fanns det icke tillfälle att meddela de unga skolundervisning, men jag tror, att den uppgiften grundar sig på missuppfattning. I de stora lokalerna, som finnas på Venn-garn, är det sannerligen icke brist på utrymme för skolsalar. Det finnes gott tillfälle att inreda sådana, och i propositionen finnes intaget ett förslag om anskaffande av behövliga lärarkrafter, så att den frågan har man tänkt på och den låter mycket väl ordna sig. Så framhöll herr Ekman, att vid Venn-garn skulle man få lov att avvika från det sätt för de unga förbrytarnas vård, som tillämpas vid Bona, där deras sovplatser äro anordnade enligt det så kallade boxsystemet d. v. s. att envar av eleverna har sin särskilda sovplats i en s. k. box, och att förhållandet vid Venn-garn icke kunde erbjuda tillämpning av samma system. Då ber jag med anledning av herr Ekmans uttalande att få meddela, att i Venn-garn finnes det ett 15-tal enkel-rum, som mycket väl skulle kunna anordnas för samma ändamål som dessa boxar vid Bona. Därtill kommer, att det varit förslag uppe att göra försök med att låta ett mindre antal elever bo i sam-ma rum, naturligtvis under vederbörlig uppsikt och kontroll. Man tänker sig, att i vissa fall skulle det vara lämpligt att icke hålla dem alla så strängt avskilda från varandra under sovtiden som det sker och tillämpas vid Bona, utan man borde med de bättre ibland dem göra försök att låta dem i vissa fall bo tillsammans. Och ett sådant försök skulle synnerligen väl kunna tillämpas vid Venn-garn. Jag tror, att de av herr Ekman påpekade olägenheterna ha ganska litet att betyda. Jag tycker, att alla skäl tala för bifall till den kungl. propositionen, utan vilket jag tror, att det blir mycket svårt att kunna ordna denna fråga. Statsutskottet har visserligen föresla-git, att det skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp

av 200,000 kronor för att av Kungl. Maj:t användas för ordnande av denna sak. Ja, hade denna sak kunnat hjälpas med blott penningar, hade Kungl. Maj:t nog kunnat hitta på att begära medel av riksdagen; men det har Kungl. Maj:t icke gjort, utan Kungl. Maj:t har föreslagit detta såsom ett effektivt sätt, och jag tror, att det är det enda riktiga.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

*Anslag till
tvångsuppfost-
ran åt min-
deråriga man-
liga förbrytare
m. m.*

(Forts.)

Herr von Koch: Herr talman! Den föregående ärade talaren framhöll, att om man jämförde statsintresset att taga hand om de yngre manliga förbrytarna, värden av dem, och värden av alkoholister, så tala alla skäl för, att man i främsta rummet borde tänka på de unga. Och detta vill jag giva honom rätt i. Även jag har den uppfattningen, att det är ett oerhört stort statsintresse, som måste tillgodoses i detta avseende. Jag tror, att man måste erkänna, att det redan är åtskilligt gjort i detta avseende i vårt land under de senare åren — och även utskottet har visat sig behjärta denna sak, då det föreslagit, att det skulle ställas 200,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för att vidtaga åtgärder för de unga brottslingarnas lämpliga vård.

Jag tillåter mig dock hemställa till den ärade talaren: är det ej ändå skäl, att man beaktar, att det finnes *andra* viktiga vårdintressen, som också måste tillgodoses? Ur denna synpunkt anhallar jag om kammarens intresse för *alkoholistvården*. Jag ber att få erinra om, att det dröjde ungefär 30 år från första uppslaget därtill, innan vi fingo någon sorts alkoholistlagstiftning till stånd här i landet. Mellan den första motionen i fråga om alkoholistvård och riksdagens beslut år 1913 ligger det nämligen 30 år. När man så äntligen fick denna lag antagen, så visade det sig genast, att det var omöjligt att kunna tillämpa den, om man ej hade en tillfredsställande statsanstalt, till sitt förfogande, där framför allt de farliga alkoholisterna, de som förstöra hemlivet, som göra livet odrägligt för hustru och barn, kunde omhändertagas. På grund härav fick man vänta hela tre år innan alkoholistlagen kunde träda i kraft. Det dröjde nämligen tre år innan den nya statsanstalten Venn garn kunde bliva färdig. Efter de tre åren började man så att tillämpa den nya lagstiftningen och ett livligt intresse för densamma förspordes. Kommunerna började på att tillsätta nykterhetsnämnder och sökte befria hemmen från de besvärliga alkoholisterna, och i detta vårdarbete intog och intager allt fortfarande Venn garn det mest framträdande rummet. Jag överdriver ej, om jag säger — jag tillhör ej själv ledningen av Venn garn, men jag har personligen i egenskap av ordförande i Stockholms nykterhetsnämnd haft tillfälle att studera den frågan — *att Venn garn för närvarande är hörnspelaren i hela detta arbete för alkoholisterna*. Det är ej minst beroende på, att man fått en synnerligen duglig och lämplig föreståndare på denna plats, som har med verkligt personligt nit och intresse ägnat sig åt denna sak. Nu är det, som herrarna se, enligt reservanternas förslag meningen, att han skulle

*Anslag till
tvångsuppfost-
ran åt min-
deråriga man-
liga förbrytare
m. m.*

(Forts.)

övergå till ungdomsvården och det ligger i öppen dag, vilken förlust detta innebär för alkolistvården. Den föregående talaren nämnde något om att resultatet kanske ej var så särskilt lysande vid denna anstalt eller över huvud taget ifråga om alkolistvården. Jag vet dock ej, vilka uppgifter han i detta avseende stöder sig på. Såväl erfarenheterna från utlandet som här ifrån landet visa ganska goda resultat. Om Vennngarn kan man ännu ej med bestämdhet yttra sig, då denna anstalt så kort tid varit i bruk, men såvitt jag kunnat finna har den alldeles sällsynta möjligheter att kunna återföra alkoholister till ett nyktert liv, och de fall, som jag i egenskap av nykterhetsnämndens ordförande i Stockholm har haft tillfälle att följa härstädes, ha varit överraskande goda. Nu förklarar man dock med ens, att denna förstklassiga anstalt, vilken jag som sagt anser vara en hörnpelare för hela detta arbete, bör användas för annat ändamål, och i stället skulle vi få en provisorisk anstalt på Salbohed, som endast skulle rymma 35 patienter. De, som känna till förhållandena, däribland Salboheds nuvarande föreståndare, kunna icke godkänna denna anstalt som någon för framtiden tillfredsställande anstalt, utan anse den endast vara en nödfallsanstalt för en kortare tid. Det måste väl ändå erkännas, att de, som arbeta på det här området och sökt bygga upp alkolistvården tillfredsställande, ha anledning att känna sig missmodiga under sådana förhållanden. Nu sade visserligen den föregående ärade talaren, att det låte sig mycket väl göra att inrätta en anstalt på Salbohed, och justitieministern nämnde något skämtsamt om, att där gick endast åtta stycken gamla gubbar, men ändå fanns det en stor personal för att se till dem. Jag undrar, om den föregående ärade talaren studerat saken på ort och ställe och närmare tagit del av förhållandena? Jag vill nämna, att de sakkunniga myndigheterna, som yttrat sig i denna fråga — dels socialstyrelsen, dels Vennngarnskommisionen och dels överinspektören Petrén, som är läkare på anstalten — de ha ej kunnat godkänna förflyttningen till Salbohed, utan ha på det bestämdaste avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Den föregående ärade talaren nämnde vidare, att det ju vore något orimligt, att man hade en anstalt på hundra platser, som endast toge hand om ett tiotal patienter, men jag anser mig vara tvungen att korrigera den uppgiften i någon mån. Enligt uppgift, som meddelas i herr Petréns motion, har antalet kvarstående patienter vid Vennngarn hållit sig tämligen konstant mellan 40 och 50, och vissa månader har det gått upp ända till närmare 60, och man har ingen anledning att antaga, att detta antal kommer att minskas. Nu sade visserligen en föregående talare, att en del av Vennngarns patienter kunde intagas på andra anstalter, de som vunnit erkännande som allmänna anstalter; men vem borgar för, att dessa anstalter skola komma att fortfarande existera? Vi läsa alltjämt i tidningarna om, att dylika bliva nedlagda av olika anledningar, icke minst på grund av de ofantligt dyra kostnader, som nu göra sig gällande ifråga om anstaltsvården. Då kan det ju hända, att det snart

blir brist på platser vid dessa alkoholistanstalter. Och, så som närmare utvecklas i motionen av herr Petré, så är det anledning att förmoda, att antalet personer, som bör interneras, under den närmaste tiden kommer att växa. Det är nämligen så, att ett stort antal av våra städer ännu icke börjat vidtaga åtgärder för att taga hand om alkoholisterna, ej tillsatt nykterhetsnämnder och ej heller börjat i någon nämnvärt effektiv mån utöva alkoholistvårdande verksamhet. Antalet alkoholister som kräva anstaltsvård kommer därför sannolikt att ökas. Härtill kommer att riksdagen i år beslutat att skriva och begära en vidgning av hela interneringsinstitutet. Jag anser därför, att det är mycket antagligt, att vårdbehovet under den närmaste tiden kommer att ökas, och att därför anstalten Venn-garn kommer att bli behöflig med dess nuvarande platsantal.

Jag ber att få tillägga, att man behöver sannerligen ej underskatta ungdomsvården och behovet av att åtgärder vidtagas för att bekämpa brottsligheten bland ungdomen, därför, att man yrkar på att Venn-garn skall få behållas för sitt ursprungliga ändamål. Jag har emellertid för min ringa del velat giva riksdagen en möjlighet att gå en medelväg i detta avseende. I den motion, som jag väckt, har jag visserligen med djupt beklagande gått med på förslaget, att Venn-garn skulle tagas från alkoholistvården och Salbohed användas för detta ändamål, *men under det bestämda villkor, att på Salbohed komme till stånd en verkligt tillfredsställande anstalt*. Jag hemställde i detta hänseende om ett bidrag å 97,000 kronor för att göra det möjligt att sätta Salbohed i stånd att taga emot 60 patienter genom en ombyggnad av den s. k. baracken varigenom anstalten skulle bli i någon mån tillfredsställande. Men endast under denna förutsättning skulle jag, ehuru med tungt hjärta, vara med om att alkoholistanstalten förflyttades till Salbohed. Jag tror därför ej, att man åtminstone mot mig kan rikta den beskyllningen, att jag ej tillräckligt behjärtat ungdomsvården, då jag nämligen lämnat ett förslag på, hur man bör gå till väga för att ordna denna sak. Statsutskottet har emellertid ej lyssnat på mitt förslag; det har ej ens upptagit frågan till närmare behandling och anser jag under sådana omständigheter, i likhet med herr Petré och utskottet, att det är nödvändigt att bibehålla anstalten Venn-garn för sitt ursprungliga ändamål. Jag tror, att det förhåller sig så, att om vi gå den väg, som reservanterna här föreslå, så sjunker alkoholistvården ner på ett lägre plan och det blir svårt att kunna på ett tillfredsställande sätt uppehålla verksamheten. Då jag har den uppfattningen, att *båda* de intressen, som här skola tillgodoses, såväl ungdomsvården som alkoholistvården, böra och kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodoses från statens sida *utan* att man bryter ned en organisation, som man med mycken möda byggt upp och som visat sig fullt tillfredsställande, så skall jag för min del, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

*Anslag till
tvångsgrupp/fost-
ran åt min-
deråriga män-
liga förbrytare
m. m. (*
(Forts.)

Anslag till
tvångsuppfost-
ran åt min-
deråriga man-
liga förbrytare
m. m.

(Forts.)

Herr Pers: Herr talman! Sedan underrättelse har ingått, att andra kammaren tagit reservationen utan votering kan det ej vara mycket att säga om den här saken, men eftersom jag är den ende bland reservanterna som har legat i nykterhetsarbetet, om jag så får säga, så skall jag be att få säga, hur jag har sett den här frågan.

Jag kan livligt förstå den ställning, som de män intagit till saken, som under många och långa år ha arbetat för en tidsenlig vård av alkoholisterna, och som med mycken möda har fått Venn-garnsanstalten till stånd och nu likväl i en hast få se, hurusom denna anstalt skulle förvandlas till en ungdomsvårdande anstalt. Men jag har funnit mig i alla fall böra se på realiteterna som de nu föreligga, och då framträder ju å ena sidan det minskade behovet av alkoholistvård och å andra sidan det ytterligt ökade behovet av vård för ungdomar. Jag vill säga, att de anmärkningar, som här ha riktats mot möjligheten att få Venn-garn till en ungdomsanstalt, ej ha gjort någon verkan på mig. Jag tror, att den gamla kungsgården kunnat användas som en synnerligen god ungdomsvårdsanstalt, men jag vill säga, att Salbohed i det fallet är långt sämre lottat, och jag vill begagna tillfället att säga, att när nu regeringen går att anordna en anstalt på Salbohed, så är det synnerligen önskvärt, att den — alldeles i den riktning, som herr von Koch har yttrat — blir väl utrustad. Det är nämligen så, att ortsbefolkningen där ej varit synnerligen trakterad av, att alkoholistanstalten har legat där. Den har haft åtskilligt besvär av den, och det är som sagt var, även ur den synpunkten nödvändigt att, när staten får ett närmare ansvar för anstalten på Salbohed, denna ordnas så, att den blir väl utrustad och kan tjäna sitt ändamål. Ja, det kan ej heller vara någon god hushållning att upprätthålla Venn-garnsanstalten när den icke är belagd med mer än ungefär en tredjedel, och för mig är det skälet för övrigt alldeles avgörande, att de unga ha livet för sig och man kan upprätta en mycket stor del av dem, under det att alkoholisterna dock i mer eller mindre mån äro invalider för livet. Jag vill nu ej, att de skola få det sämre för det, men jag tror, att när den allmänna meningen nu en gång kommit till insikt om, att även alkoholisterna böra ha vård. så är ej risken att göra denna förändring så stor, utan det skall nog kunna ordnas så, att båda dessa grupper bli tillfredsställda tillgodosedda. Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande besvarad.

Anslag till
alkoholist-
vården m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 70 av sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av medel till bestri-

dande av kostnader för alkoholistvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Anslag till
alkoholist-
vården m. m.
(Forts.)*

I detta utlåtande hade utskottet på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande i statsverkspropositionen gjorda framställning och en av herr Ingvarson väckt motion samt med avslag å en av herr Petréén avgiven motion:

I. på extra stat för år 1919 anvisa:

a) ett förslagsanslag, högst, 26,500 kronor till avlöningar och vikariatsersättningar åt tjänstemän vid statens vårdanstalt å Venn-garn för alkoholist,

b) ett förslagsanslag av 63,725 kronor såsom bidrag till drift-kostnaderna i övrigt för samma anstalt,

c) ett förslagsanslag av 100,000 kronor såsom bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader,

d) ett förslagsanslag av 17,000 kronor till bestridande av statens kostnader för farliga alkoholist, handräckning, läkarutlåtanden, vittnesersättningar m. m.

e) ett reservationsanslag av 10,000 kronor såsom bidrag till an-ordnande av erkända alkoholistanstalter,

f) ett förslagsanslag, högst, 3,600 kronor till sakkunnigt biträde hos socialstyrelsen för ärenden rörande alkoholistvården,

eller sålunda till bestridande av kostnader för alkoholistvården tillhopa 220,825 kronor,

II. medgiva, att jord som stode under kronans omedelbara disposition eller som tillhörde någon av de under bruk och bergverk för nödigt skogsfång upplåtna allmänningar eller någon av de genom domänstyrelsens försorg utarrenderade kronoegendomar, vilka icke upplåtits till förenade mötespassevolanskassornas fond, stuterierna eller Vadstena krigsmanshusfond, finge, efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall verkställd prövning, utan särskild ersättning till kronan på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, upplåtas till landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan för anordnande av allmän alkoholistanstalt.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, H. F. Lamm, J. L. Widdell, A. Pers, greve N. F. Posse, N. Åkesson, H. Andersson i Skiv-arp och G. Odqvist ansett, att utskottets utlåtande bort hava viss i reservationen angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. på extra stat för år 1919 anvisa:

a) ett förslagsanslag av 100,000 kronor såsom bidrag till er-kända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader,

b) ett förslagsanslag av 17,000 kronor till bestridande av statens kostnader för farliga alkoholist, handräckning, läkarutlåtanden, vittnesersättningar m. m.,

Anslag till
alkoholist-
vården m. m.
(Forts.)

c) ett reservationsanslag av 10,000 kronor såsom bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter,

d) ett förslagsanslag, högst 3,600 kronor, till sakkunnigt biträde hos socialstyrelsen för ärenden rörande alkoholistvården, eller sålunda till bestridande av kostnader för alkoholistvården tillhoppa 220,825 kronor,

II. medgiva, att jord, som stode under kronans omedelbara disposition eller som tillhörde någon av de under bruk och bergverk för nödigt skogsfång upplåtna allmänningar eller någon av de genom domänstyrelsens försorg utarrenderade kronoegendomar, vilka icke upplåtits till förenade mötespassevolanskassornas fond, stuterierna eller Vadstena krigsmanhusfond, finge efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall verkställd prövning, utan särskild ersättning till kronan på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, upplåtas till landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan för anordnande av allmän alkoholistanstalt.

Herr Widell: Med hänsyn till kammarens beslut i föregående ärende ber jag att få yrka bifall till den vid detta betänkande fogade reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet annat yrkande ej förekommit än av herr Widell, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till herr Widells yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Anslag till
fångvården
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av anslag till fångvården och statens arbetsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å särskilda av herrar Fant och Leander i ämnet väckta motioner,

a) medgiva, att den för fångvårdsstaten gällande ordinarie staten finge från och med år 1919 undergå vissa angivna ändringar;

b) föreskriva, att för tillträde till det ytterligare ålderstillägg, som, enligt vad under a) nämnts, kunde tillkomma förut omförmälda pastorer, skulle gälla enahanda villkor, som vore stadgade för tillträde till redan medgivet ålderstillägg;

c) vidtaga följande ändringar med avseende å här nedan nämnda

i riksstaten under andra huvudtiteln upptagna ordinarie anslag, nämligen

*Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)*

sänka bestämda anslaget till fångars vård och underhåll från dess nuvarande belopp 981,600 kronor med 115,850 kronor till 865,750 kronor,

höja förslagsanslaget till fångars vård och underhåll från dess nuvarande belopp 1,600,000 kronor med 1,000,000 kronor till 2,600,000 kronor,

sänka förslagsanslaget till ålderstillägg till en del vid fångvårdsstyrelsen och fångvården anställda ämbets- och tjänstemän från dess nuvarande belopp 86,000 kronor med 11,000 kronor till 75,000 kronor samt

höja allmänna förslagsanslaget till ålderstillägg från dess nuvarande belopp 80,000 kronor med 15,000 kronor till 95,000 kronor;

d) godkänna framlagt förslag till ordinarie avlöningsstat för statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö, att tillämpas från och med år 1919;

e) godkänna framlagt förslag till ordinarie avlöningsstat för statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona, att tillämpas från och med år 1919;

f) godkänna de av departementschefen föreslagna villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av de med ordinarie befattning i förenämnda stater upptagna avlöningsförmåner;

g) förklara, att en var, som med eller efter ingången av år 1919 tillträdde sådan ordinarie befattning, skulle vara pliktig att underkasta sig förenämnda villkor och bestämmelser;

h) medgiva,

att i de för åtnjutande av de enligt den från och med år 1911 gällande staten för fångvårdsstaten med ordinarie befattning vid samma stat förenade avlöningsförmåner stadgade villkor och bestämmelser vidtoges den ändring, att den nu gällande bestämmelsen om beloppet av hyresstegring och vedanslag erhöles följande ändrade lydelse: »att beloppet av hyresersättning och vedanslag skall bestämmas efter de i orten gällande hyror och pris å ved, dock med iakttagande, vad tjänstemännen av lägre grad angår, att vedanslag må utgå för inköp av högst 8 kubikmeter björkved och 7 kubikmeter barrved».

att såsom tillägg till samma villkor och bestämmelser finge förordnas, att innehavare av ordinarie befattning vid fångvårdsstaten finge i fråga om ålderstillägg räkna sig till godo tid, varunder han innehåft motsvarande eller jämförlig befattning vid någon av statens tvångsarbetsanstalter, samt

att såsom tillägg till de för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den för statens uppfostringsanstalt å Bona från och med år 1918 gällande avlöningsstaten finge förordnas, att innehavare av befattning vid sistnämnda anstalt finge i fråga om ålderstillägg räkna sig till godo tid, varunder han innehåft motsvarande eller jämförlig befattning vid någon av statens tvångsarbetsanstalter;

Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)

- i) från och med år 1919 i riksstaten under andra huvudtiteln uppföra följande ordinarie anslag, nämligen
till statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö
ett bestämt anslag å 81,050 kronor och
ett förslagsanslag å 114,000 kronor samt
till statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona
ett bestämt anslag å 36,400 kronor och
ett förslagsanslag å 80,000 kronor;
j) under andra huvudtiteln å extra stat för år 1919 bevilja till bestridande av arvode åt en inspektör över statens tvångsarbetsanstalter ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *O. M. Strömberg, G. M. H. Ekehund, J. Nilsson, O. Bergqvist* och *J. L. Widell*, greve *N. F. Posse* samt herrar *N. Åkesson* och *H. Andersson* i Skivarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och den av herr Fant väckta motionen samt med avslag å herr Leanders motion,

a) medgiva, att den för fångvårdsstaten gällande ordinarie staten finge från och med år 1919 undergå följande ändringar nämligen
att tvångsarbetsanstalten i Karlskrona och tvångsarbetsanstalten i Norrköping tillsvidare i staten upptoges under beteckningarna centralfängelset i Karlskrona och centralfängelset i Norrköping,

att straffängelset i Mariestad i staten upptoges under beteckning centralfängelset i Mariestad,

att de i avlöningsstaterna för centralfängelserna å Långholmen, i Malmö, å Härlanda och i Härnösand samt straffängelset i Uppsala uppförda skollärarna upptoges under beteckning lärare samt den i avlöningsstaten för centralfängelset i Växjö uppförda skollärarinnan upptoges under beteckningen lärarinna,

att avlöningen till en var av assistenterna vid centralfängelserna i Malmö, å Härlanda, i Härnösand och i Mariestad höjdes till 1,900 kronor lön och 1,100 kronor tjänstgöringspenningar eller tillhopa 3,000 kronor jämte två ålderstillägg till lönen, vardera å 400 kronor, efter fem och tio års tjänstgöring,

att för en var av förste pastor och andre pastor vid centralfängelset å Långholmen, pastorer vid centralfängelserna i Malmö, å Härlanda, i Härnösand, i Karlskrona och i Norrköping upptoges ett andra ålderstillägg å 500 kronor å den del av arvodet, som motsvarade lön, att utgå efter tio års fortsatt innehavande av pastorstjänst i samma lönegrad, samt

att de en var av lärarna vid centralfängelserna å Långholmen, i Malmö, å Härlanda och i Härnösand samt straffängelset i Uppsala tillkommande två ålderstillägg upptoges ett vart till ett från 200 kronor till 400 kronor förhöjt belopp,

b) föreskriva, att för tillträde till det ytterligare ålderstillägg, som, enligt vad förut nämnts, kunde tillkomma förut omförmälda

pastorer, skulle gälla enahanda villkor, som vore stadgade för tillträde till redan medgivet ålderstillägg;

*Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)*

c) vidtaga följande ändringar med avseende å här nedan nämnda i riksstaten under andra huvudtiteln upptagna ordinarie anslag, nämligen

höja bestämda anslaget till fångars vård och underhåll från dess nuvarande belopp 981,600 kronor med 1,600 kronor till 983,200 kronor,

höja förslagsanslaget till fångars vård och underhåll från dess nuvarande belopp 1,600,000 kronor med 1,200,000 till 2,800,000 kronor,

höja allmänna förslagsanslaget till ålderstillägg från dess nuvarande belopp 80,000 kronor med 5,000 kronor till 85,000 kronor; samt

d) upptaga förslagsanslaget till ålderstillägg till en del vid fångvårdsstyrelsen och fångvården anställda ämbets- och tjänstemän med oförändrat belopp eller 86,000 kronor.

Herr F a n t: Herr greve och talman! Den massa propositioner, som Kungl. Maj:ts regering under senaste delen av riksdagen öfverhopat oss med, har så forcerat riksdagsarbetet, att kamrarnas ledamöter nu ej ens nödtorftigt kunna medhinna att ögna igenom de i dagarna inströmmande massorna av utskottsbetänkanden. Om nu, såsom här i detta speciella fall föreligger, motionsvis en tämligen ingående kritik av ett enligt mitt och mångas förmenande i en organisationsfråga något omoget regeringsförslag framlagts, och utskottet under förhållandenas högttryck, i brådskan lätt förklarligt förresten, blott hänvisar till denna motion utan att närmare redogöra för de skäl, motionären anfört — om så är, så må man förlåta det stora flertalet av riksdagens ledamöter, de dock beslutande, om de stå tämligen främmande för vad saken verkligen gäller. .

Såsom kanske något sakkunnig i den nu föreliggande frågan och som motionär ber jag att få taga kammarens tid något i anspråk, även för att delvis meddela, varpå jag i min motion stöder mitt avslagsyrkande vidkommande den ifrågasatta organisationsförändringen, tvångsarbetsanstalternas fränskiljande från fångvårdsförvaltningen.

Att jag för min del syftar därhän, att behandlingen av samhällets olycksbarn, äldre såväl som yngre urspårade individer, bör erhålla en så tillfredsställande form som möjligt, och att denna behandling ständigt bör ledas av ett förbättringssträvande, borde väl ingen i denna kammare kunna betvivla.

Vid omsättningen i praktiken av dessa grundläggande strävanden händer det emellertid ej så sällan, att en besvikelse inträffar. En omogen reform, om än aldrig så välmående och i viss mån teoretiskt tilltalande, kan lätt medföra en sådan besvikelse. Och jag fruktar, att vi här stå inför en sådan fara, särskilt — jag ber att få betona det — i dessa kristider med en påtaglig samhällsfarlig inverkan på lättjefulla och lösaktiga individer och en fruktanvärt växande kriminalitet.

Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)

Jag vill då först stryka under, vad också de åtta reservanterna inom utskottet framhållit, nämligen att huvudsyftet med hela den här föreslagna omläggningen synes vara ett led i en reformering fortast möjligt av förfarandet mot de yrkesprostituerade kvinnorna. Att redan nu i en givetvis oerfaren överlednings händer helt lägga om den statliga, samhällsskyddande och pedagogiska omvårdnaden om dessa i de flesta fall mycket svårhanterliga och opålitliga kvinnor synes mig vara en förhastad åtgärd, som staten bittert kan få ångra. En tredjedel av dem har ju förut undergått straffarbete i straffängelser.

Men om den föreslagna omläggningen, såvitt den avser *den kvinnliga* tvångsarbetsanstalten, kan anses vara mindre samhällsvådlig — den är ju dock, på skäl som jag tillåtit mig anföra, alldeles onödigt förhastad, och detta så mycket mer som man inte ens vet, om hela tvångsarbetsinstitutet kommer att ingå i en blivande lösdriverilagstiftning — så nödgas jag beteckna Svartsjöanstaltens, *den manliga* tvångsarbetsanstaltens utbrytning, såsom åtminstone för det närvarande i högsta måtto äventyrlig. Man har pekat på och jämfört förhållandena vid Bona, statens uppfostringsanstalt för minderåriga förbrytare, vilken anstalt lyder under en oavlönad styrelse direkt sorterande under justitiedepartementet. Ja, såsom ledamot av 1896 års tvångsuppfostringskommitté var jag med om den sålunda föreslagna organisationen av denna anstalt. Men lika övertygad som jag då var och fortfarande är om att fångvården ej bör ha något att göra och skaffa med dessa yngre lagöverträdare, vilka enligt kommitténs uttryckliga antydan borde stå på barnets ståndpunkt för att bli föremål för denna fostrande internering, lika viss är jag om, att det med nuvarande lagstiftning och vidkommande de något äldre och i de flesta fall mera förhårdade alumner, som det här gäller, är mycket äventyrligt att skilja deras behandling från fångvårdsstyrelsens överledning.

Vad är det då för individer det här gäller? Jo, de ha i stor omfattning förut förövat grova brott. Av de i tvångsarbetsanstalterna intagna män vid utgången av åren 1911—1915 — den senaste femårsperioden, för vilken en officiell statistik föreligger — ha ej mindre än 56 % förut undergått straffarbete. Ett stort antal äro vane- eller yrkesförbrytare, som ömsevis äro intagna i fängelserna och ömsevis i tvångsarbetsanstalterna. Vidare har man där en del ostraffade, just ej så angenäma individer såsom soutenörer, falsk-spelare, s. k. bondfångare. Det går ej an att behandla dessa individer med silkesvantar; och nog borde väl fångvårdsstyrelsen vara bäst skickad att handhava och kontrollera — ty även van kontroll behövs — de stränga disciplinmedel, utan vilka det ofta nog är omöjligt att hålla de ifrågavarande urspårade männen till ordning. Jag har utöver vad den tillgängliga statistiken utvisat, sökt genom fångvårdsstyrelsen få reda på något mer om de till tvångsarbete dömda svartsjöinternerades antecedentia och då funnit, att av de år 1916 nyintagna manliga tvångsarbetarna, tillhoppa 312, hade 166 förut undergått straffarbete och 82 visserligen icke straffarbete men

tvångsarbete, så att av dessa samtliga 312 under år 1916 nyintagna svartsjötvångsarbetare icke mindre än 248, d. v. s. nära 80 %, förut varit intagna i straffängelse eller tvångsarbetsanstalt. Vidare — att av de 166, som förut undergått straffarbete, ej mindre än 126, eller något mer än 70 % förut undergått tvångsarbete. Att i *deras* ögon karaktären av fängvård skulle förmildras på Svartsjö, om direktören därstädes sorterar under fängvårdsstyrelsen eller under en annan styrelse med ansvar, har jag svårt att fatta.

*Anslut till
fängvården
m. m.
(Forts.)*

Om nu fängvårdsstyrelsen genom sin erfarenhet och med sina maktmedel, åtminstone tills vidare får anses vara lämpligast att handha den disciplinära överledningen vid tvångsarbetet, så bör väl samma fängvårdsstyrelse hava intresse för och kunna förfoga över krafter till individuell moralisk påverkan å anstaltsinternerna i den mån sådant kan ske, ävensom till tvångsarbetets utveckling i reformerande riktning. Ett exempel! Efter förslag av fängvårdsstyrelsen framlades inför förra årets riksdag proposition om anordnande i Kronobergs län av en koloni för tvångsarbetare, vilka skulle sysselsättas med skogsplantering, utdikning, uppodling av traktens vidsträckta myrar och kalmarker. Förslaget avböjdes för tillfället av riksdagen, dock under uttalande av sympati för detsamma. Jag har i förrgår sökt efterforska, om fängvårdsstyrelsen släppt tanken på denna, enligt mitt förmenande synnerligen goda reform, och jag har därvid inhämtat, att styrelsen förnyat sitt förslag i något modifierad form, avsett att av Kungl. Maj:t föreläggas innevarande års riksdag. Detta skedde ej. Jag tager för givet att det var i anledning av den nu ifrågasatta omläggningen av tvångsarbetsanstalterna. På fängvårdsstyrelsens begäran har nu Kungl. Maj:t, efter vad jag funnit, medgivit att försöksvis på den där platsen i Småland finge anordnas en koloni för straffångar.

I fråga om tvångsarbetets utveckling och reformering i övrigt, ha de senare åren att påvisa många enligt mitt tycke verkligt goda förslag och föreskrifter från fängvårdsstyrelsen, enligt vad dess registratur utvisar. Därav framgår även att styrelsen i år anmodat anstaltsdirektörerna vid Svartsjö och Landskrona att inkomma med — så lödo orden: fullständig plan och utredning rörande de ytterligare förfoganden från styrelsens sida, som de ansågo önskvärda för befrämjande av de sociala uppgifter, vilka inom en statsanstalt för lösdrivare kunna tillgodoses, men hittills icke inom anstalterna kommit till nöjaktigt iakttagande. Huruvida i anledning därav från direktörerna inkommit något sådant förslag, vet jag ej. Härav framgår väl i alla fall att även i fråga om de uppfostrande, de sociala uppgifternas behöriga tillgodoseende vid våra tvångsarbetsanstalter intet överhängande behov föreligger för deras utbrytning från fängvården. Men vad som behövs och är huvudförutsättningen för vinnande av ett bättre resultat av tvångsarbetet, är och förblir enligt mitt förmenande en förlängd arbetstid, bibringande av arbetsvana och arbetsvillighet och — kanske jag får tillägga — ett gott samförstånd i förvaltningen. Jag kan icke förstå, att det under nuvarande förhållanden, med fängvårdsstyrelsen såsom överledning

Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)

för tvångsarbetsanstalterna, skall möta några alltför stora svårigheter, att vid anstalterna införa något friare former, t. ex. genom anställande av mera sakkunniga personer vid den lokala tillsynen och bestämmandet över arbetsdriften, av biträden med socialt intresse och erfarenhet i avseende å uppfostran och karaktärsdanning och även — jag ber att få tillägga det måhända genom en mera regelbunden psykiatrisk inspektion. Vi kunna nämligen ej undgå att tänka på, att en del enligt lösdrivarlagen dömda individer nog äro psykiskt mindervärdiga. Departementschefen har ju även förklarat, att »en avsevärd del av dessa måste anses såsom på det hela taget oförbättringsbara», enligt vad han yttrat till det statsrådsprotokoll, som här föreligger.

Att svårigheter av flera slag i fråga om tvångsarbetets ändamålsenliga anordnande föreligger, har fångvårdsstyrelsen enligt vad som framgår av den kungl. propositionen klart angivit. Fångvårdsstyrelsen yttrar sålunda på sidan 14:

»Såvitt lösdriveriet i sina olika yttringar städse ådagalade en större eller mindre grad av samhällsfarlighet, borde ju samhället anses berättigat att mot lösdrivaren ingripa med tvångsåtgärder av sådan beskaffenhet, att de, även om ej hithörande fall i strafflagen kriminaliserades, i åtskilliga avseenden komme straffet tämligen nära. Det tvång, som måste anlitas för att i möjlig mån tillvänja mer eller mindre degenererade och för fostran oemottagliga individer vid åtminstone tillfällig arbetsamhet och ordning, finge vara allvarligt och verksamt, på samma gång det så avpassades, att de bättre elementen kunde utsöndras och medelst gradvis friare behandling i förening med andlig påverkan förvandlas till nyttiga samhällsmedlemmar.» Och nu kommer i fångvårdsstyrelsens utlåtande en passus, som jag ber att få stryka under: *»Då en stor del av dem, som omhändertoges för lösdriveri, ej sällan vore farliga och mera svårskötta än straffångar, borde krävas, att tvångsarbetsanstalterna vore så inrättade, att de erbjöde ett tillfedsställande förvar och betryggande anordningar för upprätthållande av ordning och säkerhet.*

Under antydda förhållanden komme tvångsinterneringen av lösdrivare med tillhörande arbetsplikt att i väsentliga drag gestalta sig på samma sätt som den frihetsförlust, vilken drabbade fångarna i straffanstalter av viss typ. Från denna synpunkt sett vore det därför, enligt styrelsens mening, intet att erinra emot tvångsarbetsanstalternas bibehållande under fångvårdens ledning. En sådan anordning syntes tvärtom erbjuda övertvägande fördelar och innebure enligt styrelsens uppfattning icke något som helst hinder för iakttagande av de modifikationerna i behandlingen, som tvångsarbetets egenart krävde. — — — — —

Väl hade under senaste åren vidtagits åtgärder för att allt mera framhäva tvångsarbetets olikhet mot fängelse och straffarbete, men det hade ännu icke kunnat bringas därhän, att icke logement, arbetssalar, gårdar m. m. fortfarande gäve i det närmaste samma intryck som vanliga straffanstalter för gemensamhetsfångar. Ehuru

Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)

arbetsdriften vid båda de ifrågavarande anstalterna i stor omfattning numera omlagts till friluftsgöromål, hade de internerades behandling dock icke kunnat tillräckligt frigöras i ändamål att avlyfta intrycket av tvångsarbetets alltför nära likhet med straffbehandling. För att detta önskemål skulle kunna uppnås, förefölle det styrelsen som om en djupare gående omläggning behöfdes än enbart den, som innebures i de hittillsvarande anstalternas överflyttande från fångvårdsstyrelsens förvaltning.» Jag har i min motion bl. a. framhållit, att en beaktansvärd fördel av fångvårdsöverledningen är, att för ändamålet lämpliga tjänstemän vid tvångsarbetsanstalterna kunna utses ur en stor prövad kår såsom fångvårdens, ur vilken knappast efter skilsmässan frivilliga förflyttningar till arbetsanstalterna kunna påräknas.

Endast under fångvården finnes ock möjlighet öka eller minska bevakningsstyrkan efter tvångsarbetarnas tillväxande eller avtagande antal. Det måste ju ådraga staten dryga kostnader, om en ordinarie bevakningsstyrka, avpassad efter ett stort antal tvångsarbetare, måste bibehållas och avlönas vid anstalterna, även om antalet nedgår till en obetydlighet. Jag kan slutligen inte riktigt förstå, varför statsutskottets majoritet i denna fråga frångått, enligt mitt förmenande sin goda princip att, såsom herr C. G. Ekman i går framhöll, representera betänksamheten.

Av de skäl, jag nu och vidare i min motion framfört, till betryggande av tvångsarbetets effektivitet och även dess ändamålsenliga anordning, samt till undvikande av säkerligen ej obetydliga onödiga utgifter, håller jag före, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag i vad det avser tvångsarbetsanstalternas skiljande från fångvården bör av denna kammar avslås; vadan jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall till de åtta reservanternas förslag.

Herr statsrådet L ö f g r e n: Herr vice talman, mina herrar! Jag ber att med några ord få angiva detta förslags innebörd och det syfte, man har haft med detsamma samt de skäl, som i öfrigt föreligga för propositionen.

Vi hava numera, sedan tvångsarbetsanstalterna i Norrköping och i Karlskrona för tillfället nedlagts och tagits i anspråk för insättande av straffångar, två tvångsarbetsanstalter, den ena i Landskrona och den andra å Svartsjö. Som bekant är Svartsjöanstalten avsedd för manliga och Landskronaanstalten för kvinnliga lösdrivare. Båda anstalterna äro numera fullt tillräckliga för sitt ändamål och man anser, att man icke skall behöva någon utvidgning eller någon ny anstalt under en överskådlig tid framåt.

Nu har meningen varit, att man skulle skilja dessa tvångsarbetsanstalter från fångvårdsstyrelsen och giva dem var sin särskilda styrelse, den ena för den manliga och den andra för den kvinnliga anstalten. Dessa styrelser skulle vara sammansatta, så att de vore fullt kompetenta för sin uppgift. De skulle vara sammansatta så att de representerade skilda intressen och skild kompetens. Så skulle t. ex. för Svartsjöanstalten, som har ett stort jordbruk, en lämplig jord-

Anslag till
fängsvården
m. m.
(Forts.)

brukare vara med i styrelsen. I ledningen för Landskronaanstalten, som skulle taga hand om de kvinnliga lösdrivarna, vilka till ungefär 80 % äro prostituerade, skulle man hava ett par intresserade kvinnor, en läkare och andra speciellt lämpade för vården av de på denna anstalt intagna.

En motsvarighet härtill hava vi, på sätt redan av herr Fant antytts, inom närgränsande områden, såsom i fråga om alkoholistanstalterna. Det är, som man säger, inte precis den bästa sortens folk, som äro intagna där. Å dessa finnas en stor del lösdrivare och våldsamma lösdrivare, som tidigare undergått straffarbete och som många gånger äro farliga för den allmänna säkerheten. Förslag föreligger visserligen om särskilda åtgärder för att taga hand om de värsta, men man har eljest icke hört, att styrelsen för statens alkoholistanstalt skulle varit oförmögen att sköta dessa element på sätt som erfordras.

Sedan hava vi anstalten vid Bona för minderåriga förbrytare, som vi förut i dag talat om. Vidare är det en anstalt, som den ärade motionären känner mycket väl till, nämligen den på Hall för vanartiga barn. Även den står under särskild styrelse, som har mycket stor befogenhet och ingen anmärkning har framkommit mot dess skötsel. Detta, låt oss gärna kalla det experiment, att hava särskilda styrelser för dylika mindervärdiga element inom samhället, har sålunda utfallit synnerligen väl. Jag tror, att de, som känna till saken, något som även motionären gör, kunna vitsorda, att ledamöterna i dessa styrelser hava fattat sin uppgift med synnerligen stort allvar och intresse. Var och en inom sitt särskilda område har visat sig vara mäktig av mycket initiativ och stor arbetsförmåga samt intresse för verksamhetens syfte. Ett skäl för det goda resultatet har kanske varit, att större självverksamhet fått utövas av direktören, och att en särskild styrelse, bestående av personer med skilda verksamhetsområden, har mera direkt och större beröring med det praktiska livet. Den kan bättre se till, att de på anstalten intagna få arbete, sedan de lämnat anstalten, och kan på många andra sätt vårda sig om sina skyddslingar även sedan de icke längre äro intagna på dessa anstalter.

Som redan antytts i propositionen finnas särskilda omständigheter, som ansetts påkalla den ifrågasatta åtgärden redan nu. I främsta rummet nämnes då reglementeringens avskaffande. Det måste väl alla vara överens om, att, även om man anser reglementeringen ha varit något inhumant och ineffektivt, så kan man icke lämnastitutionsföreteelsen alldeles obeaktad. Något måste göras för att på ett tillfredsställande sätt med lämpliga åtgärder reagera mot de prostituerade och förhindra de unga kvinnorna att hemfalla åt prostitutionen. Meningen vore nu, att den särskilda styrelsen för anstalten i Landskrona icke endast skulle hava till uppgift att direkt sköta de vid anstalten intagna utan även vidtaga förebyggande åtgärder mot prostitutionens utbredning och söka verka för räddning i tid av de unga kvinnorna. Man har tänkt sig, att en avdelning av Landskronastyrelsen skulle väljas bland personer i Stockholm och att denna avdelning skulle arbeta i samråd med överståthållaräm-

*Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)*

betet och andra myndigheter för att motverka prostitutionen. Styrelsen i Landskrona skulle vidare stå i nära kontakt med arbetsförmedlingen och föreningar, såsom Frälsningsarmén, Skyddsvärnet och andra för att hjälpa dem, som komma ut efter överståndet tvångsarbete. Jag vill nämna, att man därvidlag redan har anknytningspunkter för fortsatt verksamhet. Vi hava genom gåvor ifrån enskilda fått till stånd två hem i Landskronatrakten för de förbätterliga elementen särskilt bland de yngre prostituerade. På dessa hem få de nu vistas och vårdas under en icke allt för sträng kontroll, under en övergångstid, till dess de komma ut i full frihet. Hela detta sociala arbete kan icke lika väl utföras av centralstyrelsen för fångvården, som ju huvudsakligen har helt andra uppgifter. Vad särskilt angår Svartsjö vill jag erinra, att det stora jordbruket på Svartsjö torde kräva särskild omsorg och skötsel, och detta syfte torde man vinna bättre genom en särskild styrelse, vari en jordbrukare ingår.

Bland andra omständigheter, som tala för förändringen redan nu, har varit antagandet av den nya fattigvårdslagen. Enligt den hava vi en hel del gränsfall, som lättare och med bättre iakttagande av humanitetens fordringar kunna behandlas, därest lösdrivarna icke falla direkt under fångvården. Vidare torde samarbete mellan alkoholanstalterna och lösdrivareanstalterna, varom förslag är å bane, lättare kunna utföras med särskilda styrelser. Ett skäl av synnerligen stor betydelse är det, att på grund av den ökade brottsligheten den pågående utredningen om nya former för de straffades behandling, under den närmaste tiden föreligga så krävande uppgifter för fångvårdsstyrelsen, att enligt min mening — även om fångvårdsstyrelsen själv skulle hava en motsatt — styrelsens utslutande omsorg kräves för styrelsens egentliga och huvudsakliga uppgifter. Bland annat är det fråga om en utveckling av ungdomsfängelserna och inrättande av jordbruksfängelser och andra nya anstalter, allt frågor av organisatorisk och principiell innebörd, som kräva fångvårdsstyrelsens tid och intresse i synnerligen hög grad.

Jag vill visst icke bestrida, att fångvårdsstyrelsen under sin nuvarande ledning har visat stort intresse för tvångsarbetarnas behandling och jag vill icke ifrågasätta dess kompetens i och för sig. Men båda dessa uppgifter — att sköta straffade och att sköta tvångsarbetare — äro så pass viktiga var för sig, att ingendera tål vid att behandlas såsom bisak, utan är vardera uppgiften en huvudsak. För att utöva vården över lösdrivare såsom huvudsak, synes det erfordras särskilda organ för dessa elements omhändertagande.

Motionären, herr Fant, talade om en del åtgärder, som fångvårdsstyrelsen vidtagit särskilt på sista tiden för att få till stånd en mera planmässig och systematisk behandling av tvångsarbetare, efter en uppdelning i de olika kategorier, som dessa anses tillhöra o. s. v. Det är riktigt, och de mest ingående åtgärderna i den vägen ha äskats från fångvårdsstyrelsen just på sista tiden, sedan förslaget om tvångsarbetsanstalternas skiljande ifrån fångvårdsstyrelsen blivit aktuellt. Man må då icke förtänka mig, om jag velat hava den

Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)

nu föreliggande frågan klar, innan de åtgärder, som fångvårdsstyrelsen sålunda igångsatt, bliva underkastade närmare utredning och beslut.

Herr Fant sade, att det föreliggande förslaget måste betraktas såsom ett, såsom han uttryckte sig, omoget förslag. Det är i alla fall icke mera omoget än att det i princip fullständigt godtagits av den kommitté, som hållit på med lösdrivarelagen. Denna har väl icke närmare berett frågan såsom aktuell ust nu, men den har i alla fall på min begäran avgivit ett särskilt yttrande med hänvisning till vilka åsikter den haft om saken på den tid kommittén hade densamma under behandling. Över framställningen från regeringens sida, sådan den nu föreligger, ha åter yttranden infordrats ifrån både överståthållarämbetet och socialstyrelsen, och båda hava för sin del anslutit sig till detta förslag.

Nu hava gjorts en del invändningar emot förslaget ifrån motionärens och reservanternas sida och den viktigaste invändningen eller den, som man synes fästa största vikten vid, skulle vara den, att det är nödvändigt att för diciplinens skull hava tvångsarbetsanstalterna kvar under fångvårdsstyrelsen. Detta är också fångvårdsstyrelsens huvudsakliga motskäl. Emellertid vilar denna fångvårdsstyrelsens invändning på den föreställningen att enligt lösdrivarelagen icke samma laga tvångsmedel skulle kunna användas, där-est tvångsarbetsanstalterna komme under särskilda styrelser. Det är naturligen alldeles oriktigt. Det kan villigt medgivas, att en stor del av dessa tvångsarbetare äro f. d. brottslingar och att stränga disciplinära medel behöva användas emot just dessa oförbätterliga element. Men en sträng disciplin kan lika väl upprätthållas, därest anstalterna komma under särskilda styrelser. Om det nu funnes bara sådana rent oförbätterliga element, så kunde man säga, att hela denna organisation då vore onödig, och att det kunde gå för sig lika bra i fortsättningen, som det gjort hittills, att hava anstalterna direkt under fångvårdsstyrelsen. Men det vill väl icke ens motionären säga och har icke heller sagt, att alla på anstalt intagna skulle vara oförbätterliga. Tvärt om är det nog en stor del av dem, som äro förbättringsmöjliga, särskilt bland de unga kvinnorna, och ännu flera finnes det nog i verkligheten, om man bara får lämpliga anordningar, för att om möjligt hindra dem att komma in i prostitutionen och för att hjälpa dem som därigenom ådragit sig tvångsarbete att genom hederligt arbete försörja sig i framtiden.

I motionen framhålles slutligen, såsom en anmärkning emot förslaget, att man icke kunde vara viss om, att sedan anstalterna kommit in under särskilda styrelser, man skulle kunna påräkna det förträffliga samarbete med enskilda föreningar och andra, som hittills förekommit mellan fångvården och dessa enskilda intresserade. Jag får då säga att det enligt min mening tvärtom är ett särskilt skäl till att vidtaga denna åtgärd, att en samverkan härigenom skulle kunna underlättas med dessa enskilda, såsom Frälsningsarmén, Skyddsvärnet och andra; och jag har, innan jag lagt fram detta förslag, förvissat mig om, att speciellt Skyddsvärnet anser.

att ett samarbete för gemensamt syftemål skulle kunna främjas och utvecklas genom den omorganisation, som förslaget innebär.

Herr vice talman, för ögonblicket kan jag icke minnas, att det är flera anmärkningar att bemöta, och jag ber att på grund av de skäl, som äro anförda i den kungl. propositionen och som jag nu i dag anför, få uttrycka den förhoppningen, att första kammaren i likhet med vad andra kammaren redan gjort, ville bifalla utskottets förslag.

*Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)*

Herr W i d e l l: Herr greve och talman! Efter den förste ärade talarens grundliga utredning skall jag icke ingå på någon närmare motivering för den ståndpunkt, som förfäktas i den reservation, till vilken också jag anslutit mig.

Jag skall inskränka mig till endast några anmärkningar i anledning av herr statsrådets och chefens för justitiedepartementet anförande. Så vitt jag kunde uppfatta, var det tre huvudskäl, som av herr statsrådet anfördes för att nu skilja tvångsarbetsanstalterna ifrån fångvården. Det första var det beslutade upphävandet av reglementeringen, vilket upphävande skulle nödvändiggöra en annan form för kvinnornas tvångsarbete än förut. Emellertid ber jag här få erinra, att det ännu icke finnes någon som helst utredning om huru denna form skall se ut. Det blir väl en fråga, som den pågående utredningen om lösdrivarelagen får taga hand om. Att nu skilja tvångsarbetsanstalterna ifrån fångvårdsstyrelsen endast därför, att man anser, att en annan form för tvångsarbetet framdeles skall komma till stånd, ehuru man icke vet, hurudan den skall bliva, förefaller mig olämpligt. Men, om man också skulle godkänna detta skäl, så kan det dock icke anföras såsom motiv, varför Svartsjö-anstalten skulle skiljas från fångvårdsstyrelsen. Det kan endast gälla för Landskronaanstalten.

Det andra skälet var den nu beslutade nya fattigvårdslagen. Det skälet har jag svårt att kunna se något berättigat i. I verkligheten är nog skillnaden i denna del mellan den gamla fattigvårdsförordningen och den nya fattigvårdslagen icke så synnerligen stor. I den nya lagen finnes till och med en bestämmelse, som enligt mitt förmenande måste göra det snart sagt obegripligt, huru man skulle nu kunna skilja tvångsarbetsanstalterna ifrån fångvårdsstyrelsen. Förhållandet är nämligen det, att enligt den nya fattigvårdslagen skall i vissa fall ådömt tvångsarbete verkställas i kronohäkte. Sålunda kommer den nya fattigvårdslagen, om dessa anstalter skiljas från fångvårdsstyrelsen, att medföra en dualism, så att visst efter fattigvårdslagen ådömt straffarbete verkställs i tvångsarbetsanstalt och annat sådant arbete å kronohäkte. Detta förefaller mig under inga omständigheter lämpligt.

Det tredje skälet var, att det skulle föreligga så stora och viktiga uppgifter för fångvårdsstyrelsen under den närmaste tiden, så att den borde beredas tillfälle att uteslutande ägna sig åt dessa saker. Ja, fångvårdsstyrelsen själv har icke ansett, att det är något hinder för att bibehålla tvångsarbetsanstalterna såsom förut, och så vitt

Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)

jag kan se, stå tvångsarbete och straffarbete i en så nära förbindelse med varandra, att det torde för själva sakens skull vara synnerligen önskvärt, att den anstalt, som har hand om utredningen om en blivande förbättrad fångvård, också får verka för förbättrad behandling av lösdrivarna.

Den kritik, som herr statsrådet riktade emot reservanternas ståndpunkt, är i vissa delar redan i förväg, kan jag säga, tillräckligt bemött genom den förste ärade talarens anförande. Huvudskälet för reservanterna att icke nu vilja gå med på en skilsmässa emellan tvångsarbetsanstalterna och fångvårdsstyrelsen är det, att man därigenom föregriper den nya lösdrivarelag, som är avsedd att komma till stånd. Det skälet kan jag icke finna på något sätt hava gendrivits. Vi veta icke alls, huru denna nya lagen kommer att se ut. Visserligen har fattigvårdskommittén, som verkställer utredningen i denna fråga, sagt, att ifrån dess sida intet hinder möter att nu skilja tvångsarbetsanstalterna ifrån fångvårdsstyrelsen, men vi veta icke något om det förslag, som kommittén en gång i framtiden kommer att framlägga.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Varför har statsutskottet frångått den principen att representera betänksamheten, frågade motionären, i senare delen av sitt anförande. På den frågan vill jag i korthet giva ett svar.

Det är först och främst därför, att den betänksamhet, som utskottet visat i detta fall precis på samma sätt som i andra fall, icke behöfde föranleda statsutskottet att ställa sig avrådande till det av Kungl. Maj:t nu framställda förslaget. Det fanns intet i förslaget som kunde anses vara av så vanskelig art, att man icke kunde biträda detsamma och därför var utskottet med om att förorda vad Kungl. Maj:t föreslagit. Detta skedde för det första därför att steget att tillråda detta förslag står i god överensstämmelse med två av riksdagen i år fattade beslut, vilka nyss av en föregående ärad talare berördes. De åsyftade fallen äro besluten rörande fattigvårdslagstiftningen och reglementeringslagens upphävande.

Man måste säga, att vad som nu föreslås rörande Svartsjö och Landskrona är ett steg, som kan betecknas som ett konsekvent fullföljande av den tankegång, som fått uttryck i riksdagens beslut å nyss nämnda områden. Dessutom har riksdagen själv, vid behandling av revisorernas berättelse angående förhållandena på Svartsjö, pointerat, att i vissa avseenden en skilsmässa mellan denna anstalt och fångvården skulle vara enligt riksdagens mening lämplig och önskvärd.

Men utskottet kunde också uppgiva sin betänksamhet därför, att den ifrågasatta förändringen, såvitt utskottet kunde bedöma, i sig inneslöt en för vårdresultatet löftesrik möjlighet.

Den siste ärade talaren sade, att det icke borde vara någon skillnad emellan fångvården å ena sidan och den vård, som det här

gällde å den andra. Ja, men nog är det väl ändå, herr Widell, en rätt väsentlig skillnad? När det gäller fångvården, så innebär väl den, att samhället utkräver straff för ett begånget brott, även om i behandlingen ingår ett moment av uppfostran och påverkan till förbättring. Här gäller det, att hos den omhändertagna inskräpa hans arbets- och försörjningsplikt samt att försöka att disciplinärt eller på annat sätt förmå honom till skötsamhet. Det är således en helt annan strävan, som det gäller att realisera än vad som i allmänhet inneslutes i fångvården och det är rätt så naturligt att vid sådant förhållande denna verksamhet icke allttjämt kan stanna under en styrelse, som har en annan huvuduppgift.

Utskottet kunde också uppgiva sin betänksamhet därför, att denna omläggning icke föranleder några ökade kostnader. Man kan här göra ett framsteg och fullfölja en reformplan utan att denna behöver vara förbunden med ökade utgifter.

Jag vill för övrigt säga den ärade motionären, att utskottet, när det gällt motionen — i viss mån kunnat taga hänsyn till att motionärens ord och gärningar icke riktigt överensstämma med varandra. Motionären har i en livstidslång gärning visat, att det mycket väl går att utöva en framgångsrik verksamhet på ett närbesläktat område, vid en anstalt, som icke står under fångvårdsstyrelsen. Vi hava därför ansett, att denna gärning är av lika stor betydelse, som de ord, varmed motionären ville giva stöd åt fångvårdsstyrelsens uppfattning.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekelund: Herr greve och talman, mina herrar! Endast ett par ord för att försvara den ståndpunkt, som av reservanterna intagits i denna fråga.

Syftet med nu föreliggande kungl. proposition framgår av vad utskottet säger. då utskottet framhåller, att man närmast avser »att från anstalterna i fråga avlägsna deras hittillsvarande karaktär av fångvårdsanstalter och därigenom underlätta och befrämja deras huvuduppgift: att hos arbetsovilliga och sköteslösa individer inskräpa nödvändigheten av arbetsamhet och skötsamhet». Och det sätt, på vilket man hittills sökt vinna denna uppgift, det sättet anser man icke hava medfört så lyckliga resultat. Därför är man betänkt på att genom en omläggning av tvångsarbetsanstaltsvården i viss riktning kunna vinna bättre resultat. Man skulle då lägga an på en mera individualiserande behandling av de personer, som på anstalterna äro intagna. Därigenom får denna vård mera bliva till ett uppfostringsmedel än hittills då den av dem, som varit föremål därför, kanske betraktats mest såsom ett straff, åtminstone en skam. Man har ju litet svårt att kunna förstå allt detta särskilt då man läser i propositionen ett yttrande, där herr statsrådet själv säger: »Väl är det sant, att en avsevärd del av de personer, som dömas till tvångsarbete äro att anse som på det hela taget oförbätterliga.» Då frågar man sig: kan verkligen en sådan omorganisation, som i

Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)

Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)

detta fall föreslagits tänkas medföra möjligheten att man skall kunna ernå de resultat, propositionen avser? Kan detta ske endast med den omläggning som här föreslagits? Den skulle ju icke bestå i annat än ett frånskiljande av tvångsarbetsanstalterna i Landskrona och Svartsjö från fångvårdsstyrelsen. Allt övrigt skulle vara kvar. Anstalterna skulle bli på samma platser som förr, för männen vid Svartsjö, för kvinnorna i Landskrona, anstalternas namn skulle bli va desamma, deras ledning skulle bli oförändrad. Samma direktörer skulle fortfarande leda anstalterna. Visserligen har Kungl. Maj:t i propositionen föreslagit att namnet »tvångsarbetsanstalt» skulle förändras till »statens arbetsanstalt». Detta förslag har dock utskottet ansett sig böra avböja och funnit sig tvunget att föreslå bibehållandet av namnet tvångsarbetsanstalt. Då synes det mig, som om det endast kommer att bli en förändring i organisationen på det sätt, att anstalterna i stället för att, då de hittills fått lyda under fångvårdsstyrelsen, de för framtiden enligt förslaget skulle komma att lyda under enskilda styrelser. Jag ber att få fråga första kammarens ledamöter, om det är någon av herrarna, som verkligen tror, att en sådan liten förändring i organisationen skulle kunna hava den psykologiska inverkan på dem, som på dessa anstalter äro intagna, att det skulle inverka så avsevärt förbättrande på dem? Därom har jag mycket svårt att övertyga mig. Jag tror att för varenda lösdrivare i Sveriges rike kommer Svartsjö att förbli Svartsjö, så länge Svartjöanstanen är förlagd till Svartsjö, och jag tror att det gör dessa herrar precis detsamma, i vilken ställning man ställer denna anstalt om den förblir under fångvårdsstyrelsen eller om man frånskiljer den från fångvårdsstyrelsen.

Nej, vill man verkligen vinna det mål, som ju är mycket löfligt och alldeles riktigt och som i propositionen uppställles, tror jag att det är absolut nödvändigt att man skapar nya anstalter på nya platser och med nya namn. Men bibehåller man det gamla i så många avseenden som här föreslagits, tror jag verkligen, att man icke vinner det mål, som man avser att vinna. Jag skall, då jag vet att tiden är långt framskriden, herr greve och talman, icke vidare upptaga kammarens tid utan yrkar bifall till reservationen.

Herr von Sydow: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag haft någon erfarenhet av behandlingen av sådana ärenden, som det nu gäller, ehuru den ligger något tillbaka i tiden, skall jag be att få säga några ord.

Jag ber då att få betona, att efter min uppfattning bör man härvidlag söka göra klart för sig frågan: vad är från statens synpunkt sett skillnaden mellan brott och lösdriveri? Vilka äro de olika grunder, efter vilka man bör inverka på brottslingar och efter vilka man bör inverka på lösdrivare? Jag säger då: skillnaden är den, att vid ett brott är det en person, som manifesterat sitt antisociala sinnelag genom en viss gärning, mot vilken staten ingriper. Vid lösdriveri åter har han ådagalagt samma sinnelag genom hela sin levnad på ett sätt, som medför fara för rättsordningen. Vi hava

här i själva verket två olika manifestationer av samma antisociala sinnelag. Jag tror, att herrarna skola få svårt att finna någon kun-
nig och erfaren kriminalist, som icke ger mig rätt i denna min upp-
fattning. Däri ligger också den enkla och naturliga förklaringen till
det hela: lösdrivaren är en brottsling, som i detta hänseende mani-
festerat sig genom sitt sinnelag ena gången på ett sätt, andra gången
på ett annat. Över hälften av manliga lösdrivare äro straffade. I fråga
om kvinnliga lösdrivare, vilka nästan alla äro prostituerade, kom-
mer man enligt statistiken till en lägre siffra: det är här omkring
en tredjedel. Men detta beror helt enkelt därpå, att de personer,
mot vilka dessa kvinnor begått brott, ogärna vilja uppträda såsom
målsägande, och därför bliva brotten mycket ofta icke straffade. Men
det är alldeles givet, och det framhålles även av kriminalisterna, att
den brottsliga instinkten är ett utmärkande kännetecken hos de pro-
stituerade. Utgår man nu härifrån, mina herrar, kan jag icke se
annat, än att man logiskt kommer till det resultatet, att den re-
pressiva verksamhet, staten måste öva mot dessa olika former av anti-
socialt sinnelag, måste ske efter samma system, samma grunder och
under samma ledning. Det går därför icke an, att man mot en av
dessa individer använder ett system, tillämpat av en styrelse men
på andra individer använder ett annat system, tillämpat av en annan
styrelse. Det måste finnas en enhetlig ledning, som ser till, att sta-
tens repressiva ingripande sker efter samma klokt tillämpade grun-
der av en och samma myndighet, och denna myndighet kan jag icke
finna böra vara någon annan än fängvårdsstyrelsen. Är det så, att
fängvårdsstyrelsen skulle vara inkompetent för detta ändamål, gör
den då kompetent. Herr statsrådet har sagt, icke att fängvårds-
styrelsen i och för sig icke skulle vara skicklig och duglig nog,
men herr statsrådet betvivlade, att styrelsen ägde tillräcklig arbets-
kraft. Skaffa den då denna arbetskraft, herr statsråd, så tror jag,
att fängvårdsstyrelsen blir mycket väl skickad att fylla denna
uppgift.

Även om det skulle vara riktigt, såsom herr statsrådet sade,
att behandlingen av tvångsarbetsfångar skulle vara en bisak inom
fängvårdsstyrelsen, om det skulle vara så, vilket jag betvivlar, så
inrätta då en särskild avdelning i styrelsen för dessa ärenden, men
låt den avdelningen stå under samma enhetliga ledning som förut.

När det nu talats om de nya lagar, som skulle påkalla denna
anordning, upphävande av reglementeringen, antagande av fattig-
vårdslagen och dylikt, kan jag återopa vad herr Widell yttrade. Vad
han sade finner jag fullkomligt riktigt. Men jag måste säga herr
statsrådet, att denna anordning med styrelsen för tvångsarbets-
anstalten i Landskrona, som herr statsrådet skisserade, förefaller mig
besynnerlig. Man skulle ju få en styrelse för denna tvångsarbets-
anstalt i Landskrona, men en del av styrelsen skulle ha sitt säte i
Stockholm. Det är i alla händelser underligt. Vill herr statsrådet
skaffa sig arbetskraft för att förebygga, att unga kvinnor förfalla
till prostitution i Stockholm, vilket är en mycket vacker tanke, så
kan det göras åtskilligt för det ändamålet ändå. Man kan likaväl

Anslag till
fängvården
m. m.
(Forts.)

Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)

få personer, som utträtta detta, utan att man behöver skaffa personer, vilka tillhöra en styrelse i Landskrona. Jag tror, att överståthållarämbetet är mycket tacksamt för den hjälp det kan få i detta hänseende.

Jag ber också att få säga, att då herr statsrådet yttrade sig så varmt till förmån för dessa styrelser, som icke bestå av ämbetsmän utan av andra personer, vilka tämligen frivilligt ägnat sig åt denna verksamhet, så tror jag icke mycket på dylika slags amatörstyrelser inom statsförvaltningen. De tillsättas i allmänhet med mycket aktningvärd, mycket välmenande och mycket intresserade personer, men dessa personer sakna skolning och erfarenhet inom administrationen, och deras verksamhet blir därför icke av någon egentlig betydelse. Ifall det inom denna styrelse finnes en verksam, energisk och duglig direktör, kommer styrelsen icke att betyda något. Finns det åter en direktör, som icke har dessa egenskaper, då ger han mycket lätt anledning till vacklande och ojämnhet i förvaltningen, något som man framför allt inom denna del av förvaltningen, som här är i fråga, måste undvika. Och om det så går illa, avgår hela styrelsen och då blir det en ny styrelse, som får fortsätta kanske på en helt annan väg. Jag tror, att här innebär förslaget om dessa tvångsarbetsanstalters skiljande från fångvårdsstyrelsen principiellt sett någonting oriktigt och i praktiken något, som kan leda till farliga följder.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet *Löfgren*: Herr greve och talman, mina herrar! Endast några ord för att bemöta yttranden från ett par föregående talare.

Såsom ett väsentligt hinder för införandet av denna omorganisation anfördes av herr Widell, att det skulle innebära ett föregripande av fattigvårdslagstiftningsutredningen och därmed sammanhängande förslag. Jag vill på det bestämdaste bestrida, att detta är förhållandet. Hur man än tänker sig innehållet av dessa blivande förslag, så bör man väl icke vara tveksam om, att tvångsarbete i en eller annan form skall komma att behöva användas. Vidare är det ju alldeles givet, att vilket innehåll förslaget måtte komma att få, blir det nödvändigt att hava anstalter för att därå låta vederbörande undergå tvångsarbete. Jag har då tänkt mig, — och nu föreliggande förslag vilar på den tanken — att det skulle vara till nytta för fattigvårdslagstiftningskommittén att få grunda sitt blivande utlåtande på den kännedom, som vunnits genom en omorganisation, efter vilken styrelserna för tvångsarbetsanstalterna hade samlat erfarenhet och på skilda vägar sökt att finna en tillfredsställande lösning av problemet rörande tvångsarbetets lämpliga verkställighet.

Vad sedan angår herr von Sydows yttrande, är jag den första att vitsorda, att lösdrivarföreteelsen gränsar nära till kriminaliteten. Men det hindrar icke, att det kan behövas särskilda åtgärder och en särskild organisation för att omhändertaga lösdrivare. Jag vill i

det hänseendet hänvisa till vad som tidigare sagts, att även de äldre alkoholisterna torde vara av samma sorts virke som brottslingarna. Även de ha mycket ofta begått brott, innan de komma in på alkoholisthemmen, men också för skötseln av dessa har man ju särskilda anstalter med särskilda styrelser utan direkt samband med fångvårdsstyrelsen.

*Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)*

Går man till kriminalitetens område så hava vi vidare de minderåriga förbrytarna och för dessa finnas också anstalter under särskilda styrelser. Det är icke fångvårdsstyrelsen, som direkt tager befattning med dessa. Nu misstänkte herr von Sydow, att särskilda styrelser skulle vara mindre skickade än fångvårdsstyrelsen att taga hand om lösdrivarna. Med exempel från de anstalter, som jag nämnt, vill jag bestämt uttala en motsatt mening. Det går alldeles förträffligt med de särskilda styrelserna, och jag skulle tro, att ingen vill ifrågasätta att nu lägga anstalten vid Bona under fångvårdsstyrelsen. Men slutligen vill jag erinra om, att enligt förslaget har man tänkt sig, att en samverkan skulle äga rum mellan fångvårdsstyrelsen och de särskilda styrelserna för lösdrivaranstalterna. En dylik samverkan är ordnad för gemensamma syften mellan t. ex. socialstyrelsen och kommerskollegium, och det finns intet hinder utan det är tvärtom meningen, att även mellan fångvårdsstyrelsen och de särskilda styrelserna samråd skulle äga rum beträffande den lämpliga vården av lösdrivare. Slutligen innefattar förslaget även, att en särskild inspektion skulle inrättas. En inspektör skulle tillsättas, som hade tillsyn över att anstalternas skötsel ägde rum efter enhetliga principer. Jag vet alltså icke varför man skall behöva befara, att icke anstalterna efter den föreslagna omorganisationen komme under minst lika planmässig och god omvårdnad som nu under fångvårdsstyrelsen.

Greve Lagerbjelke: I anledning av vad herr von Sydow nyss yttrade angående beskaffenheten av särskilda styrelser av förevarande art vill jag nämna, att jag har en helt annan erfarenhet än han angående en styrelse, som jag sedan åtskilliga år tillbaka tillhör, nämligen styrelsen för Oscar-Josefina-stiftelsen eller med andra ord åkerbrukskolonien Hall. Vi hava där i många år haft en energisk, driftig och duglig direktör, som förresten förut uppträtt i denna debatt. Jag kan vidare nämna, att styrelsen bestått av en hel del personer, vilka icke blott varit intresserade för sin uppgift utan också varit administrativt skolade i alldeles ovanlig grad. Ett gott samarbete har varit rådande utan några slitningar, och jag tror resultatet varit lyckligt, vilket även allmänt erkänts, av denna förenings verksamhet. Jag kan därför icke se någon anledning, varför icke resultatet skulle bli detsamma ifråga om Svartsjö.

Jag anser mig icke kunna upptaga tiden med att återupprepa de skäl, som förut anförts till stöd för den kungl. propositionen och utskottets hemställan, utan tillåter jag mig, herr greve och talman, att, under återopande av vad förut anförts, yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till
fångvården
m. m.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den vid statsutskottets utlåtande nr 226 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 41.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförhöjning för viss fångvårdstjänsteman;

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vissa ordinarie befattningshavare hos postsparbanken att i och för åtnjutande av avlöningsförhöjning genom ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel; samt

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen ävensom i propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar om anslag för oförutsedda utgifter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ändringar
i telefon- och
telegrafregle-
mentena.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändringar i vissa delar av gällande telefon- och telegrafreglementen samt i ämnet väckta motioner.

Genom en till riksdagen avlåten, den 8 februari 1918 dagtecknad proposition, nr 77, vilken hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden samma dag, begärt riksdagens yttrande över framlagda förslag dels till kungörelse om ändring i vissa delar av telefonreglementet, dels ock till kungörelse om ändring i vissa delar av telegrafreglementet.

*Om ändringar
i telefon- och
telegrafregle-
mentena.
(Forts.)*

Utskottet hade i föreliggande utlåtande gjort vissa uttalanden i frågan ävensom hemställt, att riksdagen måtte beträffande de riksdagen underställde förslagen till kungörelser om ändringar i vissa delar av gällande telefon- och telegrafreglementen i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla vad i utlåtandet blivit i ämnet anført.

Herr Lindblad, Ernst: Det är nu i dag åtta dagar sedan riksdagen beslöt inköpa allmänna telefont nätet, och statsutskottets utlåtande här är daterat den 10 juni, sålunda fem dagar efter telefonköpet. Därför kan man ju icke veta, i vad mån utskottets utlåtande tagit hänsyn till detta. Det är endast en punkt på sid. 14, som tyder på att saken varit före i utskottet. Utskottet yttrar nämligen: »I övrigt har utskottet icke funnit anledning till något uttalande på grund av de i propositionen föreslagna ändringarna i telefonreglementet, vilka givetvis efter det av riksdagen beslutade inköpet av det enskilda telefont nätet i Stockholm med omnejd även böra tillämpas inom den s. k. Stockholmsrayonen.» Det är det enda, som åtminstone jag kunnat upptäcka av behandlingen härav inom utskottet. Men då föreliggande förslag av Kungl. Maj:t blivit underställt riksdagens yttrande, och Kungl. Maj:t sålunda har i sin makt att sedermera taga den hänsyn till riksdagens ställning till spörsmålet och till andra på frågan inverkan omständigheter, vartill Kungl. Maj:t finner skäl, så hava vi anledning att här befara, att vid överflyttandet av trafiken från allmänna till riks det med all säkerhet uppstår en del rätt invecklade förhållanden särskilt ifråga om hur samtrafiken skall ordnas. Jag föreställer mig då, att det uppstår en övergångstid, under vilken allmänna bolagets kontrakt skola utlöpa, men under vilken det torde vara lämpligt, att man anordnade samtrafik med en skälig övergångsavgift på cirka 5 öre per samtal eller något billigt pris, så att man icke med ens kopplar in hela detta stora nät avgiftsfritt, ty då blir det så att säga omöjligt att komma fram på det gamla riks-telefont nätet.

Vidare måste man erkänna, att den taxa som här föreslås på sid. 11 ställer sig alldeles för dyr för dessa abonnenter som varit tillförsäkrade rätten att inom 70-kilometersrayonen få samtal på huvudstaden avgiftsfritt, ty det är att märka att huvudstaden är deras affärscentrum, ehuru den ligger så långt som 70 kilometer ifrån dem. Därför finnes således en viss naturlig förklaringsgrund. Men då är det orättvist att på dessa tillämpa den taxa, som på andra håll vunnit burskap. Att tillämpa denna kan icke vara rättvist ifråga om dessa abonnenter, som hux flux bli belastade med detta stora nät.

*Om ändringar
i telefon- och
telegrafregle-
mentena.
(Forts.)*

Därför vill jag hemställa på det sätt, som kan ske till Kungl. Maj:ts, då tiden icke medger någon motion, att åtminstone genom detta yttrande få draga under Kungl. Maj:ts prövning frågan, huruvida här icke kunde intagas några närmare undantagsbestämmelser, som medgäve lägre taxor, så att man finge räkna billigare avgifter för 70-kilometersrayonen under övergångstiden. Likaledes vill jag erinra, att det är alldeles för dyrt att betala 30 öre för varje ilsamtal för apparater från allmännas hittillsvarande telefonnät i Stockholmsrayonen.

Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till överenskommelser dels angående malmbrytning inom Luossavara och Grängesbergs malmfält dels angående redan medgiven malmbrytning inom Kirunavara och Gellivare malmfält ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig lönereglering för tjänstemän vid postsparbanken jämte en i ämnet väckt motion;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 73 av sjätte huvudtiteln gjord framställning angående täckande av kostnaderna för statens bidrag till den jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 anordnade, på frivilliga avgifter grundade försäkring;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 75 av sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 236, i anledning av väckt motion angående ersättning åt lokomotivreparatören M. Holmberg för flyttning till annan tjänstgöringsort; samt

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående öka-
de medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.*

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 58, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt samt avdelning 4:o i de vid samma förordning fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom proposition, nr 395, av den 3 maj 1918, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)*

1:o) förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt samt avdelning 4:o) i de vid samma förordning fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen; och

2:o) förslag till förordning om ändring i viss del av det vid förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering fogade formulär 1 A.

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 20 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt samt avdelning 4:o) i de vid samma förordning fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen.

Härigenom förordnas, att 20 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt samt avdelning 4:o) i de vid samma förordning fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen skola i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse:

20 §.

Inkomstskatt — — — — 5: 85.

Till kapital, varom nu är fråga, hänföres, med de inskränkningar nedan sägs, dels bolagets aktie- eller lottkapital, upptaget till det belopp, som angivits i ingående balansräkningen för nästföregående år, eller, om aktie- eller lottkapitalet samma år undergått förändring, till medelstorleken därav under nämnda år, dels ock bolagets reservfond, beräknad enligt enahanda grunder.

I den mån aktie eller lottkapital icke blivit före den 1 januari 1915 hos vederbörande myndighet inregistrerat eller anmält såsom inbetalt, må till detsamma ej räknas mera än vad som motsvarar verkligt, av delägarna gjort tillskott.

Ej heller må reservfonden upptagas till mera än femtio procent av det belopp, vartill bolagets aktie- eller lottkapital enligt ovan angivna bestämmelser skall beräknas; dock att i varje fall reservfonden må upptagas till det belopp, vartill densamma må hava uppgått den 1 januari 1915, ökat med vad som sedermera blivit lagt till densamma av vid aktieteckning influtna medel.

4:o) Inkomst från bolag m. m.

Såsom beskattningsbar utdelning från aktiebolag eller solidariskt bankbolag upptages dels det belopp, som under bolags bestånd del-

Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)

ägare nästföregående år uppburit eller ägt uppbära i utdelning från bolaget, utan hänsyn till vilka bolagets tillgångar, som använts till utdelningen, dels ock vad som vid bolags upplösning tillskiftats delägare näst föregående år utöver den å honom belöpande andel i de bolagets tillgångar, till vilka enligt 20 § hänsyn skall tagas vid beräknande av taxerad inkomsts förhållande till bolags kapital. Har aktie eller banklott under nästföregående år bytt ägare, upptages sådan utdelning, varom först sägs, såsom inkomst för den, som varit ägare av den till aktien eller banklotten hörande kupongen vid den tidpunkt, då utdelningen blev tillgänglig för lyftning. Under inkomst, varom här är fråga, hänföras jämväl utdelning till kommanditlottägare i solidariskt bankbolag.

Delägare — — — — förvärvade vinst.

Denna förordning skall vinna tillämpning, i vad den avser ändring av 20 § från och med den 1 januari 1919 och i vad den avser ändring i avdelningen 4:o i särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen från och med den 1 januari 1920; dock att, då fråga uppstår om efterbeskattning för år före år 1919, beträffande eftertaxeringen skola tillämpas de bestämmelser, som gällde för det år, eftertaxeringen avser.

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av det vid förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering fogade formulär nr 1 A.

Härmed förordnas, att det vid förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering fogade formulär nr 1 A, sådant detsamma lyder enligt förordning den 24 oktober 1913, skall i nedan angivna del hava följande ändrade lydelse:

Anvisningar för deklarationsblankettens ifyllande.

31. Till *kapital* räknas, med nedan angivna inskränkningar, aktie- eller lottkapital samt reservfond; och skola bägge upptagas till belopp, som angivits i ingående balansräkningen, där de ej under året undergått förändring. I sådant fall bör upplysning lämnas, efter vilka grunder medelstorleken av kapitalet beräknats.

I den mån aktie- eller lottkapitalet icke blivit före den 1 januari 1915 hos vederbörande myndighet inregistrerat eller anmält såsom inbetalt, må till detsamma ej räknas mera än vad som motsvarar verkligt, av delägarna gjort tillskott.

Ej heller må reservfonden upptagas till mera än femtio procent av det belopp, vartill bolagets aktie- eller lottkapital enligt ovan angivna bestämmelser skall beräknas; dock att i varje fall reservfonden må upptagas till det belopp, vartill densamma må hava uppgått den

1 januari 1915, ökat med vad som sedermera lagts till densamma av vid aktieteckning influtna medel.

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.*

(Forts.)

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1919.

Till utskottet hade jämväl överlämnats en av herr *Boman* väckt motion, I: 199, med hemställan, att de i propositionen innefattade förslagen ej måtte av riksdagen bifallas.

De förslag, Kungl. Maj:t i förevarande proposition framlagt, åsyftade en mera effektiv beskattning av aktiebolags vinstmedel till den del desamma ej utdelades till aktieägarna utan lades till aktiekapitalet eller reservfonden. För vinnande av detta syfte hade man sökt träffa de sålunda fonderade vinstmedlen dels hos bolagen själva och dels hos aktieägarna.

Utskottet hade i föreliggande betänkande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i enlighet med herr *Bomans* motion, ej måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade anmälts av herrar *Jacob Larsson*, *Källman*, *Holmström*, *Nilsson* i Kristianstad, och *Johansson* i Kullerst. vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, dock med iakttagande av viss i förtydligande syfte önskvärd redaktionell ändring i förslaget till ändrad lydelse av avdelning 4:o) i de vid inkomstskatteförordningen fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen, så att denna avdelning i nämnda särskilda anvisningar komme att erhålla följande ändrade lydelse:

4:o) *Inkomst från bolag m. m.*

Såsom beskattningsbar utdelning från aktiebolag eller solidariskt bankbolag upptages *dels* det belopp, som under bolags bestånd delägare nästföregående år uppburet eller ägt uppbära i utdelning från bolaget, utan hänsyn till vilka bolagets tillgångar, som använts till utdelningen, *dels ock* vad som vid bolags upplösning *av fonderade vinstmedel* tillskiftats delägare näst föregående år; *dock endast i den mån sagda medel icke enligt 20 § skola medräknas* vid beräkning av taxerad inkomsts förhållande till bolags kapital. Har aktie eller banklott under nästföregående år bytt ägare, upptages sådan utdelning, varom först sägs, såsom inkomst för den, som varit ägare av den till aktien eller banklotten hörande kupongen vid den tidpunkt, då utdelningen blev tillgänglig för lyftning. Under inkomst, varom här är fråga, hänföres jämväl utdelning till kommanditlottägare i solidariskt bankbolag.

Delägare — — — — förvärvade vinst.

Herr *Larsson*, *Jacob*: Vid detta betänkande har fogats en av mig m. fl. avgiven reservation till förmån för Kungl. Maj:ts pro-

Om beskattning
av aktiebotags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)

position. Det förslag, som innefattas i Kungl. Maj:ts proposition nr 395, hade säkerligen icke, efter vad departementschefens anförande ger vid handen, kommit att nu föreläggas riksdagen, därest icke det hade ett intimt samband med Kungl. Maj:ts förslag att uttaga de 60 miljoner, som Kungl. Maj:t ansett vara erforderliga för täckande av kristidsutgifter, genom en krigskonjunkturbeskattnings, som komme att gå ut särskilt över de kapitalstarkare bolagen. Statsfinansiellt sett, skulle ju denna proposition nr 395 icke hava någon *direkt* betydelse — denna skatt har beräknats kunna giva mellan en halv och tre kvarts miljon kronor per år — men indirekt och för det ändamål, för vilket förslaget har framkommit, skulle det ha desto större betydelse. Nu har utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts proposition nr 448 i vad den avser särskild belastning av bolagen. Men propositionen nr 395 har efter min mening en principiell betydelse, som icke bör förbises. Jag delar fullkomligt den uppfattning, som kom till synes i en reservation, fogad vid bevillningsutskottets betänkande 1911, i fråga om bolagens beskattning. I denna reservation framhålles, att Kungl. Maj:t i sin då, 1911, framlagda proposition hållit sig enbart till den synpunkten, att reservfonders bildande borde uppmuntras även med skattelindring, medan Kungl. Maj:t alldeles förbigått den viktiga sidan av saken, att med stora reservfonder för bolagen dessa ock i allmänhet finge ökad skattekraft, och vidare att Kungl. Maj:t kanske icke tagit tillräcklig hänsyn till att ett väl konsoliderat bolag, som, även fränsett skiftande vinster, befunde sig i god ekonomisk ställning, just på grund av denna sin goda ekonomiska ställning hade en betydligt starkare skattekraft än ett ekonomiskt svagare bolag, vilket kunde giva en procentuellt lika stor avkastning. Reservanterna vid 1911 års riksdag framhöllo också, att genom det förslag, som då blev av riksdagen godkänt, bolagen skulle komma att för den del av vinsten, som avsatts till fonder, undgå den dubbelbeskattning, som ansågs böra påföras de vinstmedel, vilka utdelades till aktieägarna. Det är ju särskilt denna senaste omständighet, frågan om dubbelbeskattning utav ett i bolag investerat kapital, som utgör den stora stridsfrågan.

Utskottet säger nu i sitt betänkande, att denna dubbelbeskattning icke i vår skattelagstiftning är godtagen såsom princip. Det är endast en nödfallsutväg, som man tillgripit för att kunna träffa aktieägarna för till dem utbetalade andelar av bolagens vinst. Det må vara med den saken hur som helst. Statsmakterna ha i alla fall i vår skattelagstiftning infört dubbelbeskattning för i bolag investerat kapital, och då detta har skett, anser jag för min del, att det bör vara konsekvens även på denna punkt. Kammarrätten, som yttrat sig över det nu av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, har avstyrkt detta och i främsta rummet just därför att förslaget innebure ytterligare ett steg till dubbelbeskattning. Då kammarrätten principiellt ställer sig mot all dubbelbeskattning, är detta för kammarrätten ett avgörande skäl att avstyrka förslaget. Men då jag nu reserverat mig mot utskottets hemställan och till förmån

för den kungliga propositionen, så har detta skett mindre till förmån för den särskilda utformning, som i Kungl. Maj:ts proposition givits åt principen, att bolagens skattekraft borde tagas i anspråk för det allmänna i vida mer effektiv grad än vad som kan ske enligt nu gällande bestämmelser, än till förmån för själva principen. Jag anser det fullkomligt riktigt, att fonderade vinstmedel i bolagens hand böra tagas i anspråk för beskattning i vida kraftigare grad än vad som nu sker. Beträffande formen skulle jag för min del icke ha något att invända mot en sådan anordning, som även antyddes i 1911 års reservation, nämligen att bolagens fonderade vinstmedel bleve beskattade efter ungefär samma princip, som gäller med avseende på andra skatteskyldigas förmögenhet. Bolagen äro, som vi veta för närvarande alldeles fria från varje förmögenhetsskatt. De erlägga endast inkomstskatt, och denna beräknas efter det procentuella förhållandet mellan vinsten och bolagskapitalet. Om inom utskottet det hade funnits några sympatier för att i det syfte Kungl. Maj:t föreslagit ytterligare utnyttja bolagens skattekraft på annat sätt än Kungl. Maj:t föreslagit, exempelvis genom anordnandet av en förmögenhetsskatt, då skulle jag för min del icke undandragit mig att medverka till en lösning efter denna linje. Inom utskottet har man däremot, kan jag säga, knappast ens diskuterat denna fråga. Det var nästan från början alldeles visst, att utskottsmajoriteten satte sig emot en ytterligare belastning av bolagen i det syfte Kungl. Maj:t föreslagit. Då jag anser det vara av ganska stor vikt att denna princip kommer till ett uttryck i riksdagen, att nämligen de skattekraftigare, de kapitalstarkare bolagen böra tagas i anspråk ytterligare för det allmännas räkning, har jag, då det nu icke föreligger annat förslag än det av Kungl. Maj:t framlagda, reserverat mig till förmån för den kungl. propositionen beträffande ändring av § 20 i inkomst- och förmögenhetsskatteförordningen.

Den kungliga propositionen avser dessutom en ändring i viss del av den fjärde av de vid inkomst- och förmögenhetsskatteförordningen fogade särskilda anvisningarna, en förändring, som skulle innebära en beskattning av engångsutdelning vid bolags upplösning. Beträffande detta förslag har kammarrätten ansett, att principiellt goda skäl kunna anföras till stöd för att såsom inkomst för aktieägare beskatta vad som vid bolagsupplösning tillskiftats honom av tillgångar, som utgöra verkligt tillskott till aktieägaren. Således har kammarrätten principiellt godkänt Kungl. Maj:ts ståndpunkt i denna fråga. Så vitt jag kan finna, går den väsentligaste invändningen, som blivit gjord mot Kungl. Maj:ts förslag i denna del, ut på att det skulle innebära en orättvisa, därest en sådan bestämmelse infördes, en orättvisa, som komme att gå ut särskilt över dem, som köpt aktier till ett värde, som överstege aktiernas nominella värde. För ett sådant köp har av den som förvärvat aktie ju åtminstone delvis till den förre aktieinnehavaren redan förskottsvis erlagts en del av den mervinst, som vid bolagets upplösning kunde

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)*

Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)

tillfalla honom. Denna anmärkning saknar ju icke ett visst fog, och om på denna punkt man velat vara med om någon modifiering, exempelvis så att — då det ju naturligtvis måste föreligga ett deklaraionsförfarande — innehavare av aktie vid bolagets upplösning komme att erlägga skatt för så mycket av engångsutdelningen, som motsvarade skillnaden mellan denna utdelning i sin helhet och det pris, till vilket han förvärvat aktien, skulle jag icke heller ställt mig avvisande gentemot ett sådant förslag. Det har icke framkommit något sådant förslag, och således föreligger nu endast Kungl. Maj:ts förslag.

I det läge frågan nu befinner sig, och då det, efter vad jag för-
sport, icke lär saknas anledning att antaga, att andra kammaren för sin del kommer att godkänna Kungl. Maj:ts proposition nr 395, så tillåter jag mig, herr talman, på de skäl jag i korthet angivit yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig m. fl. vid betänkandet fogade reservationen, således till den kungl. propositionen.

Herr Eliasson: Herr talman! Den kungl. proposition, som ligger till grund för detta betänkande, föreslår en fortgående dubbelbeskattning av aktiebolagens vinster på så sätt, att jämväl den fonderade vinsten i bolagen skall åläggas en särskild skatt. Hitintills har man nöjt sig med att endast dubbelbeskatta det till aktieägarna utdelade vinstbeloppet. Ett av de skäl, varför man ej velat dubbelbeskatta bolagens fonderade vinster, har varit, att man därigenom skulle främja bolagens konsolidering. Enligt min mening är detta skäl allt fort starkt gällande, och kan hända i ännu högre grad nu än någonsin. Ty det måste vi väl alla förstå, att efter de jämförelsevis goda tider, som industrien och näringarna i allmänhet haft under de senaste åren, kommer en »dagen därefter», då det kommer att bli mycket svårt på detta område, och ve den som ej står ekonomiskt rustad för att möta dessa tider. Tendenser i denna riktning ha redan börjat göra sig märkbara. Huru tro herrarna det t. ex. skulle sett ut inom vår träindustri, om inte våra bolag genom fondbildning haft ekonomisk ryggrad att möta de svårigheter, som nu särskilt under ett års tid varit rådande inom denna bransch. De ha haft stora lager utan att kunna nämnvärt sälja något, dels på grund av transportförbud inom landet, dels på grund av sjöfartens svårighet att kunna exportera och sist men icke minst att engelska staten monopoliserat sin trävarumarknad och på allt sätt sökt hålla priserna nere.

Detta till trots har vår träindustri sökt hålla sig uppe tack vare dess förutseende kapitalbildning. Hade den varit ekonomiskt svag, hade den måst sälja sitt lager till underpris eller måst inställa driften. och arbetarna blivit utan arbete. i båda fallen till stor skada, både nationalekonomiskt och statsfinansiellt sett. Kammarrätten har uttalat sig i ärendet, vilket uttalande förekommer å sidan 8 i betänkandet och lyder sålunda:

»Så länge statsbeskattningen av aktiebolags inkomst är byggd på den principen, att bolagens beskattning skall avpassas efter inkomstens förhållande till kapitalet, synes också såsom kapital böra anses allt det bundna kapital, varav inkomsten utgör avkastning. Bestämmelser av den art, förslaget innehåller, innebära icke, i motsats till gällande bestämmelser, någon uppmuntran till en även från nationalekonomisk synpunkt önskvärd kapitalbildning hos bolagen, utan måste snarare antagas komma att motverka sådan kapitalbildning, då nämnda bestämmelser locka bolagen att hellre utdela sina årsvinster i full utsträckning än genom fonderingar stärka sin ekonomiska ställning. Förslaget har sökt minska räckvidden av denna olägenhet genom att låta även reservfonden till en viss grad få räknas såsom kapital i beskattningsavseende. Enligt kammarrättens åsikt kan dock intresset att uppmuntra bolagens konsolidering och utveckling icke vara fullt tillgodosett genom nämnda bestämmelse. Ett dylikt stadgande synes i varje fall icke vara med billighet överensstämmande, om större del av ett aktiebolags reservfond, än där avses, utgör av delägarna verkligen inbetalt kapital, varförutom det samma skulle medföra en viss ojämnhet i fråga om aktiebolags beskattning, i det att ett bolag, vars reservfond icke uppginge till 50 procent av det verkligen inbetalda kapitalet och som överförde besparade vinstmedel till aktiekapitalet, bleve hårdare beskattat än ett annat bolag i samma ställning, som lade besparade vinstmedel till reservfonden.

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)*

Enligt kammarrättens uppfattning skulle alltså förslaget, om det genomföres, innebära ett redan i och för sig olyckligt sönderbrytande av den grundläggande principen för aktiebolags beskattning enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. Ett dylikt tillvägagångssätt synes kammarrätten desto mindre välbetänkt, som förslaget uttryckligen avser att utgöra en tillfällig anordning. Därest vid den i utsikt ställda noggranna utredningen av frågan om en särskild beskattning av bolagens fonderade vinster — genom uttagande av skatt i form av viss procent av den ej utdelade vinsten eller på annat sätt — det befinnes, att en sådan beskattning kan genomföras och att beskattningen av bolagens inkomst i förhållande till kapitalet då bör ordnas på sätt nu är förhållandet, kan det bliva förenat med ökade svårigheter att verkställa en omläggning av hithörande bestämmelser, om desamma kanske kort förut omformats i ett tillfälligt syfte.»

Detta är ju kammarrättens syn på saken, och jag kan icke annat än till fullo instämma i detta uttalande.

Då jag, herr talman, i likhet med kammarrätten är av den bestämda uppfattningen, att den av Kungl. Maj:t föreslagna reformen skulle verka hämmande på bolagens fondbildning, och detta i sin tur skulle ha skadlig inverkan på näringslivet, har jag icke kunnat ansluta mig till Kungl. Maj:ts proposition. Och detta så mycket mindre som departementschefen framhåller, att inom finansdepartementet utarbetas ett nytt förslag till inkomst- och förmögenhetsskatt, då ovan berörda fråga torde komma under omprövning.

Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)

Jag ber därför herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Dubbelbeskattning är någonting som skattelagstiftningen i allmänhet ansett böra undvikas. Den moderna skattepåläggaren i vår tids Sverige anser däremot, att dubbelbeskattning bör eftersträvas och utsträckas, och man åberopar, att, sedan man en gång vidtagit dubbelbeskattning i vissa avseenden, skall man fortsätta med saken.

Då skattelagstiftningen emellertid från början byggts och väl fortfarande bygger på principen att dubbelbeskattning bör undvikas, utgick den äldre skattelagstiftningen i Sverige från, att endera skulle beskattas, antingen aktieägaren för all inkomst, som bolaget åstadkom och som vore beskattningsbar, eller också aktiebolaget, och då det var enklare att beskatta aktiebolagen än taga reda på de särskilda aktieägarna, blev i den äldre lagstiftningen aktiebolaget beskattat på ett ställe såväl till stat som till kommun; det var en enkel, given och konsekvent regel. Så kommo senare fram anspråk på en progressiv inkomstskatt, då varje enskilds hela inkomst och förmögenhet skulle beskattas. Då borde givetvis i den inkomsten ingå även inkomst av aktier eller banklotter, ty utan att lägga till den inkomsten fick man ingen fullständig bild av den skattskyldiges hela inkomst. Så blev då stadgat att den enskilde vid beräkningen av sin inkomst även skulle medtaga inkomst av aktier och banklotter, och på den samlade inkomsten lades nu progressiv skatt. I sammanhang härmed uppstod frågan, om och i vad mån aktiebolag fortfarande skulle beskattas, och man ansåg sig med hänsyn dels till den kommunala beskattningen och dels till statens behov av inkomster icke kunna undgå att fortfarande beskatta aktiebolagen, men man mildrade då denna beskattning så, att inkomsten skulle beskattas till inkomstskatt först efter avdrag av en viss procent av bolagets aktiekapital. Denna regel undergick sedermera en viss förändring, och numera har man fastslagit, att det skall tagas hänsyn till bolagets hela kapital vid beräkning av ett bolags inkomst.

Nu har Kungl. Maj:t till årets riksdag framlagt förslag om att ytterligare skärpa bolagsbeskattningen. Man skulle då kunna tro, att den inkomst som förvärfvas under aktiebolags form vore mindre beskattad här i landet än inkomst som förvärfvas under andra former, men så är långt ifrån fallet, utan den inkomst som förvärfvas under aktiebolags form är redan nu långt högre beskattad än den inkomst, som förvärfvas under andra former, och varför just den inkomst som intjänas under form av aktiebolag så hårt skall klämmas åt, är nog ganska svårt att rationellt försvara.

Det förhåller sig nämligen så, att under det den inkomst, som kan anses härröra ifrån aktiebolags och bankbolags verksamhet, bildar den mindre delen av hela vår nationella inkomst, bliva aktiebolag beskattade både efter den allmänna inkomst- och förmögenhetsskatten och den extra inkomstskatten och framför allt efter

krigskonjunkturskatten i långt högre proportion än den inkomst, som av dem förvärvats, utgår av landets inkomst i dess helhet. Härtill kommer att, trots det att aktiebolagen på detta sätt äro särskilt beskattade, blir naturligtvis den enskilde aktieägarens beskattning för sin inkomst från aktiebolaget beroende på det belopp, varmed den inkomsten ingår i hans hela inkomst, så att även härigenom blir aktiebolagsinkomsten ytterligare starkt beskattad.

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)*

Det är således i själva verket så, att en dubbelbeskattning i och för sig icke är lämplig eller kan försvaras; ej heller kan skärpt beskattning av aktiebolag i och för sig påkallas på den grund, att den inkomst aktiebolagen förvärva skulle vara mindre starkt beskattad än inkomst som förvärvats på annat sätt.

Det är givet, att den proposition, som nu närmast föreligger, skulle såsom närmaste följd ha en ytterst ringa ekonomisk effekt. Denna ekonomiska effekt har av Kungl. Maj:t beräknats till omkring 500,000 kr., vilket är en ren bagatell i dessa miljonrullningarnas tider. Men den var avsedd att verka även på krigskonjunkturskatten, och den skulle då medföra en mycket stark belastning av aktiebolagen och ytterligare skärpa deras beskattning i förhållande till andra som äro underkastade krigskonjunkturskatten. Redan nu äro, såsom herrarna finna av den tabell, som föreligger, aktiebolagen oproportionerligt högt beskattade av krigskonjunkturskatt, och genom den av Kungl. Maj:t föreslagna skärpningen skulle krigskonjunkturbeskattningen bliva vida starkare än förut.

Det måste naturligtvis i och för sig ligga särskilda betänkligheter häri. Krigskonjunkturskatten är, såsom var och en förstår, svår att tillämpa; grunderna för densamma äro så svävande, att det ligger i sakens natur, att det ofta är nästan praktiskt omöjligt att säkert särskilja de fall, då inkomsten härflyter av krigskonjunkturvinst eller av annan vinst, i synnerhet som krigskonjunkturerna numera verkat så länge och verkningarna spritt sig över hela samhället i alla möjliga former. Ofta nog är ju dessutom en krigskonjunkturvinst ganska skenbar, enär den motväges av penningvärdets fall.

Det kan dessutom gå så långt efter den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen, att en skattskyldig kan få skatta mer än hela sin inkomst, således mer än 100 %; han får nämligen ej göra avdrag för de utskylder han betalat. Om krigskonjunkturskatten skall spelas upp till så hög procent, får han följande år skatta för den utgift han haft i krigskonjunkturskatt, ty han får icke göra avdrag för densamma. Om således inkomsten följande år nedgått till en ringa obetydlighet, skall han dock fortfarande vara krigskonjunkturskattskyldig. Till denna då obetydliga inkomst skall så läggas den skatt, han under året haft att betala, och på det hela skall läggas en progressiv skatt. Följden därav blir den, att av den inkomst den skattskyldige ursprungligen förvärvat och varpå egentligen skall betalas skatt, tager staten mer än 100 %. Till sådana abnormiteter kommer man naturligtvis genom att skärpa en sådan i och för sig tvivelaktig skatt, som krigskonjunkturskatten, och detta skulle särskilt gå ut över aktiebolagen.

Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinster.
(Forts.)

Nu vet jag mer än väl, att beskattningen av krigskonjunkturvinster är mycket populär, och med begreppet krigskonjunkturvinst förbindes gärna någonting för samhället i dess helhet skadligt. Men jag vill fråga, om detta speciellt äger rum med avseende på de vinster, som aktiebolagen göra. De aktiebolag som finnas, bestå ju av dels bankbolag, dels industri-, rederi- och andra affärsbolag. Men deras verksamhet har väl framför allt varit i det svenska näringslivets tjänst, och att då just på denna form av krigskonjunkturvinster lägga så tunga skatter, som här skulle bli följden, kan väl icke i någon mån vara befogat. Detta är dock att i hög grad skada och nedsätta det svenska näringslivet.

Och vad blir resultatet, om man så ytterst skarpt vill beskatta inkomst, som förvärfvas under form av aktiebolag? Naturligtvis att man såvitt möjligt undviker att välja denna form. Om personer bilda ett handelsbolag eller en förening utan personlig ansvarighet eller under vilka andra former av verksamhet som helst, drabbas de icke alls av samma skattskyldighet, som om man bildar aktiebolag. Så snart människor komma underfund med detta, komma de att vända sig till andra former, och skattelagstiftningen kommer då att söka följa efter, men den kommer naturligtvis icke alltid att kunna följa med.

Jag anser sålunda, att den skärpning, som här ifrågasättes, icke är rationellt befogad, icke försvarbar ur näringslivets allmänna ställning, och att det icke finns någon anledning för lagstiftningen att ytterligare skärpa beskattningen utav den inkomst, som förvärfvas under formen av aktiebolag. Det är visserligen sant, att det är en populär uppfattning, att aktiebolagen skulle vara okänsliga för beskattning. Det är med detta som med talet om att bolagens skattekraft är så stor, därför att de hava stora aktiekapital och stora reservfonder. Men icke bevisar det i och för sig något om skattekraften, ty ett bolag såsom sådant kan vara ganska okänsligt för beskattning, blott det beskattas så, att det icke hindras att fortsätta sin rörelse. Men skatten går ju i själva verket ut över *aktieägarna*, som slutligen få vidkännas skatten; och dessa aktieägare även i stora företag behöva icke alls vara rika personer, utan det kan vara personer i ganska medelmåttig ställning och med medelmåttiga inkomster. Någon anledning varför just den inkomst de förvärvat som aktieägare i ett stort företag, fastän dessa personer eljest äro i ganska medelmåttig ställning, skall så skarpt beskattas, som följden skulle bli av dessa skattelagar, kan naturligtvis icke rationellt upptänkas. Bolagsbeskattningen är icke något, som icke alls kommer den enskilde vid, utan den går naturligtvis ut över honom, och att man på detta sätt skall förfara strängt mot den särskilda form av inkomstförvärfv, som sker genom aktiebolag, för ett sådant tillvägagångssätt finns icke någon efter min mening giltig grund.

Herr greve och talman, då alltså ett förslag till skärpning av en redan förut mycket stark belastning av aktiebolagens inkomster föreligger, sluter ja mig till dem sam anse, att man bör avslå den

kungliga propositionen, så mycket mer som utredningen om skatteproblemet bör upptagas i mycket större vidd än för närvarande skett; och man får då se, till vilka rationella grunder man kan komma än för närvarande. Att bara lappa på det förutvarande, kan icke vara lämpligt och påkallat.

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)*

Jag hemställer om avslag på den kungliga propositionen.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman, mina herrar! Det är ganska naturligt, när ett förslag föreligger, som avser att pålägga en ny skattebörda vare sig större eller mindre, att detta förslag i och för sig måste giva anledning till överläggningar och olika ståndpunktstagande allt efter de synpunkter, varifrån man ser saken. Det nu föreliggande förslaget har ju ägnats en alldeles särskild uppmärksamhet. Man har, så vitt jag kan förstå, sökt göra betydligt mer av detta förslag än det egentligen innehåller. Man har velat framhålla, att här skulle ha införts några nya och revolterande principer i fråga om beskattningen, att man särskilt ur den synpunkten borde taga avstånd från detta förslag. Ordet dubbelbeskattning uti den mening, som förts fram här under diskussionen, är väl kanske, även om det har använts i propositionen, en något felaktig beteckning av det föreliggande förslaget. Jag kan icke finna annat än, att det föreliggande förslaget egentligen går en medelväg mellan den princip, som fastslogs 1910, och den som sedermera beslöts 1911. Enligt 1910 års riksdags beslut fick icke något bolag räkna annat till sitt kapital än det som verkligen var inbetalt, icke ens någon del av reservfonden fick medräknas. 1911 gick riksdagen en alldeles motsatt väg; då beslöts, att till aktiebolags kapital skulle få räknas allt som var tillskjutet, vare sig det var kontant inbetalt eller utgjordes av vinstmedel, som uppsamlats. Det nu föreliggande förslaget avser en ändring i då beslutade och nu rådande förhållanden däri, att man ifrågasätter att till aktiekapitalet skall få räknas det belopp, som verkligen är betalt plus 50 %, som kan bestå dels av kontant inbetalning dels av vinstmedel. Genom att man på detta sätt garanterar, att 50 % av kapitalet får utgöras av vinstmedel eller annorledes tillskjutna medel, synes mig, nödig garanti finnas för, att det nu ifrågasatta skatteförslaget icke skall på sätt de båda sista talarna ifrågasatte, förhindra kapitalbildningen. Herr Östberg anförde, att under vissa exceptionella förhållanden detta förslag skulle kunna leda därhän, att en inkomsttagare t. o. m. skulle få betala mera i skatt än han hade åtnjutit i inkomst. Jag har hört en liknande historia även av en annan person med den skilnaden, att han beskrev huru en sådan händelse kunde inträffa med nuvarande skatteförordning. Men går man då icke ut från den tankegången, att vederbörande ej avsätta till skatten av den årsvinst, som beskattas, utan tager av följande års vinst för att därmed betala skatt för en mycket större inkomst under föregående år? Då kan man nog komma upp till 100 % i skatt och till och med råka över denna siffra.

Huru skulle nu enligt det förslag, som föreligger, skatteökningen egentligen komma att trycka? Är det verkligen så, att förslaget

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.*

(Forts.)

till sina verkningar på det sätt man både i pressen, i diskussionen här och andra överläggningar framhållit, skulle fullständigt avskräcka från kapitalbildning? Det kan jag för min del icke fatta. Jag har låtit räkna ut några exempel, hur en skatt, såsom den nu är tänkt, skulle komma att praktiskt verka. Jag tager då ett fall, där aktiekapitalet är fördubblat. Genom denna fördubbling av aktiekapitalet är vinsten — låt oss antaga det — 10 % av det fördubblade aktiekapitalet. Vid ett bifall till föreliggande proposition skulle vinstprocenten komma att höjas från 10 till 13 $\frac{1}{2}$ %, och skatten för inkomst- och förmögenhet samt den extra inkomst- och förmögenhetsskatten skulle ökas med 0,72 %. — I ett fall, där ett bolag under samma förutsättning har 20 % vinst, skulle den efter det nya förslaget komma att räknas till 26 $\frac{2}{3}$ %, och skatten skulle ökas med 0,70 %. — Ut i ett tänkt fall med 40 % vinstutdelning skulle den komma att höjas till 53 $\frac{1}{3}$ %, och skattetrycket skulle bli 0,30 %. — Under ett förhållande av 75 % vinst skulle inkomsten ökas till 100 % och skattetrycket i detta fall ökas med 0,45 % — detta under förutsättning av ett fördubblat aktiekapital. — Under förutsättning av ett tredubblat aktiekapital är det klart, att det med bifall till denna proposition skulle komma att verka något hårdare. Då skulle ökningen från 10 % gå upp till 20 % vinstberäkning och skatten därigenom ökas med 1,90 %. — 20 % vinst skulle, om propositionen bifölles, räknas efter 40 %, och skatten skulle i detta fall ökas med 1 $\frac{1}{2}$ %. Vid en vinst av 40 % skulle den uppgå till 80 % och skatten skulle ökas med 0,75 %. Vid 75 % vinst blir det en ökning i beräkningen upptill 150 % och en ökning i den egentliga skatten av 0,50 %, detta under förutsättning att aktiekapitalet tredubblas. Denna ökning gäller icke mer än för den ordinarie inkomstskatten och den extra inkomstskatten. Jag vill erkänna, att det blir en avsevärd ökning, när man lägger till krigskonjunkturens skatten. Men jag ifrågasätter, att krigskonjunkturens skatten snart måste avlösas av en annan skatt, och jag kan icke taga någon absolut hänsyn till denna tillfällighetsskatt såsom avgörande vid bedömande av den skatteskalas, som skall tillämpas vid beskattning för en bestående tid framåt. Nu har visserligen från utskottets sida anförts att det här endast är ett provisorium, och det har Kungl. Maj:t också själv erkänt, ty det förestår en viss omarbetning av hela den kommunala skattefrågan.

Ja, mina herrar, det har dröjt många år, innan det förslaget har kommit att leda till offentlig omprövning, som avser ändring av den kommunala skatteskalas, och det lärar dröja åtskillig tid ännu, innan det kommer i det skick, att det kan bli föremål för riksdagens omprövning. Det är synnerligen svårt att avgöra, vilken tidsutdräkt det kan taga för att klarera hela statsskatten och vad därmed sammanhänger, vadan man icke är på det klara med, huru många år detta provisorium kan vara. I varje fall är det ju ändå på det sättet, att vi måste anstränga oss litet var för att få det hela att gå ihop under den närmaste tiden, och detta i och för sig synes mig vara en tillräcklig anledning för Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga förslag till omprövning, avseende att träffa de skatteobjekt som, enligt

min uppfattning, trots allt för närvarande besitta den största skatte-
kraften.

Jag skall taga ett annat fall, som visar, huru det skulle verka, om denna proposition vunne riksdagens bifall. Jag förutsätter att ett aktiebolag har ett inbetalt kapital av 1 miljon kronor, att det uti fonderade medel har 500,000 kronor och uti gratisaktier 500,000 kronor i reservfonden. Jag går ut ifrån, att hälften av aktiekapitalet är medel, som åstadkommits genom tillskott av rörelsen såsom sådan. Vidare går jag ut ifrån att detta bolags årsinkomst utgör 300,000 kronor, och av denna inkomst räknar jag 100,000 kronor såsom merinkomst, och till följd därav drabbas bolaget även av krigskonjunkturskatt. Jag tar ett aktiebolag på 2 miljoner kronor. Inkomstprocenten enligt nuvarande bestämmelser skulle i det fallet bli 15 % å 2 miljoner kr. Enligt den nu föreliggande propositionen skulle det bli 20 % på 1 1/2 miljon kr. Skatten för detta bolag skulle enligt gällande bestämmelser utgå till staten i form av inkomst- och förmögenhetsskatt och extra inkomstskatt med 6,21 kr. per 100 kronor, detta bolag skulle få erlägga 18,630 kronor. Enligt nu föreliggande proposition skulle samma bolag betala 21,450 kr. extra inkomstskatt och vanlig inkomstskatt. Den ordinarie krigskonjunkturskatten drabbade bolaget i båda fallen lika eller 17,000 kr. Tilläggstariffen enligt proposition angående krigskonjunkturskatten som föreligger till riksdagens omprövning skulle, enligt nu gällande principer för kapitalberäkning, bli 2 1/2 % på det skattebelopp som utgår i krigskonjunkturskatt och utgöra 425 kr. Enligt propositionen n:r 395 som nu föreligger till omprövning, skulle denna % bli 5 och komma att utgå med 850 kr. Bolaget skulle sålunda få en samlad skatt i ena fallet av 36,055 kronor och i det andra fallet av 39,300 kronor, och det skulle sålunda bli en ökning från 12 % av kapitalet till 12,3 %.

Det vill förefalla mig, som om dessa exempel icke äro av den beskaffenhet att de kunna berättiga till det oerhörda motstånd, som man rest mot föreliggande förslag. Det har varit ett allmänt talesätt, att jordbruket under en följd av år varit mindre beskattat än industrien och en del andra skatteobjekt. Då nu den kommunala skattekommitténs betänkande föreligger till behandling och varit ute till omprövning hos de organ, som företräda jordbruket, har av deras uttalanden framgått, att om jordbruksnäringen skulle få bära den nya skattebörda som ifrågasättes i kommunalskattekommitténs förslag, skulle det vara ägnat att avstanna jordbrukets naturliga utveckling, och vi skulle helt enkelt råka ut för svältdöden, om man skulle praktiskt tillämpa berörda skatteförslag.

Jag kan icke neka till, att, när jag gör en jämförelse mellan verkningarna av föreliggande förslag och de mycket starka och hårda domar som uttalats över detsamma, tror jag, att en viss proportion förefinnes mellan profetiorna i dessa fall och verkningarna för jordbruket av den skattepolitik som förordats av kommunalskattesakkunniga. Det är naturligt, om de som drabbas av en ny skattebörda reagera däremot. Det är icke något att förundra sig över under denna bekymmersamma tid. Men bortsett därifrån så måste vi skaffa me-

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)*

Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)

del för att täcka behoven i statskassan, och jag har ansett det nu föreliggande förslaget vara ägnat att tillföra statskassan det erforderliga skattebeloppet, det synes mig också avvägt på ett sådant sätt, att dess bärare aktiebolagen icke riskerar sin naturliga utveckling. Själv den princip, som innefattas i detta förslag, är ju, såsom jag tillåtit mig tidigare anförat, icke ny, den är redan erkänd i det beskattningssystem, som redan 1910 beslutades, men som genom 1911 års riksdagsbeslut förändrades till nu rådande system. På många områden har skett ändringar sedan år 1911, som i och för sig kunna berättiga till framläggande av förslag avseende ändring i de nuvarande skatteförhållandena.

Med anledning av vad jag sålunda anført, anhåller jag, herr talman, att kammaren ville ansluta sig till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Wijk: Herr talman! I inledningen till den kungl. propositionen framställes det påståendet att den del av bolagens vinst, som utdelas, enligt gällande bestämmelser, *principiellt* göres till föremål för dubbelbeskattning. Detta påstående, som sedermera lägges till grund för Kungl. Maj:ts följande resonemang, tror jag för min del är fullkomligt felaktigt. Jag tror, det är så långt ifrån, att den dubbelbeskattning, som förekommer i fråga om vinst från bolag, är principiellt grundad i lagstiftningen, att den tvärtom utgör ett undantag från den regel och den princip, som eljest genomgår vår lagstiftning i fråga om direkt beskattning, nämligen att skatten skall tagas ut hos den individ som uppburit inkomsten, och där tagas ut i mån av vars och en förmåga. Jag skall emellertid icke i detta sammanhang närmare inlåta mig på denna fråga, utan övergår till de två förslag som föreligga i Kungl. Maj:ts proposition nr 395.

Det ena av dessa, det första, avser, som bekant, att vid beräkningen av den procent, efter vilken inkomstskatteskalan för bolagen utgår, skall viss del av den fondering, som tagits av vinstmedel, icke medräknas till kapitalet. Det problem, som här av Kungl. Maj:t upptagits till behandling, kan givetvis bli föremål för olika meningar, det medgiver jag gärna. Den föregående utvecklingen visar, att ståndpunkterna här varit ganska skiftande. Jag tror för min del, att frågan bör bedömas helt och hållet från ekonomisk klokhets synpunkt, och från den synpunkten anser jag förslaget olyckligt.

De nu gällande bestämmelserna ha karaktären av att i viss mån premiera bolagens besparingar av sina vinstmedel. Man kan gå ut ifrån som en naturlig sak, att inom våra aktiebolag råda två olika mot varandra stridande tendenser. Aktieägarnas tendens går ut på att genom utdelning få disponera så mycket som möjligt av bolagets vinst. En ekonomisk och insiktsfull bolagsledning strävar att motverka detta och i stället kvarhålla hos bolaget så stor del av vinsten som möjligt för att stärka bolagets ställning. I den konflikten har det stort praktiskt värde, att bolagsledningen i sin strävan att konsolidera bolaget kan påvisa en, även för aktieägarne i någon mån

märkbar fördel av en dylik politik. Vad en sådan konsolidering betyder i nationalekonomiskt hänseende har redan framhållits, och kan icke nog starkt understrykas. Med den ofantliga roll bolagen spela i vårt ekonomiska liv innebär varje besparingsverksamhet från bolagens sida en mycket stor nationalekonomisk besparing över huvud taget. Om vi tänka oss bolagens verksamhet i stället omhändertagen av enskilda, kunna vi vara fullkomligt övertygade om, att en motsvarande fondering, eller besparing av inkomst, icke på långa vägar skulle komma ifråga. Ej minst under nuvarande extrema förhållanden, då vi leva i fullkomlig ovisshet om vår ekonomiska framtid, är det därför av den allra största betydelse, att lagstiftningen på allt sätt uppmuntrar bolagens verksamhet att vara nationella sparkassor.

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)*

Det andra förslaget, som Kungl. Maj:t förelagt riksdagen i denna proposition, kan jag icke betrakta som ett förslag, som kan diskuteras på samma sätt som det föregående. Mot detsamma resa sig mycket allvarliga invändningar. Kungl. Maj:t har, som bekant, föreslagit att vid bolags upplösning aktieägare skall beskattas för hela den del av bolagets behållning, som kommit honom till del utöver fonderna, i den mån dessa få räknas till kapital, enligt det förslag Kungl. Maj:t förut framlagt. Det har påvisats, vilken risk en aktieägare löper och vilken orättvisa han drabbas av, om han inköpt aktier till gängse pris, som stå högt över pari, i ett bolag som någon tid därefter upplöses. Han blir då beskattad icke för sin vinst utan för en stor del av sitt i aktien nedlagda kapital. Kungl. Maj:t har själv insett förslagets svaghet i detta avseende då Kungl. Maj:t säger: »Visserligen kan med fog anmärkas, att den, som inköpt en aktie för dennas verkliga värde och vid bolagets kort därefter inträffade upplösning erhåller samma belopp, kan bli beskattad såsom för vinstutdelning, ehuru han ej haft ett öres vinst.» Men denna invändning, menar Kungl. Maj:t, har icke så stor praktisk betydelse. Enligt Kungl. Maj:t är det endast svaga bolag, som hava något behov att upplösas, och där finnas icke fonderade vinstmedel. De starkare, menar Kungl. Maj:t, behöva icke upplösas. Härigenom lägges emellertid ett tvång över en sund och av ekonomiska förhållanden betingad politik vad bolagen beträffar, som är ytterligt allvarlig.

Kungl. Maj:ts förslag i denna del föreligger emellertid nu i en av reservanter inom utskottet verkställd omformulering, varigenom stadgas att vad som vid bolags upplösning *av fonderade vinstmedel* tillskiftas delägare utöver det belopp vartill sagda medel enligt § 20 skola beräknas, skall beskattas. Jag vill härvidlag påpeka en sak, som jag tror har undgått reservanternas uppmärksamhet. Då reservanterna här tala om fonderade vinstmedel, förefaller det mig, att de endast tänkt på sådana fonderade vinstmedel, som rubriceras under aktiekapital eller reservfond eller annan dylik fond. Men hur förhåller det sig med fonderade vinstmedel? Den allra största delen av den vinst, som fonderas av ett bolag, fonderas icke i sådan form, utan i form av särskild avskrivning utöver den som medges i

Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)

skatteavseende, och sådana avskrivningar hava pågått i bolagen år efter år under kanske flera tiotal av år. Mena reservanterna, att man icke skall taga hänsyn till dessa fonderade vinstmedel vid bolagets upplösning? Mena reservanterna således, att det skall bero på bolagen själva att genom att fondera sina vinster på ena eller andra sättet, bestämma om aktieägarna vid bolagets upplösning skola beskattas eller icke? Jag föreställer mig, att det icke varit reservanternas mening; men i så fall krävas vid en bolagsupplösning nästan utförbara undersökningar av alla de avskrivningar, som under bolagets verksamhet ägt rum, och i allmänhet bleve följden även enligt reservanternas formulering, att aktieägaren vid upplösningen finge skatta för praktiskt taget allting, som utdelades över aktiernas parivärde, d. v. s. han skulle även enligt deras förslag drabbas av en beskattning, som vore både orättvis och huvudlös i den allra betänkligaste grad.

Innan jag slutar, vill jag tillägga några ord. Jag tror, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet antydde, att ett avslag på första delen av Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna medföra betänkliga finansiella konsekvenser, genom att minska den beräknade inkomst, som nu ligger till grund för budgeten. Jag vill då säga, att, även om så vore fallet, kan det naturligtvis icke vara något skäl för riksdagen att antaga en skatteförförordning, som riksdagen anser vara olämplig, och detta desto mindre som med den praxis ifråga om tilläggsbudget, som numera tillämpas, en tillfällig brist utan större svårighet kan ersättas. Men jag vill draga i tvivelsmål, om över huvud taget en sådan brist skulle uppstå, då ju inkomstberäkningen på denna post är ganska rundligt tilltagen. Till grund för utskottets skatteförslag, som avser att ge samma belopp, som den kungliga propositionen, ligger nämligen en beräkning, att inkomst- och förmögenhetsskatten 1919 skulle ge 100 miljoner kronor, vilket är i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts första beräkning i årets statsverksproposition. Enligt den beräkning, som här om dagen framlades för oss, beräknar Kungl. Maj:t emellertid denna inkomst nu till 112 miljoner kronor; och följden av detta är naturligtvis, att den påbyggnad på denna skatt, som utskottet föreslår, kommer att ge mer än vad som i utskottets betänkande och Kungl. Maj:ts förslag är beräknat.

Med vad jag anfört, herr talman, tror jag mig hava framlagt skäl, som motivera, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Forssman: Herr greve och talman! De stickprov, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet meddelade oss för att visa, att den föreslagna förändringen icke skulle drabba aktiebolagen så synnerligen hårt, voro egentligen, även om de kunde vara intressanta att höra, rätt obehöfliga, då finansministern själv har givit oss ett mycket enklare och tydligare bevis för den saken, i det han omtalade, att hela denna förändring av kapitalberäkningen skulle tillföra statskassan endast ett belopp av $\frac{1}{2}$ å $\frac{3}{4}$ miljoner kro-

nor. Det kan således icke bliva tal om, att aktiebolagen genom denna förändring kunna bli så synnerligen mycket mera betungade, och det är icke heller av den anledningen, som jag och mina meningsfränder rest ett bestämt motstånd mot förslaget i fråga. Vi hava gjort det därför, att förslaget innebär en förändring av den riktiga princip, som infördes av 1911 års riksdag i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. Det synes oss alldeles påtagligt, att hela det aktiekapital plus reservfond, som är investerat i ett bolags rörelse, ovillkorligen enligt rättvisans krav bör få läggas till grund för beräkningen av inkomstprocenten, och på den punkten kunna vi under inga förhållanden avvika från vår ståndpunkt. Men jag tror nog, att herr statsrådet egentligen icke så mycket för denna lilla inkomst, som i händelse av bifall till det föreliggande förslaget skulle tillföras statskassan, framlagt detta förslag. Skälet är nog, som herr statsrådet anger på annat ställe — i den kungl. propositionen nr 448 — att denna ändring i beräkningen av bolagens kapital är en förutsättning för att den extra tilläggsskatt för aktiebolagen, som föreslås i regeringsförslaget om skärpt krigskonjunkturskatt, skall komma till full effektivitet. Nu är det emellertid så, som herrarna kanske behagat finna av ett senare utlåtande från bevillningsutskottet, att bevillningsutskottet föreslagit slopandet av denna extra tilläggsskatt för bolagen, och följaktligen får detta förslag icke vidare något raison d'être ur denna synpunkt, och det synes mig vara ett ytterligare skäl att avslå detsamma.

Emellertid yttrade herr statsrådet, att man, som han tyckte, gjort mera av förslaget, än det egentligen innehåller. Men detta kan jag för min del icke gå in på. Det är visserligen sant, att hela den förändrade beräkningen av bolagens kapital i och för sig icke är så remarkabel, och i alla fall till sina finansiella följder är skäliken betydelslös, men om man läser den kungl. propositionen och vad herr statsrådet säger däri, finner man, att man måste draga helt andra slutsatser om detta förslag och vad därmed står i sammanhang. Herr statsrådet hänvisar där till, att detta egentligen är ett provisorium, ett provisoriskt sätt att komma åt de fonderade vinsterna, men herr statsrådet säger även: »en särskild beskattning av bolagens fonderade vinster torde böra ske hos bolagen. Riktigast vore måhända att i sådant avseende uttaga viss procent av den ej utdelade vinsten». Den tendensen är däremot av ganska stor och omfattande betydelse. Här vill man således införa en verklig dubbelbeskattning, en dubbelbeskattning i skatteteoretisk bemärkelse. Här är samma skattesubjekt, bolaget i båda fallen, samma skatteobjekt, hela vinsten, och samma skatteform. Man vill införa en fullkomligt principiell skatteteoretisk dubbelbeskattning. Det kan under inga förhållanden erkännas, att en sådan tanke är riktig. Det har varit tal om, att man förut gått in på principen om dubbelbeskattning, då aktieägare skatta för sin utdelning av bolagens vinst som även beskattas. Men detta är icke någon typisk dubbelbeskattning, — här äro tvänne skattesubjekt, icke samma skatteobjekt, och växlande skatteformer, och man har kommit till detta, såsom förut

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.¹
(Forts.)*

Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)

påpekats, därigenom att man nödgats beskatta aktieutdelning, då man velat beskatta inkomsten efter skatteförmågan. — Jag tror därför icke, att man på något vis gjort för mycket väsen av den här kungl. propositionen, utan att man har all anledning att vara på sin vakt mot att sådana förslag som detta antagas av riksdagen.

Så skall jag be att få säga med avseende på den ändring, som föreslagits i beskattning av de fonder, som delas ut vid bolagens upplösning, att detta, som herr Jacob Larsson anmärkte, naturligtvis har sina stora avigsidor. Om en person i sista stund köper sina aktier och så får skatta för vad han får i utdelning vid bolagets upplösning, oaktat han icke erhållit någon *vinst* alls, kan detta icke vara rimligt, men det är dock av mindre betydelse. Däremot har saken en mycket allvarlig betydelse ur den synpunkten, att den kommer att nästan absolut förhindra en önskvärd koncentrerings av olika företag inom samma industrigrenar. Det blir nämligen med den här bestämmelsen alldeles omöjligt för bolagen att lösa upp sig och sammansluta sig i ett nytt större bolag, d. v. s. koncentrera sig, och det tror jag, att den moderna produktionspolitiken allmänt erkänner såsom både nyttigt och nödvändigt. Även ur denna synpunkt måste jag således resa bestämt motstånd även mot antagande av det andra ändringsförslaget i propositionen.

Jag ber således på grund av vad jag yttrat, herr greve och talman, att få yrka avslag på den kungl. propositionen.

Herr Bäckström: Jag skall be att få till protokollet anteckna mitt fulla instämmande i vad herr Wijk anförde. Jag kunde inskränka mig till detta, men jag ber att få tillägga några ord.

Jag beklagar mycket, att det varit omöjligt för mig att ansluta mig till den kungliga proposition, som finansministern lagt fram här. Detta har icke varit därför, att jag anser hans uppfattning om en ytterligare skärpt beskattning av bolagen vara oriktig eller för hård, utan emedan den väg, som valts, icke varit för mig acceptabel, därför att den verkar psykologiskt oriktigt. Det behövs för att gynna sparsamheten det lilla premium, som ligger i att de fonderade vinstmedlen sättas i en i någon mån gynnad ställning. Även om det förslag, som här är framlagt, icke träffar fonderingarna så hårt, så kommer man i alla fall — folk äro nu en gång sådana — att räkna ut, att man vinner för litet på fondering, och man kommer att fondera mindre, och dela ut mera, vilket ju är national-ekonomiskt synnerligen oriktigt.

Jag vill erinra om, som herrarna möjligen minnas, att för några år sedan fanns bifogad den kungliga propositionen om krigsmateriel-skatt en av dåvarande kammarrättsrådet Carleson författad promemoria i skattefrågorna, i vilken han framställde den tanken, att man skulle grunda skatten icke på inkomsterna, utan på utgifterna, detta i syfte att gynna sparsamheten. Detta är nog kanske en framtids-tanke; den är i alla händelser för mig ganska sympatisk. Jag skulle vilja rekommendera herr finansministern, om han vill taga upp

tanken på en skärpt bolagsbeskattning, att i någon mån taga upp den tankegången, — jag skulle vilja anbefalla metoden att i stället för att dubbelbeskatta de fonderade vinstmedlen *lägga en progressiv tillägsskatt på de medel, som delas ut.* Aktieägarna bedöma bäst själva, hur bärkraftigt bolaget är, och när aktieägarna anse, att de kunna höja utdelningen, kan man antaga att de också anse, att de kunna tåla vid en något högre skattesats. Jag är övertygad om, att det statsfinansiellt skulle inbringa vida mera än finansministerns nuvarande förslag, och det skulle dessutom verka psykologiskt riktigare än det, som här är föreslaget.

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)*

Jag har ett ord att tillägga angående den av herr Jacob Larsson framlagda reservationen. Han säger, att det är en i förtydligande syfte önskvärd redaktionell ändring i förslaget, som han gjort. Men enligt min uppfattning är det en ganska vittgående förändring, som herr Jacob Larsson framlagt. I stället för att, enligt propositionen, skulle räknas det, som vid bolags upplösning tillskiftats aktieägare *av bolagets tillgångar*, talas det i herr Jacob Larssons förslag om »vad som vid bolags upplösning *av fonderade vinstmedel* tillskiftats delägare». Detta är en ganska betydande skillnad. För övrigt kan jag icke finna att detta reservationsvis framlagda förslag hänger riktigt ihop, därför att, som herr Wijk erinrade, den allra största delen av de fonderade vinstmedlen icke är synlig, utan ligger i form av avskrivningar, och på vad sätt skulle man enligt herr Jacob Larssons formulering komma åt detta? Jag tror därför, att även med den inskränkning i den kungliga propositionen, som herr Jacob Larsson fört fram här, det icke är rekommendabelt att gå den vägen heller, utan att det syfte, som herr finansministern sagt sig vilja vinna, nämligen att hindra illojalt innehållande av utdelning, bör nås på annat sätt, än här är tillrätt, och får bli va föremål för en blivande utredning.

På grund av vad jag sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bo man: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag i denna fråga framlagt en motion, gående ut på avslag å den kungl. propositionen, skall jag be att få yttra några ord.

Det var med stor förvåning jag såg, att Kungl. Maj:t framlade ett nytt skatteförslag i propositionen nr 395, som icke innebar större ekonomiskt skatteresultat för staten än den jämförelsevis obetydliga siffran av mellan 500,000 och 750,000 kronor. Förklaringen erhöi man sedan, då propositionen nr 401 om den skärpta krigskonjunkturskatten för aktiebolagen framkom och man fick se, att grundläggande för denna var bestämmelsen i nr 395. Då nu herr statsrådet här uttalat, att det icke är så stor skillnad mellan det förslag, som framlagts i nr 395 angående beräkning av aktiebolags kapital, och de nuvarande förhållandena, i det herr statsrådet gjorde gällande, att det egentligen innebure en medelväg mellan bestämmelsen i 1910 års förordning, enligt vilken endast det kontant inbetalda aktiekapitalet gällde som kapital, och den bestämmelse, som inför-

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)*

des följande år, att som aktiekapital skulle räknas såväl aktiekapitalet som reservfonden, så tror jag, att herr statsrådet förbisett, att redan när riksdagen 1910 åtnöjdes med att låta själva det nominella aktiekapitalet gälla som kapital, det förelåg en motion av herr Danström m. fl. med förslag, att reservfonden skulle medräknas. Utskottet, som behandlade denna motion, uttalade följande: »Då det emellertid syntes utskottet angeläget, att undersökning anställes rörande möjligheterna för det ifrågavarande önskemålets förverkligande, har utskottet, som förutsätter, att någon minskning av den skattesumma, som enligt förslaget är avsedd att uttagas från samtliga bolag inom landet, icke bör ifrågakomma, och att fördelningen av skattskyldigheten mellan bolagen sinsemellan avväges enligt rättvisa grunder, ansett sig böra föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, på vad sätt den i motionen föreslagna ändringen i fråga om beräkningen av bolags kapital lämpligen må kunna genomföras, samt om framläggande för riksdagen av det förslag i ämnet, vartill utredningen må kunna föranleda.»

Således, redan när riksdagen 1910 införde denna progressiva aktiebolagsbeskattning, var uppmärksamheten riktad på det missförhållandet, att det första förslaget icke upptog reservfonden. Då nu kammarrätten om det nya förslaget uttalar, att det skulle innebära ett sönderbrytande av grunderna för aktiebolagens beskattning, bör det hava väckt förvåning, att Kungl. Maj:ts regering ändock framlade det, och det förefaller mig, som om detta sammanhänger med den uppfattningen, att aktiebolagen äro identiska med hatade kapitalister, som böra kunna beskattas hur hårt som helst. Jag tror, att den uppfattningen är synnerligen oriktig. Med den kolossala betydelse för vårt näringsliv, som aktiebolagsformen nu intar, tror jag, att det har den synnerligaste betydelse, att aktiebolagen icke orättvist eller allt för hårt beskattas. Den väldiga summa, som uttages i skatt från aktiebolagen, torde nog i allmänhet litet var, både kapitalister och andra, vara med om att betala, ty det lär väl icke finnas någon aktiebolagsledning, som i en tid, då skatterna gå upp till för vissa bolag halva årsvinsten eller mera, underlåter att kalkylera detta vid bestämmande av varuprisen. Men med avseende å alla de varor, som omsättas i vårt land, innebär en allt för hård aktiebolagsbeskattning också för konsumtionen ett fördyrande av allt, som förbrukas inom landet. Det är endast i fråga om de aktiebolag, som uteslutande arbeta på export, som det för landet är likgiltigt, huru aktiebolagen bli beskattade. Att aktiebolagen dessutom hava behov av vinsterna i betydande omfattning, är redan uttalat från flera håll, och staten har själv erfarenhet av detta från sina affärsdrivande verk, där dessa betala in en summa och samtidigt riksdagen måste besluta utgifter för kapitalökning till mycket betydande belopp, även när det icke gäller nyanläggningar.

I fråga om det förslag, som gjorts i propositionen nr 395, ha redan i kammaren gjorts så många uttalanden och utförts så stark kritik, att jag icke behöver fullfölja densamma, utan inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets avstyrkande hemställan.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Endast några få ord. Statsrådet och chefen för finansdepartementet har gjort sig mycken möda att med siffror visa, att enligt hans uppfattning det nu förevarande förslaget icke skulle vara särdeles betungande för aktiebolagen. Ja, det må vara riktigt, särskilt om man frånser följderna vid krigskonjunkturskatten. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att från utskottets sida och i den allmänna diskussionen anmärkningar riktats icke så mycket mot att det skulle bli så betungande, utan mot den princip, som ligger till grund för förevarande lagförslag. Anmärkningen har med skäl riktats mot den dubbelbeskattning av aktiebolagens inkomster, som härav skulle bli en följd. Från hittills gällande princip, att dubbelbeskattning icke anses böra äga rum, hava förhållandena föranlett det undantaget, att aktieägarna direkt ansetts böra drabbas av någon skatt för sin aktieinkomst. Från detta undantag har man nu gått fram till den allmänna principen, att själva aktiebolagen skola underkastas dubbelbeskattning.

*Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.
(Forts.)*

Mest anmärkningsvärt finner jag dock att finansministern ej fäst något avseende vid det yttrande, som kammarrätten kommit till efter, såsom det har synts mig, en synnerligen god motivering. Kammarrätten sammanfattar sitt omdöme om förslaget med följande ord: »Enligt kammarrättens uppfattning skulle alltså förslaget, om det genomföres, innebära ett redan i och för sig olyckligt sönderbrytande av den grundläggande principen för aktiebolags beskattning enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.»

Jag vill framhålla den synnerligen bristande utredning, som i allmänhet äger rum vid skattefrågor. Hur är det vid lagfrågor? Jo, där äger i regel rum den mest omsorgsfulla granskning, olika myndigheter och korporationer höras. Så höres i varje fall lagrådet, och Kungl. Maj:t fäster utan undantag det största avseende vid vad lagrådet anför och ställer sig i regel detta till efterrättelse. Men hur är det med skattefrågor, som ingripa så betydelsefullt i näringslivet? Då höres i regel ingen annan än den skattetekniska myndigheten, kammarrätten, och när då denna myndighet kommer med ett så allvarligt och förkrossande omdöme som i detta fall, frågar Kungl. Maj:t icke det minsta därefter. Något sådant kan icke vara riktigt.

Jag tillåter mig, herr greve och talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag vill endast ha till protokollet antecknat något av den uppfattning, som jag har i föreliggande fråga.

Man är naturligtvis skyldig att taga all hänsyn till de korporationer, vilka hava avgivit framställningar till utskottet, så betydande ekonomiska korporationer som exempelvis Stockholms handelskammare och Sveriges industriförbund. Men med det sistnämnda är det förhållandet rådande, att det vänder sig icke blott mot propositionen nr 395, utan även mot den utsträckta krigskonjunkturskatten. Att man sålunda på både enskilt och korporationsmässigt håll högst ogärna ser en utsträck-

Om beskattning
av aktiebolags
fonderade
vinstmedel.

(Forts.)

ning av den direkta beskattningen ligger i sakens egen natur, därför att ingen människa gärna med jämnmot finner sig i tanken att få ökade skatteutgifter till staten. Men ställningen är väl sådan, att det är ofrånkomligt, och här föreligger i propositionen nr 395, efter vad jag kunnat finna, en utgångspunkt för en kommande kraftigare beskattning av bolagen. Och det är detta man fruktar för och icke så mycket för den principiella orättvisan eller sönderbrytandet av ett bestående skattesystem. Det är väl det som gör, att man opponerar sig mot förslaget, att man icke rätt gärna ser, att man blir hårdare beskattad. Det enda reala skälet, skulle jag vilja säga, som man drives att taga hänsyn till, är det, som framställt i synnerhet av de bägge organisationerna, som jag nyss omnämnde, nämligen att denna utsträckning av bolagens skattskyldighet i form av vinstmedlens undanryckande komme att försvåra kapitalbildningen här i landet, varigenom vårt industriella och ekonomiska liv skulle utsättas för fara för den närmaste framtiden. Ja, det är självfallet, herr talman, att ingen ansvarsställande riksdagsrepresentant med lätt sinne ser på dessa saker och ansluter sig till en proposition eller en framställning, vilken i och för sig skulle innebära en sådan fara, och som skulle beröra icke minst arbetarklassen, efter vad jag kan förstå. Men jag har icke trott mig kunna finna den faran så överhängande eller så stor åtminstone, ja, till och med icke alls föreligga i propositionen nr 395. Jag ber att få hänvisa till den framställning, som herr statsrådet gav, i vilken oväsentlig utsträckning skattetrycket i alla fall skulle ökas för bolagen genom antagandet av denna proposition, och jag känner mig alldeles övertygad om och lugn för att icke härigenom kapitalbildningen genom bolagsverksamheten här i landet skulle återhållas. Jag tror sålunda, att man tryggt kan gå med på denna proposition utan att behöva säga, att man utsätter vårt ekonomiska liv för en sådan fara.

Man har undrat över, varför man vill lägga en så kraftig beskattning på bolagen. Jo, för min del anser jag, att det är dels därför att man träffar den opersonliga förmögenheten, och dels därför att bolagsförmögenheten, bolagsformen, har vunnit en så oerhörd utbredning. Jag har hämtat några siffror ur kommunalskatteskattakunniges utlåtande. Enligt dessa siffror hade man år 1906 4,086 bolag här i landet med 1,524 miljoner kronor i kapital och år 1917, alltså 11 år senare, 8,700 bolag med 4,325 miljoner i kapital. Det är en kapitalanhoppning, vilken naturligtvis staten, när den behöver pengar för sitt eget liv och existens, ovillkorligen måste ge sig in på, i vilken form det vara må. Och jag måste säga, att jag icke kan finna annat, än att den form och den utsträckning, som här är föreslagen, i själva verket är ganska mild, om man jämför den med det sätt, på vilket andra stater gått till väga för att beskatta kapitalet under dessa osedvanligt svåra tider, i vilka vi leva. Tiderna äro icke sådana, att vi precis som i vanliga fall kunna lägga till och dra ifrån i skattesaker, utan tiderna äro sådana, att ingen av vår generation hittills upplevat några liknande. Vårt land be-

finner sig i ett ekonomiskt trångmål, som kanske är fullt upp lika svårt som många av de krigsförande ländernas, och det driver staten att vidtaga exceptionella och extra ordinarie utvägar.

En av dessa utvägar ligger i syftet med propositionen nr 395, nämligen att träffa bolagens kapital på ett kraftigare sätt, och jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen.

*Om beskattning
av aktiebolags
fönderade
vinstmedel.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågasvarande betänkande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innehölls i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs änyo bevillningsutskottets betänkande nr 59, i anledning av två Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till ändringar i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt.

*Om vissa
ändringar i
krigskonjunkturskatteförordningen.*

Genom särskilda propositioner, nr 401 och nr 448, vilka hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av vid propositionerna fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dagar, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till förordningar dels om ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt (proposition nr 401) och dels om ändrad lydelse av 3, 8, 11 och 16 §§ i samma förordning (proposition nr 448).

Utskottet hade i föreliggande betänkande på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 401, måtte antaga Kungl. Maj:ts i betänkandet återgivna förslag till förordning om ändrad lydelse av 4, 15, 17, 20, 21 23 och 29 §§ i gällande förordning om krigskonjunkturskatt; samt

2) att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts i proposition nr 448 framlagda förslag till ändrad lydelse av 3, 8, 11 och 16 §§ i förordningen om krigskonjunkturskatt, måtte i anledning av samma proposition besluta, att 8 § från och med den dag, som av Konungen bestämdes, skulle erhålla viss ändrad lydelse.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herr *Jacob Larsson*.

Friherre Fleming: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skulle till en början vilja uttala ett beklagande över att en proposition med så stor räckvidd och för vårt ekonomiska liv så betydande som denna framkommit på en så sen tidpunkt som i slutet av maj. Den är visserligen dagtecknad den 16 maj men kom icke på riksdagens bord förrän den 22 maj, och det är alldeles klart, att man icke kan hinna med den allsidiga granskning, som varit behöv-

*Om vissa
ändringar i
krigskonjunkturskatteför-
ordningen.*

(Forts.)

lig. Och vad värre är, riksdagens ledamöter hinna heller icke sätta sig in i förslaget's innebörd, då de nu gå till ett avgörande av det samma. Detta är så mycket betänkligare, som i den viktigaste punkten av detta förslag icke ens kammarrättens yttrande finnes att stödja sig på.

Då klockan nu är så mycket, skall jag icke gå närmare igenom förslaget. Annars hade jag tänkt göra en sammanfattning av dess huvudsakliga innehåll. Jag kan dock icke underlåta att fästa mig åtminstone vid en väsentlig punkt. Jag är nämligen av den åsikten, att även i den form, vari bevillningsutskottet nu kommit fram med detta förslag till beskattning, bolagens beskattning kommer att bliva alldeles överdrivet hög, alldeles onödigt stor. Nu ber jag att få göra herrarna uppmärksamma på en sak. Herr statsrådet framhåller såsom det viktigaste skälet för att en hög krigskonjunkturskatt bör läggas på bolagen följande: »De anmärkningar, som rikstatts mot krigskonjunkturbeskattningen för bristande jämnhet och otillräcklig hänsyn till den subjektiva skatteförmågan, drabbar givetvis denna skatt främst i vad den berör enskilda skattskyldiga.» Jag tror, att detta endast är ett påstående, och att det dessutom är oriktigt. Man synes utgå från att bolagen äro någonting personligt och tänker icke alls på det förhållandet, att bakom dem finnas aktieägare. Jag vill påstå, att det just är de mindre aktieägarna, som komma att hårdast drabbas av bolagens ökade skattebörda. Om jag tänker mig en enskild man, som har ett kapital, som ger honom en årlig inkomst av låt mig säga 5,000 kronor, kommer detta belopp icke alls att drabbas av någon progression eller någon extra beskattning, men har han insatt motsvarande kapital i ett bolag, som givit en vinst, varav på hans anpart skulle belöpa 5,000 kronor, komma dessa 5,000 kronor att drabbas av en hård progression, och en skatt, som kan uppgå till 60 å 70 %. Det är således alldeles givet, att det icke blir de större aktieägarna, som drabbas härav, ty beskattningen för dem, som förut hava stora inkomster, är redan nu under progressiv beskattning och skillnaden blir icke så stor. Det blir som sagt just de mindre aktieägarna, som hårdast komma att drabbas av denna beskattning.

Jag vill fråga herrarna, vad det är för skäl, som gör att en avkastning av kapital hos en enskild skall vara mindre skattekraftigt än samma avkastning av kapital hos bolag? Det finns väl absolut inte någon grund för ett sådant resonemang, och jag vågar bestämt påstå, att vad det är, så inte är det demokratiskt att lägga denna ökade belastning på bolagen, utan tvärtom.

Jag skall hoppa över de andra skälen, som departementschefen anført. Jag tror, att man måste ställa sig ungefär lika betänksam mot dem, som mot detta första och viktigaste skäl.

Om man nu betänker, att under dessa krigsår staten tagit ojäm-förligt mycket mera av bolagen, än vad aktieägarna fått, och om man vidare betänker, att den nödiga kapitalökningen tillkommit huvudsakligast genom tillskott av aktieägarna i de allra flesta fall, kan man nästan påstå, att det är aktieägarna, som underhålla bolagen.

och icke tvärtom. Tänker man på allt detta och icke betraktar bolagen såsom någonting opersonligt, utan såsom förvaltare av en del hos dem deponerat kapital, skall man säkerligen finna, att det är en överdrivet stor skattebelastning på bolagen, som kommer att verka hårdast just på avkastningen av det mindre kapitalet, d. v. s. att man kommer fram just till vad man velat undvika.

Om vissa
ändringar i
krigskonjunk-
turskatteför-
ordningen.
(Forts.)

Nu har utskottet avstyrkt den kungl. propositionen, i vad den avser extra beskattning på bolagen, men gått med på att öka progressionen. Utskottet har, såsom herrarna funnit, lagt en stor del av beskattningen till den extra inkomst- och förmögenhetskatten. Ja, detta är naturligtvis en förbättring, men, som jag förut sagt, anser jag dock, att på sätt frågan lösts, bolagen bli för hårt beskattade, och man kan även ifrågasätta, om den vidtagna progressionsökningen är en klok åtgärd. Som saken nu ligger, kan jag emellertid icke annat än biträda utskottets förslag, men jag har här icke kunnat underlåta att uttala och få till protokoll antecknade mina allvarliga bekymmer och farhågor för utvecklingen av vårt ekonomiska liv, om icke våra beskattningsfrågor snarast ordnas på ett klokt sätt. Det går lätt att under uppgående konjunkturer spänna bågen högt, men det kommer nog en tidpunkt, då man märker, att den icke kan spännas hårdare och icke ens så hårt som nu. När en gång den direkta beskattningen icke längre kan tillgripas, komma säkerligen de indirekta skatterna åter till heders. Vid en sådan tidpunkt tror jag för övrigt, att vi redan nu äro, och jag skulle därför, för att icke längre taga herrarnas tid i anspråk, vilja sluta med en vördsam framställning till regeringen och synnerligen till finansministern, att han vid de utredningar, som pågå och som han förbådat skola komma att fortsätta för att komma till ett nytt förslag om inkomst- och förmögenhetsskatt, ser till, att utredningen läggas full objektivt och icke ensidigt, samt att vid detta arbete icke blott kammarrätten, utan även näringslivets organisationer måtte få tillfälle att göra sina röster hörda.

Herr Östberg: Herr greve och talman! Krigskonjunkturskatten har förut så många gånger varit under diskussion här, och dess brister i teoretiskt avseende och dess praktiska olägenheter i tillämpningen äro många gånger påvisade. Jag behöver sålunda icke uppehålla mig härvid.

Jag begärde ordet närmast för att rikta uppmärksamheten på ett reformkrav, som efter min mening är oavvisligt och som framställt även från handelskammaren i Stockholm och från andra håll, nämligen att man åtminstone vid taxering till krigskonjunkturskatten borde få göra avdrag för erlagd krigskonjunkturskatt.

Herr Bäckström har här nyss framhållit, att man kanske borde slå in på det systemet, att man beskattade *utgifter* i stället för inkomster. Ja, skall man taga detta system, kommer man till en konsumtionsbeskattning, som personer inom hans parti i allmänhet äro så rädda för. Men man skall i varje fall icke inrätta sig på det viset, att man har en inkomstskatt, men under masken av denna in-

*Om vissa
ändringar i
krigskonjunkturskatteförordningen.*

(Forts.)

komstskatt beskattar de mest nödvändiga utgifterna. Men det gör man, om man icke tillåter avdrag för utskylder vid beräkning av inkomsten för beskattning.

Här pålägger staten en särskatt, krigskonjunkturskatten, som kan gå upp ända till 30 à 40 % av inkomsten, således till högst betydande belopp. Men man får icke göra avdrag för denna utgift. Det blir alltså en dubbelbeskattning, en beskattning på utgifter, som måste vara irrationell i högsta grad. Detta är som sagt redan påvisat av handelskammaren i Stockholm och även från andra håll.

Jag begärde ordet för att stryka under, att vid en blivande reformering av skatteväsendet denna orättvisa måste rättas, då den i själva verket är en orättvisa av större räckvidd än den, som Kungl. Maj:t nu tagit upp till behandling, nämligen frågan om avdrag för vissa räntor. Dessa spela en ytterst obetydlig roll emot den obillighet, som nu äger rum, då man icke får göra avdrag för nödtvungna utgifter, som staten pålägger under formen av den särskilda krigskonjunkturskatten. Såsom även bevillningsutskottet framhållit är denna fråga förtjänt av synnerligt beaktande.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Vid detta betänkande finnes fogad en av mig avgiven blank reservation. Därmed har jag velat ge till känna, att jag tagit bestämt avstånd från hela den tankegång, som ligger bakom utskottets motivering, men att jag anslutit mig till den kompromiss, som ligger i utskottets hemställan, sammanställd med utskottets hemställan i betänkandet nr 60. Sedan emellertid nu kammaren avslagit Kungl. Maj:ts proposition nr 395, finner jag mig oförhindrad att ansluta mig till den reservation, som vid detta betänkande fogats av herr Källman m. fl. beträffande 3 och 11 §§ i krigskonjunkturskatteförordningen, vilken i viss mån har samma syfte som propositionen nr 395.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 60, dels i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1919 samt en i ämnet väckt motion, dels ock angående särskild tilläggsskatt för år 1918 å inkomst och förmögenhet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

*Om höjning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande, nr 61, i anledning av väckta motioner angående höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten.

Till bevillningsutskottet hade överlämnats tre motioner angående höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten.

I likalydande motioner I: 96, av herr *August Ljunggren* och 22 andra ledamöter av första kammaren, samt II: 191, av herr *Hamrin* och 19 andra ledamöter av andra kammaren, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar och tillägg i § 18 av förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, att vid beräkningen av denna skatt en progressiv skala tillämpades jämväl å taxerade belopp som överstege 80,000 kronor.

*Om höjning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten.
(Forts.)*

Härjämte hade herrar *Danielsson* och *Anderson* i Knapasjö i motion II: 190 anfört följande:

»I kungl. förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt av den 28 oktober 1910 heter det i § 17: 'För beskattning av förmögenheten upptages i det taxerade beloppet en sextiondedel av den uppskattade förmögenheten'.

Enligt vår mening bör denna bestämmelse ändras därhän, att förmögenhet understigande 60,000 kr. upptages till mindre än en sextiondedel av den uppskattade förmögenheten vid beräkning av inkomst- och förmögenhetsskatt med en viss bestämd skala nedåt, under det att förmögenhet uppskattad till mer än 60,000 kr. upptages till mer än en sextiondedel av det taxerade beloppet med en skala uppåt efter samma grunder.

Den i § 18 av samma förordning bestämda progressiva skatteskalen slutar vid ett till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerat belopp av 80,000 kr.

Enligt vår mening bör den progressiva skatteskalen fortsätta efter samma procent som är bestämd emellan 6,000 och 80,000 kr. taxerat skattebelopp till hela den summa, vartill den beskattade inkomst- och förmögenhetssumman uppgår.

Vi vilja alltså föreslå, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i kungl. förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt som betingas av här ovan nämnda grundprinciper.»

Utskottet hade i nu föredragna betänkande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner I:96, av herr *August Ljunggren* m. fl., och II:191, av herr *Hamrin* m. fl., samt II:190, av herrar *Danielsson* och *Anderson* i Knapasjö, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr *Ljunggren*, *August*: Herr talman! Jag skall endast säga ett par ord med anledning av föreliggande förslag.

Såsom framgår av utskottets betänkande, har denna motion blivit formellt avstyrkt av utskottet, ehuru utskottet i sak bifallit vad vi däri föreslagit. Man kan därför säga, att vi förlorat i papperen men vunnit i sak. Utskottet och kammaren hava också i fråga om den extra inkomst- och förmögenhetsskatten uttalat sig för att skatteprogressionen skall stiga betydligt över nuvarande gräns och över den gräns, som av Kungl. Maj:t föreslagits. Avvisandet har skett på grund av att en revision av skattesatserna förberedes. Under sådana förhållanden saknar jag naturligtvis, herr talman, något

Om höjning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten.
(Forts.)

skäl att göra ett särskilt yrkande, men jag vill i detta sammanhang med ett par ord framhålla ett par synpunkter, som jag gärna önskade få beaktade vid den av Kungl. Maj:t igångsatta revisionen av skattetariffen.

Den första är, att de nu utgående mångskiftande skatteformer-na icke blott äro ägnade att framkalla förvirring bland allmänheten, utan även verka synnerligen orättvist, något, som gäller särskilt i fråga om de indirekta skatterna. Jag skulle därför för min del, i motsats till vad friherre Fleming här anförde, bestämt vilja betona, att man snarare måste taga i övervägande en avskrivning av dessa indirekta skatter än en ytterligare skärpning av dem. Det ter sig därför för mig synnerligen angeläget, att den förestående revisionen företages efter sådana mått och lägges efter sådana principer, att en hel del av vårt skattesystem, som verkar så orättvist, måtte kunna avlyftas och mera enhetlighet genomföras.

Slutligen skulle jag också vilja framföra den synpunkten, att det är nödvändigt att taga hänsyn till de små inkomstagarna, till dessa, som med bästa vilja i världen icke kunna betala sina skatter, därför att de hava för små inkomster, som icke räcka till. Den nuvarande gränsen för skattefrihet måste därför betydligt höjas, detta redan på grund därav, att penningvärdet sjunkit, men även av andra skäl, som varit gällande redan före krigstiden. Jag skulle vilja säga, att samhället icke kan stå till svars med att tiotusentals hederliga medborgare antingen bliva nedpressade under existensminimum eller också se sig nödsakade att vägra fullgöra de förpliktelser, som samhället i skattehänseende pålagt desamma.

Jag har velat framföra dessa synpunkter till beaktande vid den förestående revisionen, och jag har som sagt i övrigt, herr talman, intet yrkande att göra.

Med herr Ljunggren instämde herr *Ström*.

Sedan överläggningen förklarats slutad, bifölls vad utskottet i föreliggande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag å tilläggsstat för diverse behov vid veterinärhögskolan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje särskilda utskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anvisande av medel till bestridande av kostnaderna för vattendomstolarnas verksamhet m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till folkskolläraernas pensionering;

nr 81, med förslag angående arvodesförhöjning för viss hos riksdagen anställd personal; och

nr 82, angående fullmäktiges i riksbanken förslag om personligt lönetillägg till förvaltaren vid Tumba bruk civilingenjören Johannes Westergren.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren, att med handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle anstå till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 341, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag till lag angående vintervägar å isen i allmän farled;

nr 342, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om kraftigare befrämjande av kolonisationen å bondejord i Norrland;

nr 385, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 9 §§ i förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till Lappmarken;

nr 386, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1919 för egnahemslånefonden;

nr 387, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag;

nr 388, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 till åtgärder för åstadkommande av ökad tillverkning av kalkkväve; samt

nr 389, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för folkhushållningskommissionen för finansiering av import till riket av vissa för folkhushållningen erforderliga förnödenheter.

Anmälades och godkändes sammansatta lag- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 392, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring m. m. dels ock i anledning av propositionen väckt motion; samt

nr 393, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom m. m. dels ock fyra i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial nr 242, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående tillfälliga lönetillägg till tjänstemän vid tullverket m. m.;

lagutskottets memorial nr 84, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande nr 62 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar; samt

sammansatta lag- och jordbruksutskottets memorial nr 5, med hemställan om anvisande av ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning.

Justerades tolv protokollsutdrag för detta sammanträde. varefter kammaren åtskildes kl. 3,57 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 13 juni, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 25, angående ett vilande förslag till ändring i rikets grundlagar;

statsutskottets memorial:

nr 240, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beviljande av anslag till fängvården och statens arbetsanstalter m.m.:

nr 241, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående statsbidrag till väganläggningar m. m.; och

nr 243, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga lärdomsanstalter;

bevillningsutskottets memorial:

nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående utskottets betänkande nr 58 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt samt avdelning 4:o) i de vid samma förordning fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen m. m. dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 63, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående viss del av utskottets betänkande nr 59 i anledning av två Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till ändringar i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt; ävensom

lagutskottets memorial nr 85, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut m. m. i fråga om lagutskottets utlåtande nr 75 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m., dels ock fyra i anledning därav väckta motioner.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för statens industrikommission för tillgodo-seende av landets importbehov av industriella råvaror; och

nr 361, angående de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor.

Ett protokollsutdrag härom justerades.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr 209 skulle uppföras först på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 8.05 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.